

Arbeidsprogram for EU/EØS-saker 2010/2011

Utenriksdepartementet juni 2010

UTENRIKSDEPARTEMENTET

Forord

Felles arbeidsprogram for vårt samarbeid med EU

Norges tilknytning til EU reguleres først og fremst gjennom EØS-avtalen. Men forholdet til EU omfattes også av Schengen-samarbeidet og andre avtaler og samarbeidsordninger. Schengen-tilslutningen er blitt viktigere i takt med utviklingen av EUs samarbeid på det justis- og innenrikspolitiske området. Norge er videre knyttet til viktige deler av EUs justis- og innenrikspolitikk gjennom flere andre avtaler og ordninger. Videre har Norge samarbeids- og konsultasjonsordninger med EU på det utenriks- og sikkerhetspolitiske området.

Med Lisboa-traktatens ikrafttredelse er søyledelingen borte. EU utvikler i økende grad sitt samarbeid på tvers av det indre marked, justis- og innenrikssaker og utenriksspørsmål. Det gjør det viktig å se våre ulike avtaler og samarbeidsordninger med EU i sammenheng. I tråd med dette er de tre arbeidsprogrammene for EØS, justis- og innenrikssaker og utenriks- og forsvarsspørsmål nå slått sammen til ett felles arbeidsprogram. Dermed blir det enklere å se de ulike avtalene i sammenheng og slik kunne bidra til en mer effektiv og helhetlig europapolitikk.

Arbeidsprogrammet er et viktig verktøy for å ivareta de overordnede målsetningene med europapolitikken på en effektiv og helhetlig måte. Norge ønsker å påvirke EU der det er mulig og hensiktsmessig. Erfaringen viser at på saksområder hvor vi har kompetanse og viktige erfaringer, kan det være mulig å påvirke utformingen av EUs regelverk i retning av norske syn og vurderinger. Dette forutsetter imidlertid at vi har tilstrekkelige ressurser og arbeider målrettet. Arbeidsprogrammet er ment å bidra til en mer systematisk innsats overfor EU i en tidlig fase.

Det felles arbeidsprogrammet følger i stor grad den samme strukturen som tidligere med separate omtaler av de ulike samarbeidsområdene. Det institusjonelle oppsettet og prosedyrene for vårt samarbeid med EU varierer. Den viktigste forskjellen er at EØS omfatter et topilarsystem bestående av EFTA og EU, mens våre andre avtaler med EU er bilaterale avtaler der EFTAs organer ikke har noen rolle. I motsetning til i EØS deltar Norge gjennom det s.k. fellesorganet i behandlingen av alle Schengen-relevante saker på alle nivåer i Råd-strukturen. Norge har talerett, men ikke stemmerett. Samtidig er det viktige likhetspunkter mellom EØS-samarbeidet og Justis- og innenrikssamarbeidet med EU. På begge områder står utvikling av et felles regelverk med EU på de områdene avtalene gjelder sentralt. Dette i motsetning til FUSP der lovharmonisering som samarbeidsmetode ikke benyttes.

Det er også en økende tendens til at EU benytter indre markeds-mekanismer til justispolitiske formål, herunder å forebygge og lette etterforskning av terrorisme og alvorlig grensekryssende kriminalitet. Et eksempel på dette er datalagringsdirektivet. Et annet eksempel er EUs regelverk om eksplosiver til sivil bruk, hvor man ikke lenger bare legger grunnleggende sikkerhetshensyn til grunn, men også tar hensyn til at slike varer ikke skal kunne brukes i kriminelle sammenhenger. Norge berøres direkte av dette, ved at slike direktiver ofte vil være EØS-relevante.

I forbindelse med utarbeidingen av arbeidsprogrammet foretar UD og øvrige departementer en vurdering av hvilke saker som er viktige innenfor ulike sektorer og som bør prioriteres fra norsk side. Arbeidsprogrammet, herunder norske vurderinger og oppfølgingstiltak, oppdateres i lys av utviklingen i EU. Alle saker vil ikke kunne prioriteres like høyt til enhver tid, men avpasses etter den aktuelle dagsorden i EU og Norge.

Arbeidsprogrammet er utarbeidet i lys av Kommisjonens og Rådets ulike arbeidsprogram, men inkluderer også saker som Norge prioriterer særskilt. Det inneholder korte omtaler av enkeltsaker på EUs dagsorden der godt samspill mellom ute- og hjemmeapparatet vil kunne øke våre påvirkningsmuligheter overfor EU. Dette er ikke en uttømmende liste over viktige saker i Norges forhold til EU/EØS, men en oversikt over saker hvor betydelig oppmerksomhet og systematisk arbeid er viktig, også fra utenriksstasjonenes side.

EØS-samarbeidet

EFTAs arbeidsprogram for EØS danner grunnlag for EØS/EFTA-statenes overordnede prioriteringer for EØS-samarbeidet. Dette arbeidsprogrammet oppdateres hvert halvår. I denne perioden legges det særlig vekt på å følge og bidra med innspill til Europa 2020, arbeid med den videre utviklingen av det indre marked og å fortløpende vurdere mulige implikasjoner av Lisboa-traktaten for EØS-samarbeidet. Arbeid med etableringen av og retningslinjer for EØS-midlene for 2009-2014, vil videre ha høy prioritet. Norge vil arbeide for å sikre en effektiv innlemmelse av nytt EØS-relevant EU-regelverk i EØS-avtalen, sikre best mulig deltakelse i EU-relaterte institusjoner som er relevante for EØS-samarbeidet, følge nøye mulige implikasjoner av finanskrisen på det indre marked for å ivareta EØS/EFTA-statenes interesser, samt generelt ha en aktiv tilnærming til viktige prosesser i EU med EØS-relevans. Det vil i den forbindelse legges særlig vekt på å styrke arbeidet overfor Europaparlamentet gitt dets økte betydning gjennom Lisboa-traktaten.

En detaljert beskrivelse av sakene som omtales under arbeidsprogrammets del 1 er å finne på Europaportalen.no

Justis- og innenrikssaker

EU-samarbeidet om justis- og innenrikspolitikk er blitt en sentral og dynamisk del av europeisk integrasjon. Norge er knyttet til viktige deler av dette samarbeidet. Tilslutningsavtalen til Schengen-samarbeidet utgjør den viktigste enkeltavtalen, men Norge har også andre bilaterale avtaler med EU på feltet, i tillegg til utstrakt praktisk samarbeid på flyktning- og migrasjonsområdet. EUs arbeidsprogram for justis- og innenrikspolitikk, Stockholmprogrammet, som ble vedtatt i desember 2009, vil utgjøre rettesnoren i perioden 2010- 2014. Programmets overordnede mål er å sikre grunnleggende rettigheter, frihet og integritet for den enkelte som har rett til å oppholde seg innenfor EUs grenser. [Meld. St. 9 \(2009-2010\) til Stortinget om norsk flyktning- og migrasjonspolitikk i et europeisk perspektiv](#), understreker at dette viktige politikkområdet i stor grad påvirkes av hendelser og utvikling i land rundt oss. Den norske politikktutforming må sees i sammenheng med politikken som føres i våre europeiske naboland. Norge vil arbeide aktivt for å fremme våre interesser, blant annet gjennom fellesorganet i Schengen-sammenheng.

Felles utenriks- og sikkerhetspolitikk

Samarbeidet om en felles utenriks- og sikkerhetspolitikk ([FUSP](#)) i EU ble vesentlig styrket etter murens fall i 1989 og krisene på Balkan på begynnelsen av 90-tallet, og blir stadig mer aktuelt i en globalisert verden. Siden norsk utenrikspolitikk i de fleste saker ligger nær EUs følger Norge EUs FUSP-arbeid nøye for å kunne fremme norske interesser gjennom koordinering og samarbeid med EU. Imidlertid er det ingen formell, overordnet avtale mellom Norge og EU om samarbeidet på FUSP. Arbeidsprogrammet tar derfor utgangspunkt i Rådets program om FUSP og konkretiserer norske synspunkter og interesser i forhold til dette. Politiske områder hvor Norge har en særlig interesse av eller mulighet for å samarbeide med EU identifiseres, og programmet skal styrke grunnlaget for en løpende strategisk tenking, for valg av dialogpartnere, bygging av allianser og bruk av påvirkningskanaler.

Dokumentet oppdateres årlig.

Avdeling for Europa og handel, UD

Juni, 2010

Innhold

Sektorovergrepene prosesser	8
Lisboa-traktaten	8
EUs program- og byråsamarbeid	9
EUs vekst- og sysselsettingsstrategi – Europa 2020	10
"Better regulation" og lovforenkling	11
Regionalpolitikk	12
Del 1 – EØS-samarbeidet.....	13
Forskning, innovasjon, utdanning, ungdom, likestilling og antidiskriminering	13
EUs 7. rammeprogram for forskning (2007-2013).....	13
ERA – det europeiske forskningsområdet.....	14
EUs rammeprogram for konkurransevne og innovasjon (CIP).....	15
Det europeiske instituttet for innovasjon og teknologi (EIT)	15
EUs program for livslang læring	16
Europeisk kvalifikasjonsrammeverk (EQF) for livslang læring	17
Erasmus Mundus II	17
Familie og likestillingspolitikk med vekt på demografiske endringer og kvinners rolle i økonomien og arbeidslivet.	18
Ungdomsprogrammet "Aktiv Ungdom"	19
Godkjenning av yrkeskvalifikasjoner	19
Fritt varebytte	20
Forslag til nytt regelverk om fritt varebytte - revideringen av ny metode	20
Gjennomgang av regelverket om næringsmiddelhygiene og kontroll	20
EUs regelverk om genmodifiserte næringsmidler og fôrvarer	21
GMO i såvarer – regler om merking og dyrking	22
Dyrehelse og dyrevelferd	22
Fiskemel til drøvtyggere	23
Plantevernmidler	24
Forslag til forordning om matinformasjon	25
Drikkevansdirektivet	25
Konkurranseregler for foretak	26
Oppfølging av hvitbok om erstatningssøksmål ved overtredelse av TEUV-traktaten artikkel 101 og 102	26
Finansielle tjenester.....	27
Forslag om ny europeisk tilsynsstruktur	27
Endringer i direktivet om innskuddsgarantiordninger	28
Gjennomføringstiltak vedr. nytt regelverk om kapitalkrav for forsikringsselskaper – Solvency II	28
Samferdsel.....	30
Eurovignett direktivet	30
Europakommisjonens nye handlingsprogram for trafikksikkerhet	31
Datalagringsdirektivet.....	32
Revisjon av EU-regelverket på postområdet.....	33
Forbrukerpolitikk.....	33
EUs arbeid med utvikling av kontraktsretten	33
Særlig om forslag til direktiv om forbrukerrettigheter.....	34
Strategiprogram og nytt handlingsprogram for forbrukerpolitikk for perioden 2007-2013	36
Arbeids-, helse- og sosialpolitikk	36
Vikarbyrådirektivet.....	36
Revidert direktiv om Europeiske Samarbeidsutvalg	37
Kommisjonens forslag til direktiv om pasientrettigheter ved grensekryssende helsetjenester	37
Kommisjonens forslag til lovforslag på legemiddelområdet – legemiddelpakke II	39

Kultur og media	39
Kulturprogrammet.....	39
Mediaprogrammet	40
Programmet Sikrere Internett 2009-2013.....	40
Europeisk Digital Agenda	41
Nytt direktiv for audiovisuelle medietjenester - tilpasninger	41
Miljø og bærekraftig utvikling	41
Klimapolitikk	41
EUs naturmangfoldpolitikk, med fokus på internasjonale naturmangfoldposisjoner, skog/tømmer og fremmede arter.....	42
EUs havmiljøpolitikk	43
Strategi for bærekraftig utvikling.....	44
Global Monitoring for Environment and Security (GMES).....	44
Energi	45
Energimarkedspakken.....	45
Klima- og energipakken – energiområdet	45
Energieffektivisering. Handlingsplan og direktiver.....	46
Forordning om gassforsyningssikkerhet.....	47
Markedsadgang og ressursamarbeid innen fiskerisektoren	47
Markedsadgang innen fiskerisektoren.....	47
Samarbeid om ressursforvaltning.....	48
Samfunnssikkerhet	49
EU-programmet for kritisk infrastruktur- EPCIP	49
Sivil krisehåndtering	50
Bioberedskap og CBRN-vern	51
Maritim politikk	51
EUs integrerte maritime politikk.....	51
EUs skipsfartsstrategi fram til 2018.....	52
Skipsbygging og verft.....	53
Etablering av et indre marked for sjøtransport i Europa	53
EUs 3. maritime sjøsikkerhetspakke	54
Forslag til forordning om passasjerrettigheter	54
Ny rettsakt om havnestatskontroll	55
Forslag til direktiv om forenkling av gjeldende rapporteringsformaliteter for fartøy ved ankomst og/eller avgang fra havner i EU.....	55
Integrert maritim overvåking.....	55
Nye rettsakter om felles regler for godkjente organisasjoner	56
Forslag om felles regler for etterforskning av maritime sjøulykker (Accident investigation).....	56
Rettsakt om krav til flaggstater	57
EUs politikk for Arktis	57
Handel med landbruksvarer	58
Del 2 – Justis og innenrikssamarbeidet	59
Grensesamarbeidet	59
Grensepakken.....	59
Entry/ exit systemet.....	59
Nytt mandat for Frontex.....	60
European Border Surveillance system (Eurosur)	60
Visum og retur	61
Visuminformasjonssystemet (VIS)	61
Visumforordningen (Visa Code)	62
Tilbaketakelsesavtaler og visumavtaler	62

Returdirektivet	63
Asylpolitikk	63
Felles europeisk asylsystem (CEAS)	63
Dublin-samarbeidet	64
Opprettelsen av et felles støttekontor på asylfeltet, European Asylum Support Office (EASO).....	65
European Migration Network (EMN)	65
Politi- og strafferettslig samarbeid	65
SIS II	66
Sikkerhetsmyndighetenes tilgang til VIS	67
Gjensidig hjelp i straffesaker	67
Avtale med EU om arrestordre.....	67
Samarbeid innenfor kriminalomsorg.....	67
Rammebeslutning 2008/909/JHA om soningsoverføring	67
Menneskehandel	68
Samfunnssikkerhet	68
EUs arbeid med sivil krisehåndtering	68
EUs 7. rammeprogram innen sikkerhetsforskning	68
Del 3 – Samarbeid på det utenriks- og sikkerhetspolitiske området	70
Bakgrunn	70
Russland, nordområdene, SUS-området	70
Russland	70
Nordområdene	71
Øvrige naboland i øst	71
Sentral-Asia	72
Vest-Balkan og Middelhavsregionen.....	72
Vest-Balkan	72
Middelhavsregionen	73
Transatlantiske relasjoner.....	73
Midtøsten, Iran, Irak	73
Midtøsten	73
Iran	74
Irak	74
Asia	74
Afghanistan	74
Andre land	75
Afrika.....	75
Sudan	75
DR Kongo.....	76
AU	76
Latin-Amerika og Karibia.....	76
Freds- og forsoningsprosesser	77
Sikkerhetsspørsmål	77
EUs sikkerhets- og forsvarspolitik –CSDP	77
Bekjempelse av terrorisme.....	78
Nedrustning, ikke-spredning og eksportkontroll	78

Utviklingssamarbeid	78
Menneskerettigheter	79
Multilateralt samarbeid	80
FN	80
OSSE og Europarådet	80

Sektorovergripende prosesser

Lisboa-traktaten

Lisboa-traktaten trådte i kraft 1. desember 2009. Intensjonen med traktaten er å gi grunnlag for økt effektivitet i EU-samarbeidet, øke EUs demokratiske legitimitet og styrke EU som global aktør. Nytt i Lisboa-traktaten er derfor først og fremst endringer som er gjort for å få EU til å fungere bedre på det institusjonelle plan.

Søylestrukturen som ble etablert med Maastricht-traktaten i 1992 faller bort. Tanken er at dette skal gjøre EUs politikk mer helhetlig og sektorovergripende.

Lisboa-traktaten innebærer to sentrale stillingsendringer: 1. En president for Det europeiske Råd i 5-årsperioder som først og fremst blir en intern koordinator. 2. En Høyrepresentant for EUs utenriks- og sikkerhetspolitikk og visepresident i Kommisjonen. Høyrepresentanten leder også Rådet av utenriksministre og vil få seg underlagt en egen utenriksstjeneste (EEAS). Det roterende formannskap mister med dette betydning på FUSP-området. Det er fremdeles Det europeiske råd (DER) som vedtar strategiske interesser og fastlegger overordnede mål i den felles utenrikspolitikken og det kreves fortsatt enstemmighet.

Lisboa-traktaten gir Europaparlamentet større myndighet. Medbestemmelsesprosedyren (nå den alminnelige lovgivningsprosedyre) hvor Europaparlamentet er lovgiver sammen med Rådet, vil omfatte nærmere 100 % av EUs lovgivning. I tillegg har EP fått økt innflytelse hva gjelder inngåelse av avtaler med tredjeland. De nasjonale parlamentene får også en økt rolle ved at de skal påse at nærhetsprinsippet ivaretas når EU-lovgivning skal vedtas.

Stemmeregulene i Rådet er endret til et såkalt dobbelt flertall. Det betyr at når det gjelder vedtak som må fattes med kvalifisert flertall, så må minst 55 % av medlemslandene stemme for samtidig som de må representere minst 65 % av EUs befolkning. Dette er ment å sikre balansen mellom små og store land med ulikt innbyggertall (trer i kraft i 2014). Antall områder hvor vedtak skal fattes med kvalifisert flertall i Rådet er også blitt utvidet til 40 nye saksområder.

Hvordan EU utvikler seg er samtidig viktig for Norge. Innenfor dette nye systemet må EØS-avtalen finne sin plass. Selv om Lisboa-traktaten i det alt vesentligste viderefører de materielle bestemmelsene for det indre marked som fulgte av EF-traktaten, og som EØS-avtalen er basert på, vil den indirekte kunne påvirke hvordan EØS-samarbeidet fungerer. Bl.a. er energisamarbeidet blitt styrket og det forventes økt lovgivningsaktivitet på dette området. Forskning går fra å være et mellomstatlig samarbeid til et delt kompetansefelt mellom EU og medlemslandene, og har fått en mer rettslig forpliktende karakter.

Speilingen av bestemmelser i EUs traktatverk og bestemmelsene i EØS-avtalen er ikke like tydelig som tidligere som følge av at søylestrukturen er avskaffet. Dette kan gjøre det mer krevende å fastslå om EU-saker er EØS-relevante og oppnå enighet med EU i en del saker.

Lisboa-traktaten kan også få konsekvenser for vår deltakelse og våre påvirkningsmuligheter gjennom EØS-avtalen. Hvis det i tiltakende grad er uklart om, og i hvilken grad, nye rettsakter er EØS-relevante, kan det bli stilt spørsmål ved EØS/EFTA-statenes rett til å gi innspill i prosessen med utvikling av regelverket. Norges påvirkningsarbeid overfor EU hvor vi har et formelt avtaleverk blir dessuten mer komplisert og krevende, både fordi koordineringsbehovet på norsk side forsterkes og at vi i større grad må forholde oss til aktører vi ikke har formelle bånd til (Europaparlamentet).

Så langt er det ikke mulig å si om de utfordringer som ikrafttredelsen av Lisboa-traktaten reiser i praksis blir et problem. Dette vil avtegne seg etter hvert som EU gjennomfører konkrete tiltak for å implementere traktaten. EØS-avtalen har så langt vist seg å være robust og funksjonsdyktig i forhold til endringer i medlemsmassen og traktatendringer på EU-siden. Både EU og EØS/EFTA-statene ønsker å bevare avtalen som en ramme for å ivareta viktige og omfattende relasjoner mellom våre land.

Lisboa-traktaten samler alle bestemmelser om EUs justis- og innenrikspolitiske samarbeid i en egen del av traktaten ("Et område med frihet, sikkerhet og rettferdighet"). Søylestrukturens bortfall medfører at hoveddelen av det tidligere mellomstatlige politi- og strafferettslige samarbeidet underlegges den alminnelige lovgivningsprosedyre med flertallsvedtak i Rådet og full medbestemmelse for Europaparlamentet. I tillegg utvides EU-domstolens kompetanse til å omfatte større deler av justis- og innenrikspolitikken.

Lisboa-traktaten vil i hovedsak bety endringer i hvordan rettsakter på politi- og strafferettsområdet skal behandles. Disse endringene vil få begrenset direkte betydning for Norge fordi mye av EU-samarbeidet på politi- og

strafferettsområdet faller utenfor Schengensamarbeidet. Utviklingen vil imidlertid også kunne ha indirekte betydning for Norge, ved at vi velger ensidig å tilpasse vår lovgivning, eller ved at vi ønsker å inngå parallellavtaler.

Lisboa-traktaten forventes ikke å få betydning for hvorvidt en rettsakt defineres som Schengen-relevant. Norges adgang i Schengen-relevante saker til å delta i forhandlingene i Rådet gjennom fellesorganet endres ikke som følge av Lisboa-traktaten. Men overgang til den alminnelige lovgivningsprosedyre vil sannsynligvis medføre økt hastighet og økt dynamikk i saksbehandlingen i Rådet. Dette stiller økte krav til norsk forvaltning. Bl.a. må det utarbeides norske standpunkter tidlig, og man må være forberedt på å ta stilling til nye endringsforslag meget raskt. Dette gjelder særlig under trilogdrøftelsene mellom formannskapet, Kommisjonen og Europaparlamentet, hvor det kan komme relativt omfattende endringsforslag. Norske eksperter har noe erfaring med å arbeide under medbestemmelsesprosedyren, da en rekke Schengen-relevante rettsakter også etter tidligere traktatverk ble utarbeidet etter denne metoden. Det er imidlertid rom for å utvikle arbeidsformer ytterligere, både hva angår tidlige avklaringer og arbeid inn mot Europaparlamentet.

Som allerede nevnt fører Lisboa-traktaten også til endringer på arbeidet med den felles utenriks- og sikkerhetspolitikken. Høyrepresentanten og EUs nye utenriksstjenesete (EEAS) kan bidra til å gjøre EUs utenrikspolitikk mer enhetlig. Innenfor den felles sikkerhetspolitikken gjøres også endringer, det heter ikke lenger European Security and Defense Policy (ESDP), men Common Security and Defence Policy (CSDP). I dette ligger en markering av at en felles sikkerhets- og forsvarspolitikk er under etablering i EU. Hovedregelen er imidlertid fortsatt enstemmighet, slik at hvert medlemsland beholder muligheten til å sette ned foten for beslutninger de ikke er enige i. Samtidig utvides spekteret av operasjoner EU kan påta seg i forhold til dagens oppgaver (humanitære oppdrag, redning, fredsbevarende og krisehåndtering) til bekjempelse av terrorisme i tredjeland, felles avværingsoperasjoner, militær rådgivning og assistanse, konfliktforebyggende operasjoner og stabiliseringsoperasjoner etter konflikt. I realiteten innebærer dette at en praksis som allerede har utviklet seg innlemmes i traktaten.

Lisboa-traktaten forplikter landene til gjensidig å bistå hverandre med alle midler dersom et av medlemslandene blir utsatt for et væpnet angrep, i tråd med artikkel 51 i FN-pakten. Formuleringen om dette er et bidrag til å styrke de gjensidige forpliktelsene mellom medlemslandene i EU, men er ingen erstatning for NATO når det gjelder kollektivt forsvar. Traktaten inneholder også en solidaritetsbestemmelse, der det heter at EU og medlemslandene skal opptre solidarisk dersom et medlemsland utsettes for et terrorangrep eller blir offer for en naturkatastrofe eller en menneskeskapt katastrofe.

Noe av det mest nyskapende i traktaten er ambisjonen om å utvikle et mer "permanent strukturert samarbeid" der en har sett for seg at det åpnes for et EU i flere hastigheter innen sikkerhets- og forsvarspolitikken, i den forstand at en del medlemsland kan inngå i et slikt samarbeid. Våren 2010 arbeides det med å klargjøre hva medlemslandene forstår med denne mekanismen og hvordan man skal utvikle ideen videre. Det forventes ingen snarlig avklaring.

Hovedansvarlig departement: Utenriksdepartementet/ det enkelte departement innenfor sitt fagområde.

EUs program- og byråsamarbeid

Norges deltakelse i EUs-program og byråsamarbeid blir berørt i form av utgifter over deltakende departementers budsjett. Det må koordineres på norsk side i forbindelse med statsbudsjettet. Det er vedtatt "vekstbudsjetter" for mange av de EU-programmene hvor Norge planlegger å delta for perioden 2007-2013. Selv om størrelsen på veksten ikke vil være den samme for alle programmer, blir det viktig å drøfte så tidlig som mulig hvordan dette skal innarbeides i den norske budsjettprosessen. Kontingenten for Norges EØS-programdeltakelse samt byråsamarbeid for 2010 er ca 210 millioner euro. I perioden 2007-2013 vil den årlige norske kontingenten i gjennomsnitt ligge på ca. 210 millioner euro, fra 130 millioner euro i 2007 til ca. 290 millioner euro i 2013. EØS/EFTA-statenes bidrag beregnes ut fra deres BNP og uttrykkes i prosent av EUs programbudsjett, den såkalte "proporsjonalitetsfaktoren" for EØS/EFTA-statene. For 2010 er faktoren satt til 2,52%, mot 2,28% for 2006. Økningen skyldes relativt større økning i BNP-tallene for EØS/EFTA-landene i forhold til EUs medlemsland.

Det har blitt etablert en rekke spesialiserte EU byråer for å støtte Kommisjonen, EUs medlemsstater og EU borgerne i utøvelsen av fellesskapets politikk. Innenfor rammen av EØS-avtalen deltar EØS/EFTA-statene for øyeblikket i 13 regulative byråer og 5 forvaltningsbyråer, og ønsker å delta i 5 byråer som er på trappene/er vedtatt i EU, herunder byrået på energiområdet (ACER), et byrå på telekommunikasjonsområdet (BEREC) og tre tilsynsbyråer for finansnæringen. For alle byråene er det forhold knyttet til deltakelsesrettigheter, budsjett og vedtakskompetanse som må vurderes. EU-byråenes stadig viktigere rolle i EUs forvaltningssystem gjør at EØS/EFTA-landene vektlegger deltakelse i alle byråer som er EØS-relevante.

Så langt har EØS/EFTA-landene, med ett unntak, deltatt i styrene som observatører i de regulative byråene de er medlem av. Utviklingen i EU når det gjelder byråer synes imidlertid å gå i retning av enten å ha styrer med et begrenset antall medlemmer som rekrutteres på bakgrunn av faglige kvalifikasjoner eller at man har en begrenset representasjon i styrene fra medlemslandene basert på en rotasjonsordning. Denne utviklingen må ses på bakgrunn av ønsket om å få operative styrer med høy faglig kompetanse. Dette lar seg vanskelig gjennomføre hvis alle medlemsland skal være representert. UD har igangsatt et arbeid i samarbeid med berørte departementer hvor vi søker å sikre norsk deltakelse og medvirkning i relevante EU-byråers styrende organer samt komiteer/nettverk.

Gjennom Schengen-tilknytningen deltar Norge i grensekontrollbyrået Frontex. Norge er representert i styret med begrenset stemmerett. Stemmeretten har imidlertid vist seg vanskelig å avgrense, da det sjelden stemmes i den type saker den er knyttet opp mot i avtalen. Det skal videre opprettes et europeisk asylbyrå (EASO). Dette omfattes ikke av Schengen-samarbeidet, men i utkastet til rettsakt åpnes det for norsk tilknytning. Regjeringen vil prioritere arbeidet med norsk tilknytning til AESO.

Samarbeidet med EDA (European Defence Agency)

Det europeiske forsvarsbyrået (EDA) er en stadig viktigere arena for europeisk kapabilitets-samarbeid. EDA ble opprettet av EUs Ministerråd 12. juli 2004 for å støtte medlemsstatene og Ministerrådet i arbeidet med å forbedre forsvarskapabiliteter innenfor krisehåndtering og understøtte den europeiske sikkerhets og forsvarspolitikken. EDA er eneste byrå som er skrevet inn i Lisboa-traktaten. Dette styrker EDAs mandat, rolle og EDA er dermed fullt integrert i CSDP. EDAs øverste sjef (Head of Agency) er EUs Høyrepresentant, Catherine Ashton.

Etter snart seks års eksistens, kan EDA vise til betydelig dynamikk og har fått en økt rolle innenfor CSDP. EDA har lenge vært mest toneangivende innen feltene forsknings- og teknologiutvikling og markedsutvikling og industrisamarbeid. Det har i det siste også vært en positiv utvikling innenfor kapabilitetsutvikling og materiellsamarbeid hvor EDA har tatt en rekke initiativer. Det er bred oppslutning om EDAs helhetlige og integrerte tilnærming til kapabilitetsutvikling, hvor eksempelvis samarbeidet med Europakommisjonen øker i bredde og dybde.

Norge inngikk i mars 2006 en samarbeidsavtale med byrået som det første landet utenfor EU – og vi er fortsatt i dag det eneste ikke-EU-landet som har en slik avtale. Avtalen gir oss anledning til å delta som fullverdige deltakere i EDAs programmer og prosjekter innenfor byråets virksomhetsområder. Den gir oss imidlertid ikke anledning til å delta i EDAs strategiarbeid, hvor målsettinger og rammer fastsettes.

Samarbeidet mellom EDA og Norge er generelt meget godt. Hovedtyngden ligger innen forsknings- og teknologisamarbeid samt industri- og markedsområdet, men det forekommer et økende samarbeid innenfor kapabiliteter og materiellsiden. Norges status som ikke-EU-medlem i forhold til EDA kan kompenseres gjennom et best mulig gjensidig samarbeid basert på en aktiv holdning og konstruktive bidrag fra norsk side.

Lisboa-traktaten åpner for forsvarsforskning på EU nivå. Forsvarsministrene, som utgjør EDAs styre, har uttalt en klar interesse for å utrede de politiske, juridiske, finansielle og industrielle implikasjoner av problemstillingen og å gjøre dette i en tett dialog mellom EDA, dets medlemsland og Europakommisjonen. Norske myndigheter følger dette arbeidet med sikte på å klargjøre konsekvenser for Norge.

Hovedansvarlig departement: Utenriksdepartementet/ det enkelte departement innenfor sitt fagområde.

EUs vekst- og sysselsettingsstrategi – Europa 2020

EU har vedtatt en ny vekststrategi for det kommende tiåret, kalt Europa-2020-strategien. Strategien er basert på Lisboa-strategien, men legger mer vekt på gjenoppbygging etter den økonomiske nedgangen. Sentrale elementer av EUs nye sosiale agenda, som ble vedtatt i 2008, vil bli videreført i Europa 2020-strategien.

På sitt møte 17. juni i år ble Det europeiske råd er enige om fem konkrete mål; økt sysselsetting (fra 69 til 75 %), økt forskning (3 % av BNP til forskning og utdanning), konkrete klima- og energimål (20 % reduksjon i klimagassutslipp/20 % andel fornybar energi/20 % økning i energieffektivitet, utdanningsmål (skolefravall skal ned til fra 15 til 10 % og minst 40 % av de mellom 30 og 34 år skal ha fullført videregående utdanning) og fattigdomsreduksjon (minst 20 millioner skal fjernes fra kategorien som risikerer fattigdom eller utstøting).

Europa 2020 skal også følges opp med flere såkalte flaggskipsinitiativ, bl.a. knyttet til å styrke det indre marked, industripolitikk og digital agenda (se egen omtale om digital agenda på s. 40). Medlemslandene skal videre sette nasjonale mål som tar hensyn til deres situasjon og utgangspunkt og de skal etablere nasjonale reformprogram.

Europa 2020-strategien vil gjelde for EU-landene, og den vil ikke være bindende for Norge. På noen områder kan det være hensiktsmessig å føre den samme politikken eller ha de samme målene som EU har, men på andre områder bør Norge velge andre løsninger, bl.a. fordi vår økonomi har en annen karakter enn i de fleste EU-land.

Norge sendte kommentarer til Kommissjonens opprinnelige forslag 22. januar, og viste her til at forslaget i all hovedsak er sammenfallende med norske prioriteringer. I vårt innspill trekker vi blant annet fram betydningen av

- videreutviklingen av det indre marked
- klimautfordringene og en bærekraftig økonomisk utvikling
- sosial inkludering kombinert med velfungerende arbeidsmarked og høy arbeidsdeltakelse
- kunnskap, innovasjon og entreprenørskap som virkemidler for vekst og omstilling

Siden 2002 har NHD lagt fram syv rapporter om strategien, senest i januar 2010. De gir en oversikt over norsk politikk på de områdene som omfattes av strategien. Rapportene sammenligner også Norge og EU-landene for de 14 strukturindikatorerne EU legger til grunn for å måle framgangen i arbeidet med vekst- og sysselsettingsstrategien.

Betydning for Norge: Det er blant annet gjennom vekst hos våre viktigste handelspartnere at vi selv kan øke vår eksport og våre inntekter. Gjennom økonomisk framgang og økt sysselsetting i Europa vil vi oppleve økt vekst også i Norge. Det vil derfor være viktig for Norge at EU lykkes i gjennomføringen av vekst- og sysselsettingsstrategien.

EUs vekst- og sysselsettingsstrategi favner bredt og inneholder elementer av vesentlig betydning for verdiskapingen. Dette gjør strategien relevant også for norske forhold. Det er grunn til å forvente at elementer i EUs 2020 strategi vil ha relevans for flere norske politikkområder fremover, både gjennom utvikling av nytt EØS-regelverk og norsk deltakelse i ulike EU-programmer.

Norsk holdning: Regjeringen arbeider aktivt med så godt som alle politikkområdene som EUs strategi for vekst og sysselsetting omfatter. For å forberede oss på framtidig konkurranse kreves tiltak som økt innsats for forskning og utvikling, økt innsats for kompetanse i skolen og grep for å styrke næringslivets konkurransevne. Samtidig er det viktig å få til en forsvarlig sammenheng mellom økonomisk vekst og miljøbelastning. Strategien vektlegger disse tiltakene, som nå er aktuelle også i våre naboland og resten av Europa.

Oppfølging overfor EU: Rapporten om EUs vekst- og sysselsettingsstrategi i et norsk perspektiv er distribuert bredt, også til Kommissjonen. Brev fra nærings- og handelsminister Giske med norske innspill til Europa 2020 ble overlevert Kommissjonen 22. januar. Et brev datert 19. mars fra statsminister Stoltenberg til Herman Van Rompuy, president for Det europeiske råd (med kopi til kommisjonspresident José Manuel Barroso og den spanske statsminister José Luis Rodríguez Zapatero), ble sendt i forkant av toppmøtet 25.–26. mars. Vi vil fortsette å følge arbeidet i Kommissjonen og i medlemslandene.

Hovedansvarlig departement: Nærings- og handelsdepartementet

”Better regulation” og lovforenkling

Arbeidet med forenkling av regelverk står sentralt i EU, og EUs toppmøte i mars 2007 sluttet seg til målsettingen om å redusere de administrative byrder av EUs lovgivning med 25 % innen utgangen av 2012. Kommissjonen vedtok i 2006 bruk av den såkalte ”standardkostnadsmodellen” (Standard Cost Model - SCM). Modellens utgangspunkt er en kartlegging av hva det koster næringslivet å etterleve krav i regelverket, og samtidig få kunnskaper om arbeidsprosessene som kan gi nyttige innspill til forenkling. Kommissjonen la i oktober 2009 fram konkrete planer (ikke vedtatt av Rådet) for ulike forenklingsinitiativer og kostnadsreduksjoner. Disse tiltakene utgjør om lag 31 % reduksjon av de samlede administrative byrder som ble estimert fra 13 utvalgte områder i perioden 2007-2008. Elektroniske fakturaer på mva.-området og fritak for revisjonsplikt for små bedrifter er noen av tiltakene.

Kommissjonen utvider trolig også sitt forenklingperspektiv ved å se på hele regelverket samlet i EUs 2020-strategi (”smart regulation initiatives”), og ikke bare fokusere på administrative byrder for næringslivet.

Betydning for Norge: EU-regelverket er av stor betydning for norsk næringsliv både fordi det definerer våre konkurransebetingelser i et viktig eksportmarked og fordi stadig mer av EUs regelverk får anvendelse i Norge. Samtidig er det viktig å sikre at regelverksutviklingen i EU ikke går på bekostning av mulighetene for utøvelse av effektiv nasjonal styring på sentrale samfunnsområder slik som beskyttelse av helse og miljø. Å få større innflytelse på beslutningsprosessene i EU på forenklingsområdet har derfor høy prioritet.

Felles metoder betyr at forenklingsarbeidet i Norge og EU i økende grad følger de samme forenklingsprinsippene. Dette gir Norge en mulighet til å styrke vår påvirkningskraft, bl.a. fordi vi er et foregangsland når det gjelder bruk av elektroniske tjenester mellom offentlig og privat sektor. Av særlig aktualitet er Altinnportalen og Brønnøysundregistrene, herunder Oppgaveregisteret.

Norsk holdning: Norge og EU har i flere år drevet parallelle prosesser med regelforenkling for næringslivet, og vi har gjensidig interesse av å utveksle erfaringer med hensyn til valgt ståsted og løsninger for å sikre måloppnåelse. Vi anser dette samarbeidet som et viktig premiss for å utvikle rammebetingelsene i Norge og konkurransebetingelsene i EU-markedet.

Hovedansvarlig departement: Nærings- og handelsdepartementet

Regionalpolitikk

I strukturfondsperioden for 2007-2013 er EUs territoriale samarbeid blitt videreført som er eget målprogram. I stortingsmeldingene om distrikts- og regionalpolitikken og meldingen om europapolitikken har vi signalisert fortsatt norsk deltakelse i det europeiske territoriale samarbeidet. Norge har deltatt i dette samarbeidet (Interreg) siden 1996. Deltakelsen er imidlertid ikke en del av EØS-avtalen.

Betydning for Norge: Regionalpolitikk er et område hvor det internasjonale elementet er helt sentralt. Internasjonale avtaler, som for eksempel EØS-avtalen, setter rammer som nasjonal regionalpolitikk må holde seg innenfor. Internasjonalt samarbeid gjennom bl.a. Interreg, kan ofte være en god tilnærming til regionalpolitiske utfordringer hvor læring, kompetanseutvikling, erfaringsutveksling, nettverksbygging og politikkutvikling er en stadig viktigere del av den faglige utfordringen.

Norsk holdning: Interreg-programmene er i dag godt kjent. Det er en vesentlig del av det regionale utviklingsarbeidet, og kan sees på som en modernisering av norsk regionalpolitikk i forhold til arbeidsmåter, samarbeid, partnerskap og langsiktig tekning. Deltakelse skal også være et bidrag til en balansert utvikling av det europeiske kontinent og våre nærområder. Deltakelsen i programmene skal videre fremme en mer helhetlig, koordinert og aktiv norsk europapolitikk.

Oppfølging overfor EU: Norge deltok i utformingen av de nye Interreg-programmene. Vi vil aktivt følge opp de nye programmene framover ved blant annet å delta i de relevante styringsorganene og å fremme prosjekter på områder av spesiell interesse for Norge.

Hovedansvarlig departement: Kommunal- og regionaldepartementet

Forskning, innovasjon, utdanning, ungdom, likestilling og antidiskriminering

EUs 7. rammeprogram for forskning (2007-2013)

EUs 7. rammeprogram for forskning, teknologisk utvikling og demonstrasjonsaktiviteter startet opp ved årsskiftet 2006/2007 og vil løpe til og med 2013. Programmet omfatter både grunnforskning, anvendt forskning og næringsrettet forskning. Det samlede budsjettet for rammeprogrammet er på 50,5 mrd. euro.

Betydning for Norge:

Norges engasjement i tilknytning til rammeprogrammene er omfattende. I det 6. rammeprogrammet deltok Norge i til sammen 834 prosjekter og hadde 1274 deltakelser. Per 31.12.2009 var det norsk deltakelse i 439 prosjekter som er innstilt til finansiering i det 7. rammeprogrammet, tilsvarende 13 prosent av alle innstilte prosjekter. Fram til 2010 har 23 prosent av prosjektene med norsk deltakelse fått gjennomslag, noe som ligger over gjennomsnittet på 18 prosent i programmet. Norge markerer seg best i forskningsprosjekter innenfor miljø-/marint, energi samt romforskning, dels innenfor biovitenskap og samfunnsvitenskap. Rammeprogrammet representerer 70 prosent av de totale kontingentinnbetalingene for programsamarbeidet under EØS-avtalen, og er det største internasjonale forskningsprogrammet Norge deltar i. De årlige norske utbetalingene til programmet øker frem mot 2013. De vil øke til ca 1,7 mrd. kroner i 2013. Samlet vil norsk utbetaling til 7. rammeprogram for hele programperioden ligge på nærmere 10 mrd kroner.

En tiltakende tendens er at forvaltningen av rammeprogrammet blir lagt til eksterne byråer. En utfordring her er å sikre innsyn i og innflytelse på disse prosessene. Kommisjonen er p.t. restriktiv med å åpne for ansettelse fra EØS/EFTA-land. Med Lisboa-traktaten, som trådte i kraft 1. desember 2009, er EUs rolle på forskningsfeltet vesentlig styrket. Forskning skal i henhold til den nye traktaten ikke lenger bare være et virkemiddel for å nå mål om økt industriell konkurransevne og mål innenfor andre traktatområder, men blir nå også et mål i seg selv. Støtte til fri, grunnleggende forskning i rammeprogrammet gjennom Det europeiske forskningsrådet (ERC) sikres med det et solid juridisk fundament. Samtidig blir romforskning, som inngår som en tematisk satsing i FP7, et nytt traktatfestet kompetansefelt for EU.

Norsk holdning:

Norge er generelt meget positiv til forskningssamarbeidet. Det er stor grad av sammenfall mellom prioriteringene i St.meld. 30 (2008-2009) "Klima for forskning" og EUs 7. rammeprogram for forskning. Deltakelse i EUs 7. rammeprogram er en svært viktig internasjonaliseringsarena for norsk forskning og norsk næringsliv, og innebærer muligheter til å forsterke og komplettere nasjonale FoU-satsinger. Det europeiske forskningssamarbeidet er dessuten under betydelig utvikling, og virker inn på de nasjonale FoU-satsingene i Europa. En evaluering ved NIFU STEP av norsk deltakelse i det 6. rammeprogrammet og de to første årene av det 7. rammeprogram ble lagt fram i januar 2010. Denne konkluderer med at norsk deltakelse er vellykket og gir godt utbytte for norsk forskning. Det må likevel gjøres mer for å forbedre norsk deltakelse, bl.a. gjennom incentivordninger og tiltak som kan lette administrative byrder for forskermiljøene. Deltakelse av store norske bedrifter og SMBer bør bl.a. økes i henhold til evalueringen. Deltakelsen av forskningsinstitusjoner er til dels økonomisk utfordrende, og revisjoner av deres deltakelse i EU-prosjekter skaper ytterligere utfordringer. Norge er nå aktiv overfor EU når det gjelder forenkling knyttet til administrative og finansielle rutiner i rammeprogrammet. Dette er et tema flere land er opptatt av. Oppfølging av evalueringen bl.a for å sikre best mulig utnyttelse av 7. rammeprogram vil stå sentralt ut perioden fram til 2013. Fram mot 2013 vil det samtidig bli gitt høy prioritet til forberedelse av norske synspunkter og innspill til planlegging av 8. rammeprogram.

Oppfølging overfor EU:

Norge følger gjennomføringen av det 7. rammeprogrammet gjennom deltakelse i 18 faste komiteer for rammeprogrammet. I komiteene deltar delegater fra fagansvarlige departementer og eksperter fra Norges forskningsråd og Norsk Romsenter. EUs

rådgivende komité i forskningssaker, CREST, samt ulike arbeidsgrupper behandler også spørsmål av betydning for gjennomføringen av et rammeprogram. Det europeiske forskningssamarbeidet drøftes dessuten på politisk nivå og embetsnivå med representanter for Kommisjonen, Rådet og Europaparlamentet. I den senere tid har det også blitt vanlig praksis at Norge inviteres til å delta i de uformelle Konkurranssevnerådsmøtene, hvor forsknings- og nærings samarbeid drøftes på ministernivå.

Hovedansvarlig departement: Kunnskapsdepartementet

ERA – det europeiske forskningsområdet

Hovedtyngden av EUs forskningspolitiske tiltak rettes nå inn mot utviklingen av det europeiske forskningsområdet, European Research Area (ERA), som først ble lansert i 2000. Utvikling av ERA er tatt inn i den nye Lisboa-traktaten, og går dermed fra å være et koordineringsarbeid basert på frivillighet til å bli en traktatforpliktelse for EU. Regelverk (direktiver og forordninger) og ulike overvåkningsmekanismer (indikatorer m.m.) kan forventes tatt i bruk i større grad enn tilfellet har vært tidligere på forsknings- og teknologiområdet. På samme tid skal det være delt kompetanse mellom EU og medlemslandene. Initiativer fra EU for å utvikle ERA skal ikke forhindre medlemslandene i å føre en egen forskningspolitikk.

Lisboa-traktaten og ERA er det foreløpig siste elementet i en lang rekke av initiativer knyttet til ERA. EU vedtok i desember 2008 en ny visjon for ERA frem mot 2020, vedtatt i Rådet i desember 2008, er det et mål å realisere den "femte frihet", fri flyt av forskere, kunnskap og teknologi. Et annet hovedmål er å få til en bedre gjensidig koordinering mellom EUs og medlemslandenes forskningsaktiviteter. I 2008 la Kommisjonen frem dokumenter som danner grunnlaget for fem konkrete initiativområder innenfor ERA: forskerkarrierer og – mobilitet, felles forskningsprogrammer (Joint Programming), forskningsinfrastrukturer, kunnskapsoverføring og internasjonalt samarbeid. Den politiske styringen av ERA er dessuten satt på kartet under det svenske formannskapet høsten 2009, og følges opp blant annet i EUs konkurransevneråd og i EUs forsknings- og vitenskapskomité, CREST.

Betydning for Norge:

Utviklingen av ERA er av svært stor betydning for Norges deltakelse i det europeiske forskningssamarbeidet. ERA som sådan dekkes i dag ikke av EØS-avtalen, og det er dermed ingen automatikk i at Norge kan delta i nye initiativer. Det er derfor aktuelt å vurdere forholdet til EØS-avtalen (se også nedenfor). EU vil i løpet av våren 2010 kunne treffe en beslutning om nytt mandat for EUs forskningspolitiske komité, CREST. Norge deltar her på bakgrunn av EØS-avtalen. Denne komiteen vil fremover kunne fokusere mer på forskningspolitiske råd knyttet til utviklingen av ERA. Det er uklart om endringer i mandatet vil kunne påvirke Norges fremtidige deltakelse i CREST, eller ERAC (ERA Committee), som komiteen nå vil kunne hete. CREST er en viktig innfallsport for Norge til diskusjoner om utviklingen av ERA. ERA-samarbeidet omfatter nye aktiviteter der medlemsland og assosierte land går sammen om felles programmer og aktiviteter, herunder såkalte fellesprogrammer ("Joint Programming") for å møte store globale-/samfunnsutfordringer. Dette knytter europeiske og nasjonale prioriteringer, programmer og ressurser innenfor forskning og utvikling sammen. Norge deltar p.t. i et pilotprosjekt innenfor fellesprogrammer om nevrodegenerative sykdommer/Alzheimer og har også signalisert interesse for deltakelse i to andre fellesprogrammer, hhv innenfor landbruk/mat/klima og helse/mat. Ytterligere forslag til fellesprogrammer vil trolig fremmes i løpet av 2010. I tråd med norske prioriteringer har Norge fremmet forslag om et fellesprogram om marin forskning ("Healthy and productive seas and oceans"). Arbeid for å fremme dette blant medlemslandene vil bli en viktig sak fram til en avgjørelse i EU som ventes mot slutten av 2010. Et annet viktig samarbeidsområde er forskningsinfrastrukturer. Rådet vedtok i 2009 en forordning om et juridisk rammeverk for felleseuropeiske forskningsinfrastrukturer – jf. Council regulation on the Community legal framework for a European Research Infrastructure Consortium (ERIC). Forordningen skal gi et juridisk grunnlag for samarbeid mellom flere land om etablering og drift av forskningsinfrastrukturer. Forordningen er spesielt relevant for realiseringen av et veikart foreslått av European Strategy Forum for Research Infrastructures' (ESFRI) for fremtidig, felleseuropeisk forskningsinfrastruktur. Norge har initiert to prosjekter på veikartet, knyttet til henholdsvis klimaforskning på Svalbard og CO₂-fangst og lagring, og vil også kunne bli vertsland for et tredje prosjekt knyttet til europeiske samfunnsvitenskapelige dataarkiver. Det er p.t. norsk deltakelse i forprosjekter i det 7. rammeprogrammet knyttet til 17 av prosjektene på ESFRIs veikart. Et nasjonalt veikart vil legges frem i 2010, og vil bidra inn mot de

prioriteringer som må gjøres for videre norsk deltakelse når prosjektene skal over i en konstruksjonsfase.

Norsk holdning: Norge er positiv til en videre utvikling av ERA. I lys av Lisboa-traktaten må en eventuell tilpasning i EØS-avtalen for å inkorporere ERA i denne vurderes. Forskningsmeldingen "Klima for forskning" fremhevet følgende ERA-initiativer som spesielt relevante for Norge: Joint Programming, forskningsinfrastruktur (ESFRI/ERIC), forskermobilitet og -karrierer, internasjonalt forskningssamarbeid, og EIT (jfr. neste punkt). Når det gjelder ERIC-forordningen, er KD i dialog med andre departementer om en eventuell inkorporering av denne forordningen i EØS-avtalen. Saken drøftes også i EFTAs arbeidsgruppe for forskning.

Oppfølging overfor EU: Norge har representanter i fire arbeidsgrupper og komiteer som er etablert for å følge opp ERA-initiativene, herunder to nye CREST-konfigurasjoner for henholdsvis "Joint Programming" og internasjonalt forskningssamarbeid (SFIC). ERA-utviklingen og følger av Lisboa-traktaten på forskningsområdet følges også opp gjennom Norges deltakelse i uformelle konkurranseevnerådsmøter i EU og i møter på embetsnivå i CREST.

Hovedansvarlig departement: Kunnskapsdepartementet og berørte fagdepartementer med initiativer som faller innenfor eget fagområde.

EUs rammeprogram for konkurransevne og innovasjon (CIP)

CIP (Competitiveness and Innovation Programme) ble vedtatt av Europaparlamentet og ministerrådet 24. oktober 2006. Stortinget besluttet at Norge skulle delta i programmet 8. mai 2007. Programmet samler og viderefører en rekke tidligere aktiviteter med økt konkurransevne og innovasjon i Europa som formål. Norge har deltatt i flere av disse, bl.a. EUs flerårige program for næringsliv og entreprenørskap (MAP), informasjonsnettverket Innovation Relay Centre (IRC), Research and Innovation (R&I) i EUs 6. rammeprogram for forskning og teknologiutvikling, eContentPlus, Monitoring of eEurope (Modinis), Deploying Trans-European eServices for all (eTEN), og Intelligent Energy Europe (IEE). Programperioden for CIP er 2007-2013. Det totale budsjettet i perioden er på 3,6 mrd. euro. Den samlede kontingentforpliktelsen for norsk deltakelse er beregnet til 625 mill. kroner.

Betydning for Norge: Deltakelse i CIP er et ledd i regjeringens satsing på å legge til rette for innovasjon og økt konkurransevne i norsk næringsliv. Gjennom CIP vil norske bedrifter få bedre tilgang til markeder og samarbeidsprosjekter i Europa, og muligheter for økt tilførsel av kapital. Deltakelse i CIP supplerer og gir merverdi til vår deltakelse i EUs 7. rammeprogram for forskning og teknologisk utvikling.

Norsk holdning: Norge ser positivt på europeisk samarbeid om økt konkurransevne og innovasjon. Vekst og velferd i Norge er nært knyttet til utviklingen i Europa, og Norge deler mange næringspolitiske målsettinger og utfordringer med EU, slik de kommer til uttrykk i CIP.

Oppfølging overfor EU: Norge vil følge implementeringen av CIP gjennom deltakelse i tre styringskomiteer. Norge utnevner også eksperter til ulike arbeidsgrupper.

Hovedansvarlig departement: Nærings- og handelsdepartementet (Innovasjons- og entreprenørskapsprogrammet), sammen med Olje- og energidepartementet (Energiprogrammet) og Fornyings- og administrasjonsdepartementet (Programmet for IKT-politikk).

Det europeiske instituttet for innovasjon og teknologi (EIT)

Det europeiske instituttet for innovasjon og teknologi (European Institute of Innovation and Technology – EIT) ble formelt vedtatt i EU 11. mars 2008 ved europaparlaments- og rådsbeslutning 294/2008/EF og deretter innlemmet i EØS-avtalen, jf St.prp. 56 (2007-2008). EIT er ment å være et flaggskip i Europa for fremragende innovasjon, og er nært knyttet til EUs Lisboa-strategi for økt sysselsetting og vekst. EIT skal fremme og integrere høyere utdanning, forskning og innovasjon av høy kvalitet, og skal komplettere andre initiativer og programmer innenfor forskning, utdanning og innovasjon i EU og deltakerlandene. EIT skal legge til rette for etableringen av nettverk og samarbeid gjennom såkalte kunnskaps- og innovasjonsnettverk (Knowledge and Innovation Communities – KICs).

- Betydning for Norge:* EIT forventes å bli et viktig løft for å realisere europeiske ambisjoner innen utdanning, forskning og innovasjon, og for å styrke europeisk konkurransevne. Det er forutsatt at Norge har både faglig kompetanse å bidra med og gevinster å hente i et samarbeid som forener aktører fra akademien, næringsliv og utdanning. Norge betaler en årlig kontingent for deltakelse i EIT, og har status som deltakerland ("participating country"). EITs styre ble utnevnt i juli 2008. Morten Loktu, forskningsdirektør i StatoilHydro og styremedlem ved NTNU, er ett av 18 styremedlemmer. De første KIC-utlysningene kom i april 2009. Ingen norske miljøer som deltok i den første søknadsprosessen, var med i de første tre KICs som ble utpekt i desember 2009. Nettverkene med norsk deltakelse vil likevel kunne fortsette sitt samarbeid utenfor rammen av EIT. Nye utlysninger ventes i 2010.
- Norsk holdning:* Norge er positive til etableringen av EIT og har valgt å gå inn i dette samarbeidet som deltakerland. EIT er en modell for økt samarbeid mellom de tre komponentene i det såkalte "kunnskapstriangelet" – forskning, utdanning og innovasjon, og vil kunne være en pådriver også for nasjonal politikk og nasjonale tiltak innenfor feltet.
- Oppfølging overfor EU:* Kunnskapsdepartementet vil være i dialog med berørte departementer, Norges forskningsråd og relevante aktører om behovet for tiltak for bidra til aktiv norsk deltakelse i EIT.

Hovedansvarlig departement: Kunnskapsdepartementet

EUs program for livslang læring

EUs program for livslang læring (forkortet LLP) for perioden 2007-2013 ble vedtatt 15. november 2006. Programmet erstattet utdanningsprogrammene Sokrates, Leonardo da Vinci, e-læringsprogrammet som utløp 31. desember 2006, og som Norge tidligere har deltatt i gjennom EØS-avtalen. I tillegg ble det tidligere Jean Monnet programmet, som skal stimulere til utvikling og forskning, kunnskap og refleksjon om europeisk integrasjon, samt ordninger for støtte til utdanningsinstitusjoner og – organisasjoner som fokuserer på områder av felles europeisk interesse innlemmet i LLP. Programmet støtter også aktiviteter som går på tvers av utdanningsområder og nivåer, som språk og IKT, samt informasjonsutveksling, kunnskaps- og politikkutvikling på utdanningsområdet.¹

Programmet for livslang læring favner alle nivåer i utdanningssystemet - fra barnehage til høyere utdanning og voksenopplæring. Større mobilitet for lærere, elever, lærlinger og studenter og mer samarbeid mellom europeiske utdanningsinstitusjoner på alle nivåer er hovedmål i programmet. Dessuten skal programmet bidra til å oppfylle målene i EU2020-strategien på utdanningsområdet.

Stortinget gav sin tilslutning til Norges deltakelse i programmet 9. mars 2007, jf. St.prp. nr. 36 (2006-2007) og Innst. S. nr. 130 (2006-2007). Vedtak om innlemmelse i EØS-avtalen ble fastsatt 15. juni 2007.

- Betydning for Norge:* Programmet er det største internasjonale utdanningssamarbeidet som tilbys norske institusjoner. Gjennom det deltar Norge i, og bidrar til, den europeiske utviklingen på utdanningsområdet, - gjennom utveksling, nettverksbygging og flernasjonale prosjekter. Deltakelsen i programmet har medført en betydelig budsjettøkning i forhold til tidligere program. LLP har en samlet ramme på 6,97 mrd. euro for de syv årene det varer. For Norges del vil det si omtrent 151 mill. kroner i kontingent i snitt per år (215 mill. kroner i 2010), mot i alt 100 mill. kroner til sammen for programmene som utløp i 2006, pluss midler til nasjonal drift av programmet.
- Norsk holdning:* Norge er positiv til utdanningssamarbeidet med EU. De tematiske prioriteringene i LLP samsvarer med norske prioriteringer for utdanningsområdet. Norge er også positiv til at de tidligere utdanningsprogrammene er integrert i ett helhetlig rammeverk. LLPs tilknytning til EUs handlingsplan for utdanning og opplæring under EU2020-strategien, er også viktig. Senter for internasjonalisering av høyere utdanning, SIU, er utpekt til nasjonalkontor for programmet.
- Oppfølging overfor EU:* Kunnskapsdepartementet møter i programkomiteen i Europakommisjonen.

¹ Den sistnevnte delen, kalt Det tverrgående programmet, omfatter bl.a. utdanningsdatabasen Euridice, studiebesøk for beslutningstakere i utdanningssystemet og støtte til møter, studier og indikatorutvikling i de store politiske prosessene på utdanningsområdet i EU og Europa generelt: Lisboa-prosessen, København-prosessen og Bologna-prosessen.

Hovedansvarlig departement: Kunnskapsdepartementet

Europeisk kvalifikasjonsrammeverk (EQF) for livslang læring

Norge har gjennom deltakelse i det europeiske utdannings samarbeidet om Education & Training 2010 vært med på å utvikle anbefalingen om at nasjonale kvalifikasjoner ble relatert til EQF innen 2010. EQF dekker kvalifikasjoner fra avsluttet grunnskoleopplæring til og med doktorgrad, og beskriver kandidatens læringsutbytte i form av kunnskaper, ferdigheter og kompetanse på 8 nivåer. En felles europeisk referanseramme for kvalifikasjoner forventes å gi økt mobilitet og tilgang til utdanning og arbeid for alle.

Implementering av EQF gjennomføres på frivillig basis av landene og medfører ingen juridiske eller økonomiske forpliktelser i forhold til EU.

Betydning for Norge: Det er viktig å sikre anerkjennelse av norsk utdanning i EU-landene slik at nordmenn får de samme mulighetene til studier og arbeid som EUs borgere.

Norsk holdning: Norge er positiv til arbeidet med et felles europeisk rammeverk for kvalifikasjoner. Norge har igangsatt arbeid med å utvikle et nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring (NKR). De enkelte nivåene i dette rammeverket vil deretter bli henvist (referenced) til nivåene i EQF som beskriver tilsvarende kvalifikasjoner. Arbeidet skjer i nær kontakt med interessegrupper i arbeidsliv og utdanning. Det er derfor nedsatt en bredt sammensatt referansegruppe som skal følge arbeidet med utvikling av nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk, og henvisning til EQF. Det er gjennomført orienteringsmøte for berørte departementer.

Oppfølging overfor EU: Europakommisjonen sendte ut anbefalingen om å implementere et europeisk kvalifikasjonsrammeverk 27. april 2008. EUs rekommandasjon om EQF er innlemmet i EØS-avtalen, protokoll 31, 17. mars 2009. Norge deltar i EU-kommisjonens Advisory Group (AG) for implementeringen av EQF, og har varslet at vi tar sikte på å ha etablert rammeverk med henvisning til EQF i løpet av 2011. Norge legger opp til å etablere et nasjonalt kontaktpunkt for EQF (NCP) i løpet av våren 2010.

Hovedansvarlig departement: Kunnskapsdepartementet

Erasmus Mundus II

Erasmus Mundus II-programmet (2009-2013) ble formelt vedtatt av EU 16. desember 2008 ved europaparlaments- og rådsbeslutning 1298/2008/EF. Målsetningen med programmet er å bidra til å styrke kvaliteten og attraktiviteten til europeisk høyere utdanning og samarbeid med tredjelands høyere utdanningsinstitusjoner utenfor EU/EØS-området. Erasmus Mundus II vil for hele perioden ha et totalbudsjett på ca. 954 millioner euro. Erasmus Mundus II er en videreføring av Erasmus Mundus (2004-2008) med utvidelse til doktorgradsnivå.

Programmet har tre aksjoner:

- *Aksjon 1* har støtteordninger for Erasmus Mundus-fellesgrader, inkludert stipendordning. Denne aksjonen støtter etablering av felles master- og doktorgradsprogrammer mellom minst tre institusjoner i tre forskjellige land og stipender til studenter og akademikere.
- *Aksjon 2* har støtteordninger for Erasmus Mundus-partnerskap med høyere utdanningsinstitusjoner i tredjeland (dvs utenfor EU/EØS) og vil også inkludere en stipendordning. Slike partnerskap omfatter ikke nødvendigvis felles master- eller doktorgradsprogrammer. Målet er å styrke institusjoner i tredjelands evne til internasjonalt samarbeid.
- *Aksjon 3* har støtteordninger for tiltak som tar sikte på å styrke tiltrekningskraften til europeisk høyere utdanning (promovering av europeisk høyere utdanning i land utenfor EU/EØS, kvalitetssikringsordninger, godkjenningsordninger, utvikling av læreplaner, mobilitet osv.).

Betydning for Norge: Erasmus Mundus bidrar til å oppfylle internasjonaliseringsmål i høyere utdanning, gi impulser til faglig utvikling og engasjement, utvikle samarbeid av høy kvalitet med både europeiske og tredjelandsuniversiteter, gi tilgang til mange høyt kvalifiserte studenter som stimulerer fagmiljøene og sette Norge på utdanningskartet for internasjonale, mobile studenter.

Norsk holdning: I første programperiode deltok Norge aktivt i alle fem utlysingsrundene, og ni norske høyere utdanningsinstitusjoner deltok i 14 av til sammen 103 felles Erasmus Mundus-mastergrader. Det betyr at Norge har utmerket seg med god uttelling for deltakelsen i dette programmet. 3. april 2009 fremmet Utenriksdepartementet St. prp. nr. 56 om samtykke til deltakelse i en beslutning i EØS-komiteen om innlemmelse i EØS-avtalen av aksjon 1 og 3 i Erasmus Mundus II-programmet. 12. mai 2009 sluttet Stortinget seg til Regjeringens forslag, jf. Innst.S. nr. 216. EØS/EFTA-landene deltar ikke i aksjon 2. Situasjonen etter første runde av Erasmus Mundus II er at åtte norske høyere utdanningsinstitusjoner deltar i 15 felles Erasmus Mundus-masterprogrammer.

Oppfølging overfor EU: Norge deltar i programkomiteen for aksjon 1 og 3.

Hovedansvarlig departement: Kunnskapsdepartementet

Familie og likestillingspolitikk med vekt på demografiske endringer og kvinners rolle i økonomien og arbeidslivet.

Familie-, arbeids- og likestillingspolitikken med vekt på demografiske endringer og kvinners rolle i økonomien er definert i EUs veikart for Vekst, fremgang og solidaritet i et likestilt og demokratisk samfunn, mars 2006. Et nytt veikart er under utforming og vil dekke perioden 2010 – 2015. EUs flerårige rammeprogram for sysselsetting og sosial solidaritet (Programme for Employment and Social Solidarity, PROGRESS 2007-2013) er det operative svar på de politiske målsettingene.

Betydning for Norge: Gjennom prosjektsamarbeid og nettverk for eksperter, tar Norge del i politikktutviklingen på likestillingsområdet. Norge deltar i EUs høynivågruppe for politikken for personer med nedsatt funksjonsevne og i ekspertgruppen for ikke-diskriminering. Som et ledd i EUs nye sosiale agenda har Kommisjonen foreslått et nytt ikke-diskrimineringsdirektiv. Formålet med direktivet er å forby diskriminering på grunnlag av religion, tro, alder, funksjonshemming og seksuell orientering i samfunnslivet utenfor arbeidslivet. Det gjeldende ikke-diskrimineringsdirektivet på disse grunnlagene gjelder bare i arbeidslivet, mens det for kjønn og etnisitet også er direktiv som gjelder utenfor arbeidslivet. Norges likestillingsminister deltar på EUs ministermøter for likestilling mellom kvinner og menn og på ministermøtene om personer med nedsatt funksjonsevne.

Norsk holdning: Norge har samme mål for likestillingspolitikken som EU, med økt oppmerksomhet mot familiepolitikk, demografiske endringer og kvinners rolle i økonomien. Det er stor interesse i EU for Norges politikk og situasjon med høye fødselsrater og høy sysselsetting blant kvinner. Dette har i hovedsak også gyldighet for politikken for personer med nedsatt funksjonsevne.

Oppfølging overfor EU: PROGRESS for sysselsetting, sosiale saker og likestilling 2007-2013. Fra og med høsten 2008 deltar Norge også i EUs program for utveksling av gode erfaringer på likestillingsområdet innen rammen av PROGRESS.

Aktiv deltagelse i EUs høynivågrupper for ikke-diskriminering og personer med nedsatt funksjonsevne.

Et nytt direktiv om likebehandling mellom kjønnene i forhold til varer og tjenester er vedtatt. Direktivet er EØS-relevant og er til vurdering for innlemmelse i norsk lovgivning.

Norge samarbeider med ulike medlemsland i prosjekter finansiert av handlingsprogrammet.

Hovedansvarlig departement: Barne- og likestillingsdepartementet.

Ungdomsprogrammet "Aktiv Ungdom"

Europakommisjonen la i juli 2004 fram et forslag om nytt ungdomsprogram for perioden 2007 – 2013. Programmet ble vedtatt av Parlamentet og Rådet 15. november 2006. Programmet er en erstatning for og utvidelse av programmet UNG i Europa som Norge deltok i gjennom EØS-avtalen.

Betydning for Norge: Det er viktig for ungdom i Norge og norske aktører som arbeider med barne- og ungdomspolitiske spørsmål at vi fortsatt deltar i ungdomsprogrammet. Dette gjelder utveksling, volontørtjeneste, opplæring av ungdomsledere og ungdomsarbeidere, og samarbeid mellom organisasjoner og lokale myndigheter i programlandene. Siden det nye programmet, i større grad enn tidligere program, åpner for samarbeid med land som ikke deltar i programmet, kan det for eksempel bidra til å støtte prosjekter og aktiviteter i nordområdene, inklusive samarbeidet med Russland.

Norsk holdning: Innholdet i programmet er presentert i St.prp. nr. 38 (2006-2007), godkjent i statsråd 2. februar. Deltakelse i programmet ble vedtatt av Stortinget 26. april 2007 og programmet ble innlemmet i EØS-avtalen ved vedtak i EØS-komiteen 15. juni 2007.

Oppfølging overfor EU: Barne- og likestillingsdepartementet har bestemt at Barne- ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) skal ivareta oppgaven som nasjonalt kontor for gjennomføringen av programmet. Departementet sender en årlig erklæring til Europakommisjonen om kontroll og veiledning av Bufdir's forvaltning av de desentraliserte midlene i programmet som tilfaller Norge. Departementet skal i 2010 foreta en midtveis evaluering av gjennomføringen av programmet i Norge.

Hovedansvarlig departement: Barne- og likestillingsdepartementet

Godkjenning av yrkeskvalifikasjoner

Direktiv 2005/36/EF om godkjenning av yrkeskvalifikasjoner ble vedtatt i EU 7. september 2005 og trådte i kraft i EU 20. oktober 2007. Direktivet erstatter 15 eksisterende direktiver om godkjenning av yrkeskvalifikasjoner; deriblant tolv sektordirektiver som angår lege, sykepleier, tannlege, veterinær, jordmor, farmasøyt og arkitekt, og de tre generelle direktivene som omfatter øvrige regulerte yrker. Direktivet kommer til anvendelse for alle statsborgere i en EØS-stat, som ønsker å praktisere et regulert yrke i en annen EØS-stat enn hvor de har yrkeskvalifisert seg (hjemstaten/annen EØS oppholdsstat). Direktivet innfører et mer enhetlig, åpent og fleksibelt regime for godkjenning av yrkeskvalifikasjoner.

For å lette den frie bevegelsen for tjenester, er det gitt egne bestemmelser knyttet til tjenester av midlertidig varighet og yrkespraktisering under hjemstatens (etableringsstatens) lovregulerte yrkestittel. Direktivet får forrang fremfor tjenstedirektivet i spørsmål knyttet til regulering av yrkeskvalifikasjoner.

Betydning for Norge: Direktivet vil få konsekvenser for ca. 100 yrkesreguleringer tilknyttet en rekke samfunnssektorer og det omfattes av 11 departementer. Fire departementer har endret ulike lover som en følge av direktivet. De ulike forskriftsmyndigheter vil vurdere behov for nødvendige forskriftsendringer.

Norsk holdning: Direktivet er omtalt i St.prp. nr. 29 (2007-2008). Stortinget ga 12. februar 2008 sitt samtykke til EØS-komiteens beslutning av 26. oktober 2007 om å endre EØS-avtalens vedlegg VII om godkjenning av yrkeskvalifikasjoner. Alle EFTA/EØS-landene har oppfylt de konstitusjonelle prosedyrene og direktivet trådte i kraft 1. juli 2009 for EFTA/EØS-landene.

Oppfølging overfor EU: Kunnskapsdepartementet har koordineringsansvar for direktivet i Norge og deltar som observatør i komiteen og i koordinatorgruppen til direktivet i EU.

Hovedansvarlig departement: Kunnskapsdepartementet

Fritt varebytte

Forslag til nytt regelverk om fritt varebytte - revideringen av ny metode

Det frie varebyttet i EØS sikres i utgangspunktet gjennom prinsippet om gjensidig godkjenning. Prinsippet innebærer at en vare som lovlig kan selges i ett EØS-land, i utgangspunktet også kan selges i de andre EØS-landene uten nasjonale tilpasninger. Når det gjelder vareområder som er harmonisert etter ny metode (det vil si at man har framforhandlet felles EØS-krav), sikres det frie varebyttet ved samsvarserklæringer og CE-merking. Den "nye metode" regulerer i dag flere enn 20 harmoniserte produktsektorer (f.eks. maskiner, elektrisk utstyr, telekommunikasjon og leker) og omfatter rundt 75 % av all varehandel i EØS. Kommisjonen la 14. februar 2007 fram et formelt forslag til nytt regelverk, kalt varepakken. Forslaget består av to forordninger og én beslutning. Den ene forordningen omhandler prinsippet om gjensidig godkjenning. Den andre forordningen inneholder regler om akkreditering, markeds kontroll, kontroll av varer fra tredjeland og CE-merking. Beslutningen retter seg mot de europeiske institusjoner og angir retning for arbeidet med framtidig europeisk lovgivning.

Betydning for Norge: Det er i norsk interesse at det frie varebyttet i det indre marked fungerer godt. Bedre lovverk og enklere prosedyrer gir økte muligheter for norsk næringsliv til å handle med andre EØS-land.

Norsk holdning: Europarlamentet og Rådet vedtok varepakken henholdsvis den 21. februar og 23. juni 2008. Forordning 764/2008 om gjensidig godkjenning trådte i kraft i EU 13. mai 2009. Forordning 765/2008 om akkreditering og markedstilsyn trådte i kraft 1. januar 2010. EU-regelverket har under utarbeidelsen vært på flere høringer nasjonalt, og høringsuttalelsene har i all hovedsak vært positive. Norge har sammen med EFTA-landene utformet flere innspill overfor Kommisjonen og Europaparlamentet der hovedlinjene i forslaget støttes. Regelverket er ikke innlemmet i EØS-avtalen ennå. Forberedelser til gjennomføring i norsk rett har startet.

Hovedansvarlig departement: Nærings- og handelsdepartementet

Gjennomgang av regelverket om næringsmiddelhygiene og kontroll

De nye forordningene om næringsmiddelhygiene og om kontroll med etterlevelse av lovgivningen om fôrvarer, næringsmidler, dyrehelse og dyrevelferd tok til å gjelde i EUs medlemsstater fra 1. januar 2006 og ble innlemmet i EØS-avtalen 26. oktober 2007 med forbehold om Stortingets og Alltingets samtykke. Stortinget ga sitt samtykke 12. juni 2008 og Alltinget 18. desember 2009. De norske gjennomføringsforskriftene trådte i kraft 1. mars 2010.

Hygieneforordningene retter seg mot virksomhetene, og er mer målstyrte og fleksible enn de tidligere direktivene og de tilsvarende norske forskriftene. Kontrollforordningene retter seg mot myndighetene, og stiller sterkere krav til målrettet og effektiv kontroll, samt til en mer enhetlig gjennomføring, finansiering, planlegging og rapportering.

I alle de nye forordningene er det omtalt at Europakommisjonen skal framlegge en rapport for Europaparlamentet og Rådet. Rapporten om hygieneforordningene ble lagt fram 28. juli 2009, og inneholdt en gjennomgang av de erfaringene som er gjort ved anvendelsen av forordningene. Erfaringene så langt er i all hovedsak positive, men det er pekt på enkelte områder der Europakommisjonen vil arbeide videre med regelverksutvikling i aktuelle arbeidsgrupper der Norge deltar. Rapporten om kontrollforordningen ble lagt fram 8. juli 2009. Det pågår for tiden arbeid med å se på avgifts- og finansieringsordningene i lys av en egen evaluering som er gjort på dette området.

Betydning for Norge: Regelverket gjelder for hele matkjeden og har følgelig stor betydning for alle aktører i matkjeden. Siden alle rettsaktene er forordninger, er det svært viktig at disse er hensiktsmessige.

Enkelte av reglene i forordning (EF) nr. 852/2004 og forordning (EF) nr. 853/2004 (hygieneforordningene) knyttet til behandling av fisk og fiskevarer setter grenser for hensiktsmessig og hygienisk behandling av fisk. Det har fra norsk side vært arbeidet med sikte på endringer.

Norge har i samråd med de nordiske landene ønske om at det kan åpnes for mer fleksible løsninger når det gjelder gjennomføringen av offentlig kjøttkontroll.

Norsk holdning: Norge er positiv til at det fortsatt arbeides videre med utvikling av regelverket om næringsmiddelhygiene, særskilt fordi flere av reglene ikke passer på fiskesiden.

Norge har fremmet forslag om at oppdrettsfisk føret på tørrfôr hele livssyklus, fritas fra frysekrav hvis den skal spises rå eller nesten rå. Norge har også påpekt at det er behov for en oppklaring av reglene om parasitter i pelagisk fisk og kravene til frysefartøy og fartøy.

Norge anser mulighetene for forenkling av offentlig kjøttkontroll som en viktig del av disse prosessene, og støtter det arbeidet som pågår knyttet til dette. Det er etablert en nordisk nettverksgruppe for effektivisering av kjøttkontrollen.

Norske posisjoner til konkrete forslag fra medlemsstatene og Europakommisjonen utvikles, avklares og revideres fortløpende i tråd med de pågående diskusjonene i aktuelle fora i EU.

Oppfølging overfor EU:

Det er ønskelig at Norge deltar og bistår i prosessen med videre utvikling av dette regelverket. Norge har derfor sekondert en nasjonal ekspert til Europakommisjonen (DG SANCO) som blant annet skal jobbe med utvikling av regelverket om næringsmiddelhygiene og kontroll.

Mattilsynet vil fortsatt delta og bistå aktivt i Europakommisjonens arbeidsgruppe for implementering av hygienepakken, som er nedsatt under EUs faste komité for matkjeden og dyrehelse (SCFCAH seksjon biologisk trygghet i matkjeden) og i Europakommisjonens arbeidsgrupper for oppfølging av kontrollforordningen.

Hovedansvarlig departement: Helse- og omsorgsdepartementet, Landbruks- og matdepartementet og Fiskeri- og kystdepartementet.

EUs regelverk om genmodifiserte næringsmidler og fôrvarer

EUs GMO-forordninger² harmoniserer regelverket for godkjenning, merking og sporbarhet av næringsmidler og fôrvarer som består av, inneholder eller er produsert på grunnlag av genmodifiserte organismer (GMO). Regelverket skal sikre et høyt beskyttelsesnivå for menneskers liv og helse, dyrehelse, dyrevelferd, miljø og forbrukerinteresser, samtidig som det skal fremme fri flyt av varer.

Status: EØS/EFTA-statene er for tiden i forhandlinger med Europakommisjonen om utforming av en tilpasningstekst til forordning (EF) nr. 1829/2003.

Betydning for Norge: En konsekvens av å innlemme forordningene i EØS-avtalen, er at Europakommisjonens vedtak om å godkjenne søknader om omsetningstillatelse for GMO-produkter vil gjelde direkte i Norge. Dette innebærer at GMO-produkter i utgangspunktet kan omsettes i Norge når de er godkjent av Europakommisjonen. For at dette systemet skal være akseptabelt for Norge, må det utformes slik at norske myndigheter gis anledning til å treffe selvstendige vedtak basert på nasjonal lovgivning, som kan avvike fra Kommisjonens avgjørelser.

Regelverket berører både genteknologiloven og matloven.

Norsk holdning: Norge har en restriktiv GMO-politikk og GMO spørsmål står høyt på den politiske dagsorden til sittende regjering.

Målet i forhandlingene med Europakommisjonen er å bli enige om en tekst som tilpasser forordningen til EØS-avtalen på en slik måte at EØS/EFTA-statene sikres muligheten til å forby produkter som EU godkjenner og til å iverksette tiltak mot slike, dersom EFTA-statene finner det nødvendig. GMO er for øvrig politisk kontroversielt i Norge.

Listen i EU over godkjente GMO skal gjennom en norsk vurdering før eventuell implementering. De som ikke godkjennes blir ikke tillatt brukt i Norge.

Hovedansvarlig departement: Helse- og omsorgsdepartementet, Landbruks- og matdepartementet, Fiskeri- og kystdepartementet og Miljøverndepartementet.

² Forordningene (EF) nr. 1829/2003 og (EF) nr. 1830/2003.

GMO i såvarer – regler om merking og dyrking

Dyrking av genmodifiserte sorter reiser problemstillinger som oppstår ved at genmodifiserte frø, korn eller andre plantedeler kan spres til konvensjonelle og økologiske avlinger, blant annet såvare. Aktuelle problemstillinger er:

- Dyrking og sameksistens; hvordan man skal hindre at GMO spres til konvensjonelle og økologiske avlinger?
- Merking; hvilke terskelverdier for GMO-innblanding skal utløse plikt til å GMO-merke såvarer?
- Hvilken betydning får det at genmodifiserte sorter oppføres på EUs felles sortsliste?

Europakommisjonen har utarbeidet retningslinjer for sameksistens mellom dyrking av genmodifiserte planter og konvensjonell og økologisk drift, som skal ligge til grunn for utarbeidelse av nasjonale bestemmelser for sameksistens.

Status: Regelverk om merkeplikt ved utilsiktet og teknisk uunngåelig innblanding av GMO i såvarer, diskuteres i EU.

Betydning for Norge: Dyrking av genmodifiserte planter på verdensbasis er økende. Norge importerer landbruksvarer fra land som dyrker, eller kan komme til å dyrke slike vekster. Risikoen for at varer med GMO blir solgt til Norge er derfor økende. Spørsmål knyttet til utilsiktet GMO-innblanding er dermed høyst relevant for Norge.

Norsk holdning: GMO-spørsmål står høyt på den politiske dagsorden til sittende regjering. Også innenfor såvareområdet har Norge en restriktiv GMO-politikk som bygger på føre var-prinsippet. Det er viktig for regjeringen at produsenter og forbrukere skal ha mulighet til å velge GM-/GMO-frie produkter, og at Norge kan fortsette å importere mat, fôr og såvarer fri for GMO eller genmodifisert materiale slik det etterspørres fra bønder, næringsmiddelindustri og forbrukere.

Målsettingen for Norge er å sikre rene såvarer, og at bruk av godkjente GMO ikke hindrer eller er til ulempe for konvensjonelt og økologisk landbruk.

Norge ønsker:

- Nullgrense/deteksjonsnivå som grense for innblanding av GMO i såvarer av konvensjonelle sorter.
- Produsenter og forbrukere skal ha mulighet til å velge GM-/GMO-fritt.
- Nasjonal beslutningsrett i forhold til EU-godkjente GMO-såvarer

For mer informasjon, se Matdepartementenes Europastrategi for 2010.

Hovedansvarlig departement: Landbruks- og matdepartementet

Dyrehelse og dyrevelferd

Etter en omfattende gjennomgang av området med en rekke aktører i medlemslandene, samt en evaluering av dagens ordning, ble Europakommisjonens "Community Animal Health Policy 2007 – 2013," (CAHP), lansert den 19. september 2007. Denne ble fulgt opp av en handlingsplan, som ble fremlagt av Europakommisjonen 10. september 2008. Handlingsplanen inneholder 4 handlingsområder med innlagte tidsfrister;

1. Risikovurdering og kategorisering av dyresykdommer i løpet av 2010. Dette vil danne grunnlaget for prioritering av tiltak. Europakommisjonen vil vurdere å integrere denne tilnærmingen i det nye rammeverket for EUs dyrehelse.
2. Forbedring av EUs rammeverk for dyrehelse - forslag til ny dyreheslov i løpet av 2010 og harmonisert rammeverk for ansvars- og kostnadsfordeling i 2011. I denne forbindelse vil Europakommisjonen analysere anbefalingene angående ansvaret for dyreeiere, kategorisering av sykdommer, vaksinasjoner, dyretetthet på gårder, mulig introduksjon av et revisjonssystem for gårder og godkjenning (accreditation) av veterinærhøgskoler. Videre forventes et harmonisert rammeverk for ansvar og kostnadsfordeling i påvisning av - og utrydding av sykdommer fremlagt i 2011. En konsultasjonsprosess angående et harmonisert EU-rammeverk for finansielle garantier i føvaresektoren ble lansert i slutten av 2008..
3. Forebygging, overvåking og beredskap. En samordnet styrking av tiltak innen biosikkerhet, sykdomsovervåking og sporing innen 2011. Forslag om bedret grensekontroll ventes vedtatt i 2010.

4. Styrket samarbeid mellom vitenskap, innovasjon og forskning.

Europakommisjonen vedtok 23. januar 2006 " Action Plan on the Protection and Welfare of Animals 2006-2010 (COM (2006)0013). Planen hadde et tidsperspektiv på fem år fra 2006 – 2010, og tok sikte på å bedre dyrs velferd. Planen var delt i fem hovedområder:

- oppgradering av minimumsbestemmelser for dyrevelferd
- stimulering til alternativer til bruk av forsøksdyr i forskning
- introduksjon av standardiserte velferdsparametere for de enkelte dyreslag
- styrket offentlig informasjon omkring dyrs velferd og
- støtte til internasjonale initiativ i dyrevelferdsspørsmål

Regelverksutvikling samt utvikling og innføring av standardiserte velferdsindikatorer for dyr (metoder for å måle dyrevelferd) har vært kjerneområder i oppfølging av Dyrevelferdshandlingsplanen. EU mangler harmonisert regelverk om velferd for en del dyrearter, mens Norge har egne hold- eller velferdsforskrifter for de fleste av våre aktuelle arter av produksjonsdyr, herunder fisk. Av prioriterte områder der det er igangsatt revidering av eksisterende regelverk, kan nevnes bedøving og avlaving av dyr, samt transportbestemmelser. Når det gjelder hold av fisk, er EU i en startfase mht. utvikling av regelverk og indikatorer for velferd. Dette arbeidet er spesielt viktig for Norge, som er Europas desidert største nasjon innen oppdrett av fisk.

Europaparlamentets landbrukskomité har evaluert og vurdert handlingsplanen og har i en rapport foreslått at det utarbeides en ny 5 års plan (2011-2015). Det er foreslått at planen skal ta for seg følgende områder:

- Utarbeide en generell europeisk dyrevelferdslov,
- Opprette en europeisk senter for dyrevelferd og dyrehelse
- Sørge for bedre etterlevelse av eksisterende lovgivning på dyrevelferdsområdet
- Se på sammenhengen mellom dyrehelse og folkehelse
- Utvikle dyrevelferdsindikatorer og nye tekniske løsninger

Rapporten har i hovedtrekk fått tilslutning i Europaparlamentet.

Betydning for Norge: Bestemmelser om dyrehelse og dyrevelferd er en integrert del av det veterinære kapittel i EØS-avtalen. Begge områder omfatter i utgangspunktet alle dyrearter, og arbeid knyttet til oppfølging av planen som sådan vil derfor ha stor relevans for Norge. Arbeidet med ny dyrehelselov og ny handlingsplan om dyrevelferd vil være svært viktig.

Norsk holdning: Dyrehelsestrategien og tilhørende handlingsplan vurderes ut fra norske forhold og behov. Et viktig punkt er balansen mellom offentlige og private erstatnings- og forsikringsordninger ved utbrudd av dyresjukdom. Balansepunktet vil fremstå som ulikt innenfor havbruksnæringen og tradisjonelt husdyrbruk.

Norske målsettinger og holdninger innen dyrevelferd er beskrevet i St.meld. nr 12 (2002-2003) om dyrehold og dyrevelferd, samt i Ot.prp. nr 15 (2008-2009) om lov om dyrevelferd. Den nye dyrevelferdsloven ble vedtatt 19. juni 2009 og trådte i kraft 1. januar 2010. Målsettingene og holdningene i disse dokumentene danner faglig og politisk grunnlag for den norske oppfølgingen av Handlingsplanen. Norge er i hovedsak positiv til at det utarbeides en ny Dyrevelferdshandlingsplan og ser behov for å følge utviklingen av denne planen nøye. Posisjoner til de enkelte oppfølgingstiltakene vil bli utarbeidet parallelt med Europakommisjonens oppfølging av planen. Et spesielt fokus rettes mot velferd hos produksjonsdyr, samt velferd ved transport, slakt og hold av fisk.

For mer informasjon, se Matdepartementenes Europastrategi for 2010.

Hovedansvarlig departement: Landbruks- og matdepartementet og Fiskeri- og kystdepartementet

Fiskemel til drøvtyggere

Bruken av fiskemel som fôr til drøvtyggere ble forbudt i EU i 2001 som et forebyggende og midlertidig tiltak. Hovedbegrunnelsen for forbudet er den potensielle faren for BSE-kontaminering av fiskemel sammenblanding eller kontant med kjøttbeinmel i fôrfabrikker eller gjennom transport. Norge vil gjennomføre forbudet i løpet av våren 2010.

En risikovurdering fra EFSA fra februar 2007 bekrefter at fiskemel i seg selv er trygt og ikke medfører fare for spredning av BSE.

Betydning for Norge: Selv om fiskemel kun har stått for 1 % av total proteininnhold i fôr til drøvtyggere i Norge, så er fiskemel en viktig ressurs, blant annet på grunn av mineralsammensetningen. Det vil kunne bli viktigere i fremtiden som et GMO-fritt alternativ.

Norsk holdning: Norge er uenig i de faglige begrunnelsene for forbudet. Forbudet er uforholdsmessig, medfører unødvendige kostnader for samfunnet, og kommer i tillegg til andre og mer viktige kostnader forbundet med bekjempelse av BSE. Norge mener at forbudet bør oppheves og at dette temaet bør innlemmes i det strategiske arbeidet knyttet til TSE veikart II, som er under arbeid i Europakommisjonen.

Norge har en restriktiv GMO-politikk og det er viktig at produsenter og forbrukere skal ha mulighet til å velge GM-/GMO-frie produkter, og at Norge kan fortsette å importere mat, fôr og såvarer fri for GMO eller genmodifisert materiale slik det etterspørres fra bønder, næringsmiddelindustri og forbrukere. Prisnivået på GMO-fri soya ventes å øke på verdensmarkedet. Fiskemel vil kunne være et svært viktig GMO-fritt alternativ i fremtiden.

For mer informasjon, se Matdepartementenes Europastrategi for 2010.

Hovedansvarlig departement: Landbruks- og matdepartementet

Plantevernmidler

Rådsdirektiv 91/414/EØF om markedsføring av plantevernmidler er erstattet av Råds- og Europaparlamentsforordning (EF) nr. 1107/2009.

Hensikten med å innføre nytt regelverk for markedsføring av plantevernmidler i EU, er å styrke beskyttelsen av helse og miljø, bidra til bærekraftig utvikling av landbruket, redusere bruk av forsøksdyr, styrke konkurranseevnen for produsenter og øke tilgjengeligheten av plantevernmidler for brukerne. Det er også et mål å strømlinjeforme og forenkle godkjenningsprosedyrene. Den nye forordningen innebærer store endringer i forhold til direktiv 91/414/EØF.

Det er også fastsatt et nytt direktiv om bærekraftig bruk av plantevernmidler; Europaparlaments- og Rådsdirektiv 2009/128/EF. Rettsakten inneholder en rekke tiltak for å redusere helse- og miljørisiko ved bruk av plantevernmidler, og dekker forhold som tidligere ikke har vært regulert på fellesskapsnivå i EU.

Status: Nytt regelverk vedrørende markedsføring og bruk av plantevernmidler er vedtatt i EU. Rettsaktene er til vurdering i Norge.

Betydning for Norge: Direktiv 91/414 er en del av EØS-avtalen, men Norge har unntak fra disse bestemmelsene. Når nytt regelverk nå er vedtatt i EU, vil vårt unntak kunne bli tatt opp til diskusjon. Direktiv om bærekraftig bruk av plantevernmidler regulerer bruksfasen som ikke tidligere har vært regulert på fellesskapsnivå.

Norsk holdning: Det anses som svært viktig å beholde et restriktivt regelverk og en forvaltning av plantevernmiddelet som ivaretar høy beskyttelse av miljø, brukere og konsumenter. Mattilsynet har foretatt en konsekvensanalyse av hva en eventuell implementering av det nye EU-regelverket innebærer for Norge. Konsekvensanalysen er til vurdering i LMD.

Norsk holdning til direktiv om bærekraftig bruk av plantevernmidler må avklares i sammenheng med vurderingen av forordning om markedsføring av plantevernmidler.

For mer informasjon, se Matdepartementenes Europastrategi for 2010

Hovedansvarlig departement: Landbruks- og matdepartementet.

Forslag til forordning om matinformasjon

De gjeldende direktivene 2000/13/EF (merkedirektivet) og 90/496/EØF (næringsdeklarasjonsdirektivet) oppstiller regler for merking av alle næringsmidler på EØS-markedet.

I januar 2008 oversendte Europakommisjonen forslag til revidert generelt merkeregelverk til Europaparlamentet og Rådet for videre behandling. Europakommisjonen foreslo å slå sammen merke- og næringsdeklarasjonsdirektivet til en forordning om "matinformasjon". Forslaget inneholder flere omstridte problemstillinger. I november 2008 la saksordføreren i Europaparlamentskomiteen med hovedansvar for saken frem en rapport med diverse endringsforslag. En tilsvarende, oppdatert rapport ble lagt frem i november 2009. Den første debatten i den hovedansvarlige komiteen ble gjennomført i januar 2010. Komiteen skal votere over endringsforslagene 15. til 17. mars. De første debattene om saken i Europaparlamentet i plenum er forventet i juni. Det antas at Rådet vil stemme over forslaget når Europaparlamentet har behandlet saken ferdig.

Betydning for Norge: Merking av næringsmidler er det sentrale virkemiddelet for kommunikasjon om mat mellom virksomheter og forbrukere. Regulering av merking er viktig for å sikre forbrukerne korrekt og nødvendig informasjon, og for å beskytte dem mot villedende markedsføring. Norge har tidligere innlemmet merkedirektivet og næringsdeklarasjonsdirektivet i norsk rett. Det er et spørsmål om nye regler om merking kan danne grunnlag for en ny gradert sukkeravgift, jf. Prop. 1 S Skatte-, avgifts- og tollvedtak side 84. Finansdepartementet har i 2010 bedt Toll- og avgiftsdirektoratet om å vurdere dette.

Norsk holdning: Norge støtter revisjonsarbeidet og deltar aktivt i dette. Europakommisjon har foreslått å gjøre næringsdeklarasjon obligatorisk for alle næringsmidler. Dette støtter Norge. Europakommisjonen har også foreslått å innføre obligatorisk "GDA-merking" (Guideline Daily Amount), som vil innebære at det i merking av mat skal oppgis anbefalt daglig inntak av bestemte næringsstoffer. Norge er skeptisk til GDA-merking, som vi anser som til dels villedende.

Da forslaget ligger til behandling i Rådet og Parlamentet kan Norge ikke lenger delta i det formelle regelverksarbeidet. Norske myndigheter arbeider derfor aktivt gjennom uformelle kanaler inn mot disse institusjonene for å påvirke arbeidet med det nye regelverket.

Hovedansvarlig departement: Helse- og omsorgsdepartementet

Drikkevansdirektivet

Drikkevansdirektivet 98/83/EF er et direktiv som omhandler helse, men er også linket til Rammedirektivet for vann (WFD), direktiv 2000/60/EF. I følge drikkevansdirektivet artikkel 11 må Europakommisjonen revurdere direktivet hvert femte år i lys av ny kunnskap og teknologi. Som en følge av dette, ble det organisert et drikkevansseminar med interessenter i 2003. Rapporten fra dette seminaret, og også de utfordringer kommisjonen har hatt med implementeringen av direktivet, er tatt med i det videre revisjonsarbeidet.

Sentralt i arbeidet er:

- Risikoanalyse/Risikohåndtering (RA/RM) – også kalt "Water Safety Plan" som framtidig praksis på området
- Revisjon og endring i forhold til mikrobiologiske parametre
- Revisjon og endring i forhold til kjemiske parametere
- Små vannforsyningsanlegg som kritiske punkter med høy risiko
- Utarbeidelse av rammeverk for å godkjenne materialer og produkter i kontakt med drikkevann
- Etablering av nye og standardiserte metoder for overvåkning, prøvetagning og analyse

Europakommisjonen signaliserte i utgangspunktet at nytt regelverk ville bli foreslått i løpet av 2008, men dette ble ikke gjort.

Betydning for Norge: Dagens drikkevansforskrift inneholder krav om internkontroll i vannverkene, slik det er mulig at kravet om "Water Safety Plan" allerede er et gjeldende krav i Norge. Dette er imidlertid vanskelig å avklare før et konkret forslag til regelverk er utarbeidet av Europakommisjonen.

Mattilsynets tilsyn på drikkevannsområdet har avdekket mangler ved flere av landets vannverk. Særlig er dette et problem ved små vannverk, som også er en utfordring for mange av EU/EØS-landene.

Dagens drikkevannsforskrift vil måtte endres som følge av revidert direktiv.

Norsk holdning:

Fokus på små vannverk ved revisjonen av drikkevannsdirektivet er i tråd med norsk innsatsområde. Blant annet er det i revisjonsarbeidet sagt at også små vannverk som leverer til mindre enn til 50 personer, med unntak for de som forsyner kommersielle eller offentlige virksomheter, heretter ikke vil bli unntatt fra kravene i regelverket, noe som er mulig ut fra det eksisterende direktivet.

En norsk utfordring er at ca. 90 % av drikkevannskildene er overflatevann, og ikke grunnvann. Dette byr på andre og muligens større utfordringer enn mange av de andre EU/EØS-landene har. Blant annet fordi leveringskvaliteten av råvann til produksjon av drikkevann avhenger av årstider, temperaturer etc. Det kan bli mer og mer krevende å kunne levere trygt drikkevann etter hvert som klimaet endrer seg. På grunn av et stort antall små og uavhengige vannverk kan også for liten levert vannmengde enkelte steder og i enkelte perioder være en utfordring.

At "Water Safety Plan" innføres som krav i drikkevannsdirektivet er positivt, men vil antagelig ikke få noen betydning for Norge hvis det eksisterende kravet om internkontroll i drikkevannsforskriften i dag er tilstrekkelig. Det vil bli vurdert når ny direktivtekst foreligger.

Oppfølging overfor EU:

Norge v/Mattilsynet og Nasjonalt folkehelseinstitutt har deltatt i arbeidsgruppene og ekspertgruppene under Europakommisjonen omkring denne revisjonen. Det er foreløpig ikke et konkret forslag til nytt regelverk fra Europakommisjonens side, og det er usikkert om noen av EU/EØS-landene vil få tilgang før regelverksforslaget sendes til Rådet/Parlamentet. Kontakt med saksbehandler i DG Miljø og medlemslandene gjennom andre internasjonale fora på drikkevannsområdet vil derfor være viktig framover. Norge v/Mattilsynet arrangerte i mai 2009 et møte i det uformelle nettverket for drikkevannsregulatorer (ENDWARE), hvor mange av de samme personene som jobber med revisjonen i medlemslandene deltok.

Norge arbeider også aktivt i forhold til WHO og UNECEs vannkonvensjon og dets protokoll om vann og helse, da protokollen ses som et nyttig instrument til å utvikle vannområdet nasjonalt jf <http://www.unece.org/env/water/welcome.html>. Det har derimot vist seg vanskelig å påvirke Kommisjonen til å benytte og se hen til protokollen som et nyttig verktøy, selv om mange av medlemslandene også er medlemmer av protokollen. Norge vil arbeide for at målsetningene under protokollarbeidet i større grad nyttiggjøres i EU.

Flere land har tilsvarende utfordringer som Norge når det gjelder små vannverk. Konkrete alliansepartnere må vurderes når et konkret utkast til regelverk er blitt utarbeidet.

Hovedansvarlig departement: Helse- og omsorgsdepartementet.

Konkurranseregler for foretak

Oppfølging av hvitbok om erstatningssøksmål ved overtredelse av TEUV-traktaten artikkel 101 og 102

Kommisjonen fremla 2. april 2008 en hvitbok om erstatningssøksmål ved overtredelse av TEUV-traktaten (Traktaten om Den europeiske unions virkemåte) artikkel 101 og 102 (tidligere EF-traktaten artikkel 81 og 82). Artikkel 101 og 102 TEUV, og de tilsvarende reglene i EØS-avtalen artikkel 53 og 54, kan håndheves av både offentlige myndigheter og nasjonale domstoler. I motsetning til offentlige myndigheter, kan nasjonale domstoler tilkjenne erstatning for tap som følge av overtredelsen. EF-domstolen har i to avgjørelser påpekt at enhver som lider tap som følge av en overtredelse av artikkel 101 og 102 skal kunne kreve erstatning for tapet, og at det skal finnes effektive virkemidler som gjør det realistisk å utøve denne rettigheten. Erstatningssøksmål, som anses som et viktig supplement til offentlig håndheving, finner imidlertid sted bare i meget liten grad i medlemsstatene og i EØS/EFTA-landene.

Kommisjonen har i grønnboken av 19. desember 2005 identifisert de viktigste hindringene for privat håndheving i medlemsstatenes sivilprosess og erstatningslovgivning og redegjøre for alternative løsninger for å avhjelpe disse. I hvitboken foretar Kommisjonen et policyvalg mht. innfallsvinkel og reguleringsnivå, og fremsetter forslag til konkrete tiltak på fellesskapsnivå. De fleste tiltakene synes å være i overensstemmelse med gjeldende norsk rett, men enkelte forslag må vurderes nærmere. Dette gjelder bl.a. et forslag om å gjøre overtredelsesvedtak fattet av nasjonale konkurransemyndigheter bindende på nasjonale domstoler i samme saksforhold, samt et forslag om å tillate statlig utpekte organisasjoner å bringe representative søksmål.

Dersom Kommisjonen ønsker å gå videre med saken, vil det antageligvis skje i form av et direktivforslag. Et forslag til direktiv ble fremlagt av kommissær Kroes i slutten av 2009. Kommissær Almunia har på sin side signalisert at han vil vurdere alle sider av saken før han eventuelt fremlegger et direktivforslag.

Betydning for Norge: Hvitboken behandler ikke EØS-avtalens konkurranseregler. De problemstillinger som reises mht. erstatningssøksmål ved overtredelse av konkurransereglene i EUs traktater, vil imidlertid i stor grad også gjøre seg gjeldende for erstatningssøksmål ved overtredelse av tilsvarende bestemmelser i EØS-avtalen.

Norsk holdning: Det kan ikke tas endelig stilling til EØS-relevansen av eventuelle fellesskapsrettslige tiltak før forslagene er mer konkret utformet, og hjemmelsgrunnlaget er avklart. Norske myndigheter har imidlertid i høringsrunden fremholdt på prinsipielt grunnlag at sivilprosess ligger utenfor EØS-avtalens virkeområde. Derimot vil antageligvis eventuelle tiltak mht. erstatningsretten være EØS-relevant.

Hovedansvarlig departement: Fornyings- og administrasjonsdepartementet i nært samarbeid med Justis- og politidepartementet.

Finansielle tjenester

Forslag om ny europeisk tilsynsstruktur

Finanskrisen har avdekket mange svakheter både i europeisk regulering av finansmarkedene, men også i tilsynet og overvåkingen av disse markedene. På denne bakgrunn er det i EU blant annet satt i gang et omfattende arbeid med etablering av en ny og forbedret tilsynsstruktur på europeisk nivå.

Den 23. september 2009 la Kommisjonen fram et forslag til nye regler om etablering av en ny europeisk tilsynsstruktur. Forslaget innebærer en etablering av en todelt tilsynsstruktur; omgjøring av dagens nivå 3-komiteer (CEBS, CESR og CEIOPS) til byråer som skal drive tilsyn på mikronivå (European System of Financial Supervisors, ESFS) og opprettelsen av et nytt organ for overvåking av systemrisiko, dvs tilsyn på makronivå (European Systemic Risk Board, ESRB – "Risikorådet"). Det daglige tilsynet med finansinstitusjoner skal fortsatt etter forslaget ligge hos nasjonale tilsynsmyndigheter.

Kommisjonen legger i sitt forslag opp til at EØS/EFTA-statene skal ha observatørstatus i de nye tilsynsbyråene (ESFS), men ikke i Risikorådet.

Kommisjonens forslag har vært til vurdering i Rådet, som i sitt kompromissforslag ikke gjør endringer i EØS/EFTA-statenes deltakelse i de nye byråene, men foreslår at EØS/EFTA-statene også skal være representert i Risikorådet, men på en ad-hoc basis. Kompromissforslaget i Komiteen for økonomiske og monetære saker i EP (Econ) ligner på kompromisset i Rådet, ved at det foreslås deltakelse i Risikorådet på ad hoc-basis. Det vil nå trolig være vanskelig å få tatt ut referansen til ad hoc-deltakelse. Sett fra et EFTA-ståsted er en slik begrensning uheldig. Det bør imidlertid fortsatt kunne argumenteres med at en ad hoc-deltakelse er uheldig ut fra et EU-perspektiv, da EØS/EFTA statene er tett integrert i det europeiske finansmarkedet og slik sett vil ha betydning for overvåkingen av finansiell stabilitet. Forslaget vil nå være gjenstand for "trilogforhandlinger", hvor Rådet og EP forsøker å komme til enighet med Kommisjonen tilstede. Det er uttalt at det tas sikte på et vedtak i plenum i EP før sommeren. EU-kommisjonene håper at den nye tilsynsstrukturen kan være på plass i løpet av 2011.

Norske myndigheter har drevet omfattende påvirkningsarbeid både mot Kommisjonen, Rådet og Parlamentet i deres forberedelser av de respektive forslag for å oppnå en akseptabel norsk/EØS/EFTA- deltakelse i den nye tilsynsstrukturen. Norske myndigheter vil fortsette med å argumentere for fast deltakelse i Risikorådet gjennom relevante kanaler.

Betydning for Norge: Det er av stor betydning for Norge at man får rett til en hensiktsmessig deltakelse i både de nye tilsynsbyråene og i Risikorådet.

Norsk holdning: Norge er generelt enig i Kommissjonens forslag til ny tilsynsstruktur i Europa. Norge er også fornøyd med at EØS/EFTA-statene skal få delta som observatører i det nye byråene for finansmarkedstilsyn ("European System of Financial Supervisors"). Det er konsistent med vår langvarige og aktive deltakelse i de såkalte "nivå 3-komiteene" som de nye byråene skal erstatte.

En permanent norsk/EØS/EFTA-deltakelse i Risikorådet er etter norske myndigheters vurdering meget viktig for at organet skal kunne fylle sin funksjon som overvåker av systemrisiko i hele Europa, og da særlig for den nordiske regionen. Det er av stor betydning av vi gjennom en slik deltakelse vil kunne bidra til at vurderinger og eventuelle beslutninger/anbefalinger gjort i Risikorådet, og som direkte eller indirekte vil berøre Norge, skjer på et riktig og tilstrekkelig informasjonsgrunnlag.

Norske myndigheter vil derfor fortsette sitt påvirkningsarbeid mot EU-institusjonene for å sikre en best mulig norsk deltakelse i den ny europeiske tilsynsstrukturen.

Hovedansvarlig departement: Finansdepartementet

Endringer i direktivet om innskuddsgarantiordninger

EU vedtok i mars 2009 (direktiv 2009/14/EF) endringer i direktivet om innskuddsgarantiordninger (direktiv 94/19/EF) som trådte i kraft i EU 1. juli 2009. Blant endringene er fullharmonisering av dekningsnivået på innskuddsgarantien til 100.000 euro (ca. 800 000 kr) fra 31. desember 2010. I perioden 1. juli 2009 til 31. desember 2010 skal innskuddsdekningen være minimum 50 000 euro. Videre er maksimum utbetalingstid satt til 20 virkedager, mot tidligere maksimalt 3 måneder. En tredje endring er at det ikke lenger skal være anledning til å kreve at innskyter skal dekke en del av tapet. Før direktivendringene hadde medlemsstatene adgang til å begrense ordningen til å omfatte 90 % av tapet.

Kommisjonen arbeider for tiden med en mer omfattende gjennomgang av innskuddsgarantidirektivet.

Betydning for Norge: Norge har gjennomført innskuddsgarantidirektivet i lov 6. desember 1996 nr. 75 om sikringsordninger for banker, forsikringsselskaperes garantiordninger og offentlig administrasjon m.v. av finansinstitusjoner med forskrifter For Norges del innebærer fullharmoniseringen av dekningsnivået – hvis dette direktivet blir tatt inn i EØS-avtalen – en betydelig svekkelse i forhold til dagens ordning, som dekker innskudd opp til kr 2 000 000,- per innskyter per bank.

Oppfølging overfor EU: Norge arbeider aktivt overfor EU med å finne en tilpasningstekst ifm. en eventuell innlemmelse av direktivet i EØS-avtalen, som gjør det mulig å opprettholde den norske innskuddsgarantiordningen, Kommisjonen har foreløpig avvist Norges forslag til tilpasningstekst. Norge arbeider også aktivt overfor Kommisjonen for å få Kommisjonen til å revurdere bestemmelsen om fullharmonisering av dekningsbeløpet.

Norsk holdning: Det er svært viktig for Norge at vi får adgang til å opprettholde vår innskuddsgarantiordning. Norge har stilt seg positiv til de andre punktene i direktivet.

Hovedansvarlig departement: Finansdepartementet

Gjennomføringstiltak vedr. nytt regelverk om kapitalkrav for forsikringsselskaper – Solvency II

Direktivet for nye soliditetsregler i forsikring og gjenforsikringsvirksomhet (Solvency II) ble vedtatt av Europaparlamentet 22. april 2009 og godkjent av Rådet 5. mai 2009. Direktivet omtales som et rammedirektiv fordi det skal suppleres med utfyllende regler. Direktivet er datert 25. november 2009 og det er nummerert 2009/138/EC. Direktivet baserer seg på EU-kommisjonens forslag som ble fremmet for Rådet og Parlamentet 10. juli 2007.

Direktivet trekker opp hovedlinjene for nye solvenskrav for forsikringsselskap samtidig som det slår sammen bestemmelsene i tidligere vedtatte forsikringsdirektiver. Direktivet stadfester at det nye soliditetsregelverket vil bygge

på en 3-pilarstruktur tilsvarende Basel II-regelverket for banker. Pilar 1 inneholder kvantitative bestemmelser for beregning av kapitalkravene som alle virksomhetene omfattes av. Pilar 2 omfatter kvalitative regler for institusjonenes risikostyring og internkontroll, tilsynsmessig overvåkning og kontroll av selskapene, samt nærmere hjemler for tilsynet til å fastsette høyere kapitalkrav for enkeltinstitusjoner. Pilar 3 inneholder blant annet regler om selskapenes opplysningsplikt overfor offentligheten og myndighetene. Direktivet er et fullharmoniseringsdirektiv (til forskjell fra gjeldende solvensregler – Solvency I). Fullharmoniseringen innebærer at medlemsstatene ikke kan innføre strengere krav til selskapene enn det som følger av direktivet.

Hensikten med det nye direktivet er å underlegge forsikringsselskapene krav til tekniske avsetninger og solvens (kapital) som bedre reflekterer risikoen i forsikringsselskapet enn dagens regler. De nye reglene er innarbeidet i et konsolidert direktiv som blant annet innarbeider det tidligere livdirektivet (2002/83/EF), skadedirektivene (73/239/EØF, 88/357/EØF og 92/49/EØF), reassuransedirektivet (2005/68/EF), direktiv om reorganiserings- og avvikling av forsikringsselskap (2001/17/EF) og forsikringsgruppedirektivet (98/78/EC). De materielle endringene i Solvency II-direktivet er knyttet til nye soliditetsregler for forsikringsselskap.

Kommisjonen har satt ned en ekspertgruppe "Experts Groups Insurance Solvency II" som nå arbeider med gjennomføringstiltak som er utfyllende bestemmelser til rammedirektivet. Gjennomføringstiltakene vil mest sannsynlig bli fastsatt som en kombinasjon av en forordning og et direktiv. Kommisjonen startet dette arbeidet i fjerde kvartal 2009. Gjennomføringstiltakene vil etter gjeldende tidsplan foreligge fra Kommisjonen i oktober/november 2010 og bli endelig vedtatt (etter drøftinger i Rådet og Parlamentet) av Kommisjonen høsten 2011.

Siden gjennomføringstiltakene til rammedirektivet i stor grad vil bli prinsippbaserte vil det i tillegg måtte utarbeides utfyllende retningslinjer av tilsynsmyndighetene innenfor EU/EØS (på nivå 3) Et forhold som trenger avklaring er hvilken status EU/EØS-tilsynsmyndighetenes utfyllende retningslinjer ("Supervisory Guidance") skal ha innenfor Solvens II. En mulig konsekvens av den foreslåtte endringen av tilsynsstrukturen i EU (se omtale under) kan imidlertid bli at man istedenfor tilsynsmessige retningslinjer vil få tekniske standarder som skal være bindende for alle EU/EØS-stater.

Etter tidsplanen skal de nye kapitalkravene for forsikringsselskapene gjennomføres i nasjonale rett innen 31. oktober 2012 og gjelde fra 2013.

Betydning for Norge:

Norske livsforsikringsselskap har pensjonsforpliktelser med lang løpetid. De nye kapitalkravene er utformet slik at dersom løpetiden på investeringen er lavere enn løpetiden på forpliktelsene vil kapitalkravet øke. En mulig konsekvens av det nye regelverket er at norske livsforsikringsselskap vil få økt kapitalkravet fordi det ikke er tilgang på obligasjoner med tilstrekkelig lang løpetid i det norske markedet. Finansnæringsens Hovedorganisasjon har reist denne problemstillingen for en arbeidsgruppe som er opprettet i regi av Kommisjonen for å drøfte, utfyllende bestemmelser om kapitalkrav. Det er foreløpig uklart hva resultatet vil bli.

Oppfølging overfor EU:

Aktiv deltakelse i ekspertgrupper og i komiteer under Kommisjonen.

Norsk holdning:

Det vedtatte rammedirektivet er akseptabelt for Norge. Før rammedirektivet ble vedtatt, var det omfattende trepartsforhandlingene mellom Kommisjonen, Parlamentet og Rådet som pågikk fra desember 2008 til april 2009. Dette resulterte i enkelte vesentlige justeringer av direktivteksten, blant annet ble forslaget om gruppetilsyn med grensekryssende forsikringsvirksomhet tatt ut. Det er positivt at forslaget om gruppetilsyn er tatt ut av den endelige direktivteksten. En ordning med gruppetilsyn kunne ha ført til at svært mye av tilsynet med europeisk forsikringsvirksomhet ville blitt konsentrert hos tilsynsmyndighetene i de store EU-landene

Hovedansvarlig departement: Finansdepartementet

Samferdsel

Eurovignettdirektivet

Parlamentet og Rådet vedtok 17. mai 2006 en revisjon av det såkalte Eurovignettdirektivet (direktiv 1999/62/EF om avgifter på tunge lastebiler for bruk av visse typer infrastruktur) i form av direktiv 2006/38/EF. Hovedproblemet for Norge i dette direktivet er rabattreguleringen. Videre la Kommisjonen 8. juli 2008 frem ytterligere et forslag til en revisjon av Eurovignettdirektivet, som en del av "Greening of the transport sector". Medlemsstatene har så langt hatt ulik praksis for innkreving av avgifter og/eller bompenger for bruk av infrastruktur. Direktivet skal harmonisere dette for å sikre en enklere og mer effektiv avvikling av den internasjonale transporten og like konkurranseforhold mellom operatører i fellesskapet.

Forslaget til en revisjon av Eurovignett-direktivet som ble lagt frem 08.07.08 legger opp til en mer "grønn" innfallsvinkel der "polluter pays"-prinsippet står sentralt. Forslaget har mottatt varierte reaksjoner blant medlemslandene. Det legges blant annet opp til at eksterne kostnader skal kunne omfattes i avgiftgrunnlaget etter en bestemt beregningsmodell, at inntektene fra det nye avgiftselementet skal øremerkes til såkalte grønne initiativ, at internalisering etter hvert skal bli obligatorisk og at direktivets virkeområde utvides til å gjelde også utenfor TEN-T nettverket (transeuropeiske nettverk). Det er foreløpig uklart hvor stor utvidelse det er snakk om. Kommisjonen har imidlertid gitt uttrykk for at hovedgrunnen for utvidelsen er at direktivet skal dekke alle internasjonale hovedfartsårer uavhengig om det er en del av TEN-T nettverket eller ikke.

Europaparlamentet hadde sin første behandling av revisjonsforslaget den 12.01.09 og vedtok forslaget med 359 for, 256 mot og 86 blanke stemmer. De stemte for at luftforurensing og støy skal være en del av de eksterne kostnadene som kan internaliseres. De gikk videre inn for at det skal være mulig med trengselsavgifter i rushtiden, men spesifikke utregningsmetoder for beregning av trengselsavgifter ble fjernet fra forslaget. Parlamentet gikk videre inn for at inntekter fra internalisering av eksterne kostnader må øremerkes reinvesteringer i grønne og/eller alternative transportmidler.

En avgjørelse om revisjon av Eurovignett har lenge ligget på vent i Rådet. Verken det franske eller det tsjekkiske formannskapet (høsten 2008 og våren 2009) lyktes i å skape enighet mellom medlemslandene om forslaget. Det tsjekkiske formannskapet forsøkte å være brobygger mellom medlemslandene ved å komme opp med et kompromissforslag der de blant annet foreslo at innføring av trengselsavgifter (congestion charging) som en del av internalisering av eksterne kostnader ble utsatt med 4 år. De foreslo også å begrense det geografiske virkeområdet for direktivet til "the trans-European transport network (TEN-T) and other motorway networks in member states". Medlemslandene har imidlertid ikke lyktes i å komme til enighet. Stridens kjerne er trengselsavgiften. Det er videre stor uenighet blant medlemslandene om videre fremdrift. Diskusjonene er i stor grad preget av finanskrisen. På bakgrunn av det ovennevnte ble forslaget derfor ikke ferdigbehandlet i den tsjekkiske formannskapsperioden. Forslaget ble ikke behandlet under det svenske formannskapet høsten 2009 og lite tyder på at det vil bli prioritert våren 2010 under den spanske formannskapsperioden.

Betydning for Norge: Bompengeneinnkreving utgjør et fast og betydelig element i den totale vegfinansieringen i Norge. Eurovignett-direktivet er derfor viktig og får konsekvenser for norsk bompengepolitikk. Direktivets maksimumsgrense på rabatter som er satt til 13% er svært problematisk for Norge. I Norge gis i dag rabatter opp til 50%. Utvidet virkeområde i revisjonsforslaget forsterker utfordringene for Norge. Et evt. obligatorisk krav om internalisering vil kunne få konsekvenser for norsk avgiftpolitikk.

Norsk holdning: Eurovignett-direktivet 2006/38 hadde gjennomføringsfrist den 10.juni 2008. Direktivet er foreløpig ikke implementert i norsk rett. Norge har bedt om en tilpasningstekst der det bes om et generelt unntak for rabattgrensen på 13 % både for eksisterende og fremtidige bompengeprosjekter. Kommisjonen er i utgangspunktet kritiske til enhver form for unntak fra rabattgrensen.

Når det gjelder Kommisjonens revisjonsforslag av 08.07.08 er Norge generelt sett positiv til at eksterne kostnader skal kunne inkluderes i avgiftsgrunnlaget. Imidlertid er Norge prinsipielt mot bindende løsninger. Norge er derfor imot en eventuell bindende internalisering av eksterne kostnader fra 2014 og stiller seg også negative til en tvungen øremerking av inntektene. Norge er også opptatt av at Eurovignett-direktivet ikke må redusere handlingsrommet for norsk avgiftpolitikk, hvor eksempelvis drivstoffavgiftene i dag brukes til å internalisere eksterne kostnader. Rabattgrensen vil fremdeles være problematisk. En utvidelse av direktivets virkeområde forsterker virkningene av rabattgrensen og begrenser

generelt det nasjonale handlingsrommet for bompengepolitikken. Vegnettet i Norge som har en vesentlig internasjonal funksjon er reelt sett mindre omfattende enn TEN-vegnettet. Dette bør være et utgangspunkt for diskusjoner om det geografiske virkeområdet.

Oppfølging overfor EU:

Det arbeides aktivt fra norsk hold med å få til en løsning i forhold til rabattgrensen. På denne bakgrunn ble det høsten 2008 avholdt bilaterale møter med Kommisjonen både på ekspertnivå og politisk nivå med sikte på å finne en god løsning for Norge. Norge har på disse møtene formidlet til Kommisjonen det særegne ved det norske bompengesystemet ved at det i hovedsak er punktbasert og ikke basert på flere innkrevingpunkter, som gir en mer strekningsbasert innkreving. Videre har Norge vektlagt at det er en svært liten del av det norske vegnettet, selv på TEN-T, som har utstrakt internasjonal trafikk. Som en oppfølging av møtene på politisk nivå sendte forrige samferdselsminister i januar 2009 et brev til daværende transportkommisær Tajani der mulige løsninger for Norge ble skissert.

Samferdselsdepartementet mottok et svar fra Tajani i mars 2009 der det kun åpnes for mulige overgangsordninger for igangværende prosjekt. Norge fulgte opp saken med et nytt brev fra samferdselsministeren til Tajani i november 2009, der Norge varsler tilpasning til rabattgrensen i direktivet på 13 % for prosjekt på TEN-T som ligger i internasjonale hovedkorridorer og med distansebasert innkreving. Det blir vist til at det allerede er innført/legges opp til distansebasert innkreving og med rabattsatser i tråd med direktivet for E6 Gardermoen – Kolomoen og E18 sør i Vestfold. Også for Svinesundbrua er rabattsatsene i tråd med direktivet. For øvrige prosjekter, både igangværende/vedtatte og framtidige, ber Norge om varig unntak. Norge mottok svarbrev fra den nye transportkommisæren Kallas i februar 2010. Det var lagt opp til at et møte skulle avholdes mellom statsråden og Kallas i april 2010 der blant annet denne saken skulle diskuteres. Møte måtte imidlertid avlyses på grunn av askeskyen fra Island. Statsråden sendte den 09.06.10 et svarbrev til Kallas hvor det redegjøres for omfanget av internasjonal trafikk på TEN-T-vegnettet i Norge. I brevet stadfestes det at Norge kan tilpasse seg direktivet der det er mye internasjonal trafikk (deler av E6 og E18) men det bes fortsatt om unntak for den resterende delen av vegnettet på TEN-T. Det legges videre i brevet opp til at det avholdes et møte mellom statsråden og Kallas høsten 2010.

Norge vil også følge nøye med på den videre prosessen i EU når det gjelder det nye revisjonsforslaget for Eurovignett direktivet.

Hovedansvarlig departement: Samferdselsdepartementet

Europakommisjonens nye handlingsprogram for trafikksikkerhet

Kommisjonen er i ferd med å utarbeide nytt handlingsprogram for trafikksikkerhet i EU for perioden 2011-2019. Dette vil være en oppfølging av den tredje europeiske handlingsplanen for trafikksikkerhet som utløper i 2010.

Kommisjonen har i de forberedende arbeidene til planen gjennomført ulike ekspertmøter samt en åpen internettbasert høring for å få innspill til å identifisere de viktigste trafikksikkerhetsutfordringene og hvilke tiltak som bør prioriteres. Det er presentert 6 hovedtemaer i prosessen fram mot endelig planutkast. Disse omhandler myke og ubeskyttede trafikanter, kjøretøyteknologi, økonomiske forhold i trafikksikkerhetsarbeidet, tryggere trafikk gjennom opplæring, øvingskjøring og håndheving av trafikregler, infrastruktur, samt kommunikasjonsstrategier innen trafikksikkerhetsarbeidet. Utover dette har man foreløpig lite informasjon om det materielle innholdet i planen.

Betydning for Norge:

Handlingsprogrammet vil legge føringer for Europakommisjonens innsats på Trafikksikkerhetsområdet de nærmeste årene, og dermed være retningsgivende for hvilke rettslige og ikke-rettslige tiltak og initiativer Europakommisjonen vil prioritere. EØS-relevant EU-lovgivning initiert på bakgrunn av prioriteringer angitt i Kommisjonens handlingsprogram vil kunne ha direkte betydning for norsk trafikksikkerhet og norske borgere og næringsinteresser. Trafikksikkerhet er et område der Norge kan markere seg faglig og der vi regnes som foregangsland i europeisk sammenheng. I kraft av vår fagkompetanse og vårt renommé på trafikksikkerhetsområde vil vi kunne ha reell mulighet til å nå fram med vår argumentasjon.

Norsk holdning: Norge vil arbeide for å oppnå et handlingsprogram mest mulig i tråd med norsk trafikksikkerhetspolitikk og arbeide for prioritering av de tiltak Norge anser for å gi positive resultater for trafikksikkerhetsarbeidet i norsk og europeisk sammenheng. Norge vil også vektlegge behovet for nasjonal handlefrihet i utformingen av trafikksikkerhetspolitikken.

Oppfølging overfor EU: Norge vil følge opp arbeidet med handlingsprogrammet og oppfølgingen av dette bla. gjennom deltakelse i høynivågruppen for trafikksikkerhet (i regi av Kommisjonen) og samarbeid med enkelte EU-medlemsland (bl.a. Sverige, Storbritannia og Nederland). Handlingsprogrammet vil videre bli tatt opp på møter med Kommisjonen og EU-formannskapet.

Hovedansvarlig departement: Samferdselsdepartementet

Datalagringsdirektivet

Ministerrådet og Parlamentet nådde i desember 2005 frem til enighet om et felles direktiv om lagring av data fremkommet ved bruk av elektronisk kommunikasjon. Formålet med direktivet er å harmonisere de enkelte EU-medlemslands lovgivning knyttet til lagring av nærmere definerte data fremkommet ved bruk av elektronisk kommunikasjon. Hensikten er å gi justismyndighetene et verktøy for å avdekke, etterforske og rettsforfølge alvorlige kriminelle handlinger. Hva som er alvorlig kriminalitet skal i henhold til direktivet defineres av medlemslandene. Direktivet ble vedtatt 21. februar 2006.

Betydning for Norge: Direktivet har hjemmel i artikkel 95 i EF-traktaten (nå artikkel 114 i TEUV). Hjemmelsbruken er en indikasjon på at direktivet i utgangspunktet er EØS-relevant, men den er ikke avgjørende. Det er ingen regel om lagringsplikt per i dag i norsk lovverk. Ekomloven § 2-7 oppstiller en rett for tilbyderne av elektronisk kommunikasjon til å lagre data inntil de ikke lenger er nødvendige for kommunikasjons- eller faktureringsformål. Når dataene ikke lenger er nødvendige for dette formålet, inntreer en sletteplikt. Paragrafen åpner for at ytterligere regler kan gis i forskrift. Ekomloven § 2-8 pålegger tilbyder å tilrettelegge for lovbestemt tilgang til informasjon. I paragrafens tredje ledd gis mulighet for at ytterligere krav til tilrettelegging, herunder innføring av plikt til å lagre trafikkdata i en bestemt periode, kan gis i forskrift.

Rettsakten forventes å få rettslige konsekvenser i Norge, dersom direktivet vurderes som EØS-relevant, i den forstand at det må gjennomføres endringer i lovgivningen om elektronisk kommunikasjon. Det vil også måtte vurderes endringer i straffeprosessloven.

Rettsakten vil, dersom den vurderes som EØS-relevant, også få administrative konsekvenser i Norge. Post- og teletilsynet og Datatilsynet vil som følge av rettsakten kunne få utvidede tilsynsoppgaver. Rettsakten vil kunne få økonomiske konsekvenser for tilbydere som skal utføre pålegg i henhold til rettsakten, og myndigheter avhengig av nasjonal modell for kostnadsdekning.

Norsk holdning: Datalagring er et komplisert tema som krysser faglige grenser, og det er i hovedsak tre hensyn som bør ivaretas ved utarbeidelse av norsk holdning på området. Disse er i uprioritert rekkefølge hensynet til justissektorens behov for et bedre verktøy til kriminalitetsbekjempelse, hensynet til personvern og hensynet til konkurransen på telemarkedet og til brukere og tilbydere av elektronisk kommunikasjon. Direktivet legger føringer på hva som skal lagres og på hvordan lagringen skal skje, men overlater til nasjonale myndigheter å ta stilling til flere viktige spørsmål. Dette gjelder blant annet spørsmålet om når og under hvilke forutsetninger data skal utleveres til politiet. Det gjelder lagringstiden, som må være mellom 6 og 24 måneder, og spørsmålet om kostnader, dvs. hvem som skal betale for lagringen og uttak av data. Det er også overlatt til nasjonale myndigheter å bestemme hvem som skal føre tilsyn med ordningen og valg av teknologi for datalagring.

Regjeringen har ennå ikke tatt stilling til om direktivet skal inntas i EØS-avtalen.

Regjeringen har sendt på offentlig høring et lovforslag om hvordan direktivet eventuelt kan gjennomføres i norsk rett. Etter høringen vil Regjeringen ta stilling til datalagringsdirektivet og legge saken fram for Stortinget på egnet måte.

Oppfølging overfor EU: Holde oss orientert om gjennomføringen i de nordiske medlemsland og enkelte andre toneangivende medlemsland, samt evalueringen av datalagringsdirektivet som pågår i EU.

Hovedansvarlig departement: Samferdselsdepartementet

Revisjon av EU-regelverket på postområdet

Et nytt postdirektiv ble vedtatt 27. februar 2008. Dato for gjennomføring av liberaliseringen av det indre markedet for posttjenester er satt til 31. desember 2010, med mulighet for enkelte navngitte medlemsstater til å utsette liberaliseringen i ytterligere 2 år - dvs. til 31. desember 2012. Bakgrunnen for det nye postdirektivet er ønsket om å utnytte fordelene ved det indre markedet for posttjenester fullt ut gjennom en full liberalisering av hele markedet. Direktivet har høyest mulig tjenestekvalitet som mål, gjennom en progressiv åpning av markedet ved å gradvis redusere omfanget av eneretten (fra 2006 redusert til 50 gram). Det nye direktivet er det siste steget i en lang reformprosess, der man allerede har sett at store deler av det europeiske postmarkedet har blitt liberalisert. Direktivet pålegger medlemsstatene å fortsatt opprettholde universelle tjenester for alle kunder når det gjelder innsamling og levering av post minst 5 dager i uken til overkommelige priser i hele territoriet.

Betydning for Norge: Direktivet er EØS-relevant og vurderes for innlemmelse i EØS-avtalen. Det må særlig vurderes om Norge skal fjerne eneretten fra 31. desember 2010, ta sikte på å bli med i gruppen av land som kan utsette liberaliseringen i inntil 2 år eller benytte reservasjonsretten. Dersom Norge ønsker å bli med i gruppen med utsatt liberalisering vil dette gjøres i form av en tilpasningstekst. Behovet for evt. andre tilpasningstekster vil også bli vurdert nærmere.

Norsk holdning: Det er viktig at et revidert EU-regelverk utformes slik at det gir Norge mulighet til å ivareta et landsdekkende tilbud av postsendinger til rimelig pris og til god kvalitet. Norge er spesielt opptatt av å kunne opprettholde likeverdige posttjenester i hele landet og dagens servicenivå, noe som bl.a. vil bety et krav om postombæring 6 dager i uken og at vi kan beholde ordningen med enhetsporto.

Samferdselsdepartementet utreder konsekvensene av postdirektivet for Norge for å belyse blant annet konsekvenser for næringslivet i distriktene, finansiering av samfunnsplagte oppgaver, miljø, konsekvenser for Postens ansatte, leveringspliktige tjenester og statlig kjøp. Direktivet vil bli nærmere behandlet både i Samferdselsdepartementet og etter hvert også i regjeringen.

Oppfølging overfor EU: Norge har i flere sammenhenger gitt klart uttrykk for vår holdning overfor Kommisjonen, og vil holde nær kontakt med aktuelle samarbeidspartnere vedrørende implementeringen av direktivet.

Hovedansvarlig departement: Samferdselsdepartementet

Forbrukerpolitikk

EUs arbeid med utvikling av kontraktsretten

Kommisjonen la i 2001 fram en meddelelse, KOM (2001) 398, for Rådet og Parlamentet om europeisk kontraktsrett. Formålet var å finne ut om eksisterende forskjeller i nasjonal kontraktsrett skaper vanskeligheter for det indre marked, og i tilfelle hvilke løsninger som vil være egnet for å overkomme slike vanskeligheter. Kommisjonen ønsket å kartlegge hvorvidt det er behov for fellesskapstiltak, og eventuelt i hvilken form et slikt initiativ bør komme. Kommisjonen la i 2003 fram en handlingsplan, KOM (2003) 68, for Rådet og Parlamentet. Kommisjonen presenterte en overordnet målsetning om å oppnå en mer ensartet europeisk kontraktsrett og å forbedre kvaliteten på EUs regelverk på kontraktsrettens område. Kommisjonen fulgte i 2004 opp med en ny meddelelse, KOM (2004) 651. Her ble det fastslått at arbeidet med europeisk kontraktsrett skal følge to spor:

- For det første utarbeider Kommissjonen for tiden en referanseramme for europeisk kontraktsrett, med felles prinsipper, definisjoner og modellregler. Referanserammen skal være til hjelp i arbeidet med å forbedre eksisterende EU-lovgivning og ved utformingen av fremtidig fellesskapslovgivning på kontraktrettens område.
- For det andre har Kommissjonen gjennomgått åtte utvalgte direktiver som regulerer forbrukerforhold, hvorav seks oppstiller kontraktsrettslige regler. Gjennomgåelsen omfatter direktivene om fjernsalg, dørsalg, forbrukerkjøp, pakkereiser, timesthare, urimelige avtalevilkår, prismerking og forbud. Siktemålet er blant annet å avdekke uklarheter i og motsetninger mellom, de ulike direktivene.

I Kommissjonens andre årlige fremdriftsrapport, KOM (2007) 447, fremheves sammenhengen mellom referanserammen og arbeidet med gjennomgåelse av EUs forbrukerkontraktslovgivning. Europaparlamentet støttet ved sine beslutninger P6 TA (2006) 0109 og P6 TA (2006) 0352, Kommissjonens initiativ.

Når det gjelder arbeidet med en referanseramme for europeisk kontraktsrett har forskergruppene Study Group on a European Civil Code og Research Group on EC Private Law (Acquis Group) utarbeidet prinsipper, definisjoner og modellregler for europeisk privatrett, herunder europeisk kontraktsrett. Et utkast til referanseramme ble fremlagt i desember 2007. Utkastet omhandler blant annet modellregler av avtalerettslig og alminnelig obligasjonsrettslig karakter, samt modellregler for en rekke spesielle kontraktsforhold. En fullstendig utgave av utkast til referanseramme, som inkluderer kommentarer og komparative henvisninger ble publisert i 2009. I april 2010 satte Kommissjonen ned en ekspertgruppe på 18 personer, representert ved juridiske forskere, praktiserende jurister og representanter for forbrukere og næringsdrivende. Ekspertgruppen skal utarbeide en brukervennlig tekst på bakgrunn av utkastet fra den akademiske forskergruppen høsten 2009. Forslaget fra ekspertgruppen skal følge livssyklusen til en kontrakt – fra prekontraktuelle forpliktelser og avtaleinngåelsen til kontraktsbeføyelser for kontraktsbrudd og virkningen av heving. Rådet og Europaparlamentet har observatørstatus på ekspertgruppens møter.

Kommissjonen har også signalisert at den vil komme med et "policy paper" i løpet av sommeren og samtidig starte en offentlig konsultasjon med hensyn til hva som er den beste veien forover i arbeidet med europeisk kontraktsrett. Konsultasjonen vil vare frem til slutten av januar 2011.

Gjennomgangen av utvalgte sektordirektiver har resultert i et revidert timestharedirektiv vedtatt 14. januar 2009 (direktiv 2008/122/EF). Sentrale endringer inkluderer utvidelse av virkeområdet til også å gjelde såkalte feriekubber, videresalg og bytte av timesthare, oppdatering av informasjonskravene og utvidelse av lengden på angrerettperioden fra 10 til 14 dager.

Hovedansvarlig departement: EUs arbeid med utvikling av kontraktstretten vurderes og følges opp av Justisdepartementet. Arbeidet med en felles referanseramme for europeisk kontraktsrett følges opp av Justisdepartementet, som sammen med Barne-, likestillings- og integreringsdepartementet har deltatt i Kommissjonens ekspertgruppe. Gjennomgangen av utvalgte sektordirektiver følges i samarbeid mellom Barne-, likestillings- og integreringsdepartementet og Justisdepartementet.

Særlig om forslag til direktiv om forbrukerrettigheter

Kommissjonen publiserte i 2007 en grønnbok om en mulig revisjon av åtte utvalgte sektordirektiver, KOM(2006) 744. Til oppfølging av grønnboken la Kommissjonen 8. oktober 2008 frem et forslag til direktiv om forbrukerrettigheter – KOM(2008) 614 – hvor Kommissjonen viser til at ulik lovgivning i medlemslandene skaper barrierer for det indre markedet. Direktivforslaget blir behandlet i Rådet og Parlamentet etter medbestemmelsesprosedyren. Direktivforslaget tar sikte på å erstatte fire eksisterende direktiv: fjernsalg (97/7/EF), salg utenfor fast utsalgssted (85/557/EØF), forbrukerkjøp (1999/44/EF) og urimelige avtalevilkår (93/13/EØF). Direktivforslaget er basert på totalharmonisering, noe som vil si at EØS-statene i sin nasjonale lovgivning innenfor direktivets virkeområde ikke kan innføre eller opprettholde regler som avviker fra dem som er gitt i direktivforslaget. På bakgrunn av motstanden blant annet i i Parlamentet og Rådet mot forslaget om totalharmonisering kom Kommissjonen i midten av mars 2010 med nye signaler som synes å innebære en mer fleksibel holdning med hensyn til harmoniseringsgraden – idet det nå tas til ordet for "targeted" harmonisering. I Europaparlamentet vil rapportøren i IMCO ha ferdigstilt sitt forslag til endret tekst cirka 12. juli 2010. I Rådet vil Spania legge frem et revidert forslag 24. juni 2010 etter at Rådet for konkurranseevne hadde en politisk drøfting av direktivet på sitt møte i mai. Belgia, som overtar formannskapet 1. juli, tar sikte på å komme til en viss enighet med medlemslandene i løpet av året. Det virker sannsynlig at arbeidet med direktivet vil fortsette under det ungarske formannskapet våren 2011 og under det polske formannskapet høsten samme år.

Betydning for Norge:

Arbeidet både med kontraktsretten og direktivet om forbrukerrettigheter er fremdeles på et så tidlig stadium at det er vanskelig å vurdere endelig hvilke lov- eller forskriftsendringer som kan bli nødvendige. Dersom arbeidet med en felles referanseramme for europeisk kontraktsrett og gjennomgang av sektordirektiver munner ut i et direktiv eller en forordningstekst som utpensler generelle kontraktsrettslige regler, er det imidlertid grunn til å tro at Norge må foreta en rekke lovendringer. Gjennomgangen av utvalgte sektordirektiver omhandler direktiver som allerede er inntatt i EØS-avtalen og er gjennomført i norsk rett. Arbeidet har allerede resultert i forslag til endringer i timesharedirektivet som når det tatt inn i EØS-avtalen må gjennomføres i norsk rett.

Norsk holdning:

Norge støtter EUs arbeid med utvikling av kontraktsretten med sikte på å forbedre kvaliteten på gjeldende og fremtidig EU-regelverk på kontraktsrettens område. Når det gjelder fellesskapslovgivningens harmoniseringsnivå, foretrekker Norge å opprettholde gjeldende minimumsharmonisering, men mener samtidig at spørsmålet om harmoniseringsnivå ikke kan besvares generelt, men i noen grad bør avgjøres fra sak til sak. Når det gjelder kombinasjonen av sektorspesifikk regulering og horisontale regler på fellesskapsnivå, er Norge enig i at dette kan være en fornuftig løsning. Virkeområdet til og innholdet av et horisontalt instrument må imidlertid vurderes nærmere. Innspillene til EFTA-uttalelsen om rammedirektivet samsvarer med de norske synspunktene på direktivutkastet. Norge har gjennom EFTA-uttalelsen gitt uttrykk for at:

- Norge foretrekker en tilnærming med minimumsharmonisering, men antar at spørsmålet om harmoniseringsnivå ikke fullt ut kan avgjøres på generelt grunnlag, men i en viss utstrekning må avgjøres for de enkelte spørsmål.
- Norge mener videre at det bør gis økt forbrukerbeskyttelse i forbindelse med angrerett, både i sin alminnelighet og spesielt i forbindelse med telefonsalg og avtaler inngått utenfor fast forretningssted.
- Norge mener det er behov for en klargjøring av forholdet mellom direktivforslaget og generell kontraktsrett i EØS-statene. Når det gjelder enkeltbestemmelsene i direktivforslaget vil det særlig være behov for en klargjøring av reglene vedrørende informasjonsforpliktelser, salg av varer i forbindelse med kombinerte avtaler (varer/tjenester).
- Norge går også inn for at den absolutte reklamasjonsfristen på to år i forslaget forlenges, eventuelt at medlemsstatene gis adgang til å innføre eller opprettholde lengre frister. Videre bør forbrukeren i forbindelse med mangler ved en vare, på nærmere vilkår gis en valgrett mellom utbedring eller omlevering. Forbrukeren bør videre på nærmere vilkår gis rett til erstatningsgjenstand ved avhjelp.
- Norge går dessuten inn for at EU gjennomgår de generelle prinsippene for vurdering av urimelige avtalevilkår i direktivforslaget, slik at disse får en bredere og mer fleksibel utforming.

Oppfølging overfor EU:

Justisdepartementet har gjort berørte institusjoner og organisasjoner oppmerksom på arbeidet i EU og på muligheten for å ytre seg overfor Kommisjonen. Norge har gitt innspill i felles EFTA-uttalelser i 2001, 2003, 2007 og 2009. Justisdepartementet har sendt Kommisjonens grønnbok om mulig revisjon av sektordirektiver, Kom (2006) 744, på høring. Basert på innspillene fra høringsrunden, har det i tillegg til EFTA-uttalelse som nevnt ovenfor, blitt gitt skriftlig innspill til Kommisjonen. Justisdepartementet sendte Kommisjonens forslag til direktiv om forbrukerrettigheter, KOM (2008) 614, på høring med høringsfrist 26. januar 2009. Barne-, likestillings- og integreringsdepartementet og Justisdepartementet avholdt 12. januar 2009 et dialogmøte om direktivforslaget. Innspillene fra høringsrunden og dialogmøtet dannet utgangspunkt for norske innspill til en EFTA-uttalelse 12. mars 2009 om direktivforslaget. Uttalelsen er gitt vid spredning i EU-organer, i medlemsstatene og til ulike interesseparter. Den har fra norsk side vært fulgt aktivt opp med påvirkningsarbeid både på politisk og embetsnivå. Den videre utvikling av

direktivforslaget vil også fremover bli fulgt aktivt opp i samarbeid mellom Justisdepartementet og Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. Blant annet er det etablert en koordineringsgruppe hvor departementene og representanter fra forbrukersiden holder hverandre gjensidig orientert om arbeidet overfor EU og de ulike prosessene i EU-systemet. Det er også etablert et tilsvarende forum med representanter fra næringslivet.

Hovedansvarlig departement: EUs arbeid med utvikling av kontraktstretten vurderes og følges opp av Justisdepartementet. Arbeidet med en felles referanseramme for europeisk kontraktsrett følges opp av Justisdepartementet, som sammen med Barne-, likestillings- og integreringsdepartementet har deltatt i Kommisjonens ekspertgruppe. Gjennomgangen av utvalgte sektordirektiver følges i samarbeid mellom Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og Justisdepartementet.

Strategiprogram og nytt handlingsprogram for forbrukerpolitikk for perioden 2007-2013

Det tredje [handlingsprogrammet](#) for perioden 2007-2013 ble vedtatt av Rådet og Parlamentet 18. desember 2006 og iverksatt fra 1. januar 2008. Det skisserer to hovedmål: å sikre et høyt nivå for forbrukerbeskyttelse, særlig gjennom bedret kunnskapsgrunnlag, og bedret konsultasjon med og representasjon fra forbrukerinteresser, og å sikre effektiv anvendelse av regelverkene for forbrukerbeskyttelse, spesielt gjennom samarbeid om håndheving, informasjon, utdanning og tvisteløsning. I stor grad innebærer programmet en videreføring av aktiviteter og prioriteringer fra det forrige programmet, men med visse endringer som følge av erfaringene med forrige program og en viss reduksjon av det faktiske budsjettnivået. Forslag i [St. prp. nr 73 \(2006-2007\)](#) om norsk deltakelse i programmet ble bifalt av Stortinget 14. juni 2007.

Betydning for Norge: Programmet innebærer at Norge deltar i den finansielle komiteen for programmet, som er rådgivende for Kommisjonen mht. det årlige arbeidsprogrammet og fordeling av budsjettet. Det åpner for deltakelse i ulike aktiviteter, hvor særlig det europeiske nettverket for forbrukerkontorer (ECC-Net), som gir informasjon og assistanse (herunder tvisteløsning) til forbrukere i forbindelse med handel over landegrensene, er av betydning for Norge. Som en følge av programmet har også Norge en nasjonal ekspert som arbeider med viktige regelverksspørsmål i DG Justis.

Hovedansvarlig departement: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Arbeids-, helse- og sosialpolitikk

Vikarbyrådirektivet

Det såkalte vikarbyrådirektivet (Directive on Temporary Agency Work) ble først fremlagt i 1982, men har særlig vært på agendaen siden 2002, hvor Kommisjonen fremla et forslag om et direktiv som tar sikte på å beskytte vikaransatte, og å forbedre vilkårene for innleide vikarer fra vikarbyråer. Direktivforslaget innfører et prinsipp om ikke diskriminering i forhold til ordinært ansatte i innleiebedriften. Samtidig er siktemålet å etablere et hensiktsmessig rammeverk, som skal sikre at innleie kan bidra til et velfungerende og fleksibelt arbeidsmarked. Etter lang tids uenighet mellom medlemslandene, kom man sommeren 2008 frem til et kompromiss. Direktivet ble endelig vedtatt høsten 2008, og publisert i Official Journal 5. desember 2008 (gjennomføringsfrist 05.12.2011). Det er besluttet, at før det tas endelig stilling til direktivet, skal det sendes ut et høringsbrev i saken. Høringsbrevet skal redegjøre for den juridiske vurderingen av hvorfor departementet mener at dagens regelverk kan beholdes når det gjelder vilkårene for innleie fra vikarbyrå, men hvor det samtidig bes om høringsinstansenes vurdering av hvilke konsekvenser de mener eventuell implementering av direktivet vil medføre.

Betydning for Norge: Direktivets artikkel 4 gir medlemsstatene adgang til å begrense eller forby bruk av innleide vikarer dersom dette er begrunnet i allmenne hensyn, for eksempel beskyttelse av arbeidstakere eller forebygging av misbruk. I arbeidsmiljøloven er departementet gitt hjemmel til å forby innleie for visse arbeidstakergrupper, men denne adgangen er foreløpig ikke benyttet. Arbeidsmiljøloven setter imidlertid opp enkelte begrensninger for innleie av arbeidskraft og midlertidige ansettelser. Begrunnelsen for disse restriksjonene er å bidra til at arbeidstakere i størst mulig grad sikres fast ansettelse, og hindre uforutsigbarhet i arbeidsforholdet ved eventuelt misbruk av midlertidig ansettelse. Dette er også begrunnelsen for å begrense adgangen til innleie; man ønsker å forhindre at arbeidsgivere leier inn personell i stedet for å ansette fast, for på den måten å slippe å bli underlagt blant annet det

formelle arbeidsgiveransvaret og stillingsvernsbestemmelsene. Tatt i betraktning hensynet bak restriksjonene i innleieadgangen i arbeidsmiljøloven, legges det til grunn at disse ligger innenfor ordlyden i artikkel 4. For øvrig antas arbeidsmiljøloven å være i tråd med direktivets bestemmelser, men dersom direktivet inntas i EØS-avtalen er det nødvendig å gjøre endringer i norsk regelverk for å sikre at likebehandlingsprinsippet oppfylles.

Norsk holdning: Foreløpig ikke avklart.

Oppfølging overfor EU: Det er viktig at det videre arbeid med implementering av direktivet i medlemslandene følges nøye.

Hovedansvarlig departement: Arbeidsdepartementet

Revidert direktiv om Europeiske Samarbeidsutvalg

6. mai 2009 ble det vedtatt et nytt direktiv om europeiske samarbeidsutvalg (europaparlaments- og rådsdirektiv 2009/38/EF). Direktivet reviderer og erstatter direktiv 94/45/EF om europeiske samarbeidsutvalg (ESU), som er en del av EØS-avtalen. Reglene skal sikre informasjon og konsultasjon/drøfting av arbeidstakerne i grenseoverskridende foretak og konsern som har virksomhet innenfor to eller flere medlemsstater og som har flere enn 1000 arbeidstakere.

Det reviderte direktivet tar sikte på å gjøre de eksisterende reglene mer effektive, avklare rettslig usikkerhet og problemer med anvendelsen av reglene, samt å harmonisere reglene bedre med andre direktiver om ansattes medbestemmelse. Blant annet defineres det nærmere hva som menes med informasjon og konsultasjon og når arbeidstakernes skal informeres og konsulteres. Det nye direktivet skal i utgangspunktet ikke gjelde for avtaler om ESU som allerede er inngått, og det gjelder også et "window of opportunity" frem til 5. juni 2011, der foretakene kan inngå eller revidere eksisterende avtaler, og dermed være unntatt fra direktivets virkeområde. Det gjelder likevel særlige regler om at avtalene skal reforhandles dersom strukturen i foretaket/konsernet forandres vesentlig, for eksempel ved fusjon, oppkjøp eller oppdeling.

Endringsdirektivet ble offentliggjort i Official Journal 16. mai 2009. Arbeidsdepartementet deltar i en ekspertgruppe som arbeider med spørsmål knyttet til implementeringen av direktivet. Direktiv 94/45/EF ble implementert ved at vedlegg X til hovedavtalen mellom LO og NHO om ESU ble gjort allment gjeldende, og det tas sikte på at det nye direktivet skal implementeres på samme måte. Implementeringsfristen er 5. juni 2011.

Betydning for Norge: Reglene om europeiske samarbeidsutvalg er i hovedsak innført i norsk rett allerede ved implementeringen av direktiv 94/45/EF, og sentrale punkter i revisjonen innebærer i hovedsak en presisering og utdyping av de reglene som allerede gjelder.

Norsk holdning: Direktivet anses som EØS-relevant og akseptabelt.

Hovedansvarlig departement: Arbeidsdepartementet

Kommisjonens forslag til direktiv om pasientrettigheter ved grensekryssende helsetjenester

Kommisjonen fremmet 2. juli 2008 et forslag til direktiv om pasientrettigheter ved grensekryssende helsetjenester. Forslaget er en del av EUs nye "Sosiale agenda" og inngår i en pakke med tiltak innenfor flere felt. Direktivforslaget er sendt Rådet og Europaparlamentet for behandling etter medbestemmelsesprosedyren. Første behandling i Europaparlamentet fant sted 23. april 2009, og det ble vedtatt en rekke endringsforslag. Saken var til behandling i Rådet (EPSCO) 1. desember 2009, men man oppnådde ikke politisk enighet. Ved ny behandling i Rådet 8. juni 2010 ble det oppnådd politisk enighet. (Alle land støttet forslaget med unntak av Polen, Portugal, Romania og Slovakia.) Helsekommisær Dalli uttalte at Kommisjonen aksepterer teksten som det ble politisk enighet om, selv om Kommisjonen kunne ønsket en mer innovativ tekst på flere punkter. Han appellerte til landene om å bidra konstruktivt i prosessen med å komme til enighet med Europaparlamentet. Saken går til andre behandling. Et endelig vedtatt direktiv kan tidligst foreligge i 2010, men det kan også ta lenger tid før forslaget er ferdigbehandlet.

Kommisjonen har uttalt at målet med direktivforslaget bl.a. er å etablere et generelt rammeverk som sikrer fri bevegelse av helsetjenester og beskytter helsen til EUs innbyggere. Samtidig skal det sikre tilstrekkelig klarhet om retten til refusjon av utgifter til helsetjenester mottatt i et annet EU/EØS-land og at helsetjenester leveres sikkert og effektivt og er av høy kvalitet. Medlemslandenes rett til selv å organisere og yte helsetjenester skal imidlertid

fortsatt fullt ut respekteres. Regler om refusjon av utgifter til helsehjelp i andre land er et sentralt punkt i direktivforslaget. Forslaget inneholder også bestemmelser om ansvarsområder for landene, informasjon, godkjenning av resepter, samarbeid mellom helsesystemene i medlemsstatene m.m.

Noe av bakgrunnen for direktivforslaget er at EU-domstolen i en rekke dommer siden 1998 har slått fast at traktatens regler om fri bevegelighet av tjenester gjelder for helsetjenester. EU-domstolen har kommet til at reglene innebærer at pasienter på visse vilkår må få refundert utgifter til helsehjelp i andre EU/EØS-land. Som følge av EØS-avtalen gjelder tilsvarende for Norge.

Betydning for Norge: Det legges til grunn at direktivforslaget er EØS-relevant, men den endelige vurderingen må foretas når rettsakten er vedtatt. En slik regulering vil kunne berøre flere sider av norsk helselovgivning avhengig av hvor omfattende den endelige vedtatte rettsakten blir. Vi er allerede i ferd med å innføre en ordning for refusjon av helsehjelp i andre EØS-land begrenset til ikke-sykehusbehandling. Dette vil omfattes av et direktiv, men det følger allerede av EU-domstolens praksis at landene må ha slike ordninger.

Norsk holdning: Det er positivt med samarbeid med andre land på helseområdet der dette kan gi bedre ressursutnyttelse eller annen merverdi. Det er også positivt med regler som bidrar til høy kvalitet på helsetjenester og sikrer pasienter informasjon, bistand og mulighet til å ivareta sine interesser dersom det oppstår skade i forbindelse med helsehjelpen, også om hjelpen er mottatt i andre EØS-land. Videre er det positivt med et klargjørende regelverk vedrørende refusjon av utgifter til helsehjelp i utlandet så lenge det ivaretar landenes behov for planlegging og kontroll med kostnader og prioritering. Plikt for landene til å innføre slike refusjonsordninger følger allerede av EU-domstolens tolkning av reglene om fri bevegelighet av tjenester. Det er ønskelig med videreføring av EU-domstolens rettspraksis med hensyn til muligheten til å stille krav om forhåndsgodkjenning som vilkår for dekning av utgifter til sykehusbehandling i andre EØS-land og medlemslandenes behov for planlegging og kostnadskontroll må prioriteres i det videre arbeidet. En nærmere definisjon av skillet sykehusbehandling/ ikke-sykehusbehandling bør overlates til medlemslandene slik både Europaparlamentet og Rådet har foreslått i første lesning. Norge støtter unntak for pleie- og omsorgstjenester fra direktivets virkeområde. Videre støtter Norge at det åpnes for ordninger som bidrar til å redusere sosial ulikhet i helse ved at statene kan velge å etablere garanti og/eller oppgjørsordninger. Norge støtter videre at direktivet begrenses til å omfatte helsetjenester som ytes av helsepersonell som er tilknyttet det offentlige systemet eller åpner for at medlemslandene kan foreta slike begrensninger, så lenge dette er forenlig med reglene om fri bevegelighet av tjenester.

Fra regjeringserklæringen oktober 2009: "Regjeringen vil arbeide for at EU ikke innfører et helsedirektiv som innebærer et svekket offentlig og desentralisert helsetilbud."

Oppfølging overfor EU: Norske myndigheter har vært i dialog med representanter for Europakommisjonen og Europaparlamentet. Norge hadde i juli 2009 (under uformelt helseministermøte) bilateralt møte med det svenske formannskapet på statssekretærnivå for å gjøre norske synspunkter kjent, og overleverte norsk posisjonsnotat (PM datert 6. juli 2009). Det ble videre avholdt politiske samtaler med den spanske og den tyske helseminister for statssekretæren og posisjonsnotat ble overlevert. Uformelt er posisjonsnotatet også gitt til Europakommisjonen, samt flere medlemsland. Norske myndigheter har gjennom uformelle kanaler spilt inn konkrete tekstendringsforslag til Rådarbeidgruppens behandling av svensk kompromisspapir. I februar 2010 hadde statssekretæren møte med det spanske formannskapet hvor saken ble diskutert, og saken er også drøftet med europeiske kolleger i andre sammenhenger. Norge vil fortsatt følge direktivforslaget nøye i den videre prosessen.

Hovedansvarlig departement: Helse- og omsorgsdepartementet

Kommisjonens forslag til lovforslag på legemiddelområdet – legemiddelpakke II

Europakommisjonen vedtok 10. desember 2008 tre større lovforslag på legemiddelområdet vedrørende (1) legemiddelovervåkning, (2) legemiddelforfalskning og (3) informasjon til pasienter. Formålet med det nye regelverket er å sørge for at alle pasienter får lik tilgang til trygge og effektive legemidler. Forslagene vedrørende legemiddelovervåkning og legemiddelforfalskninger må anses som justeringer og videreutvikling av EUs regulatoriske rammeverk som allerede er en del av EØS-avtalen. Disse er nå til behandling i Europaparlamentet og i Rådet. Forslaget om informasjon til pasienter innebærer i realiteten en vesentlig regulatorisk kursendring ved at det åpner for at legemiddelindustrien kan reklamere for reseptpliktige legemidler til allmennheten. Forslaget om informasjon til pasienter har møtt massiv motstand fra nær samtlige av EUs medlemsstater. Heller ikke Norge støtter lovforslaget vedrørende informasjon til pasienter. Norges posisjon ble gjort kjent for det svenske presidentskapet 2009, der Norge anbefalte at Europakommisjonen fremmer et nytt lovforslag. EU-kommisjonen har i ettertid trukket lovforslaget sitt og sagt at de vil komme tilbake med et nytt forslag senere. Kommisjonens legemiddelseksjon er flyttet fra ENTR til SANCO, og dette må også antas å gi et fremtidig lovforslag et endret innhold.

Betydning for Norge: Rettsaktene anses som EØS-relevante.

Norsk holdning: Norges kompetente fagmyndighet på området, Statens legemiddelverk, er overveiende positive til Europakommisjonens forslag vedrørende legemiddelovervåkning og legemiddelforfalskninger.

Oppfølging overfor EU: Norge støtter lovforslagene vedrørende legemiddelovervåkning og legemiddelforfalskninger, med enkelte endringer på mindre punkter. Det anbefales videre at Norges forslag til innhold i et nytt lovforslag vurderes gitt som innspill til SANCO når de nå skal arbeide med å utarbeide et nytt lovforslag. Norge anbefaler at Europakommisjonen fremmer et nytt lovforslag bygget på følgende hovedpunkter:

- Forbudet mot reklame for reseptpliktige legemidler videreføres. For å sikre en harmonisert tilnærming innen EØS, skal Kommisjonen foreslå detaljerte regler som presist angir rekkevidden av ovennevnte reklameforbud.
- Legemiddelindustrien skal kunne gjøre tilgjengelig, i nærmere definerte kanaler, pakningsvedlegget og preparentomtalen slik denne er godkjent av myndighetene, men at ingen bearbeidelse av innholdet skal være mulig.
- Det enkelte lands legemiddelmyndigheter, og Det europeiske legemiddelkontor (EMA), skal være forpliktet til utarbeide informasjon om reseptpliktige legemidler til allmennheten.
- Informasjonen skal gjøres tilgjengelig gjennom nærmere definerte kanaler.

Hovedansvarlig departementet: Helse- og omsorgsdepartementet

Kultur og media

Kulturprogrammet

EUs rammeprogram for Kultur, Kulturprogrammet 2007-2013, skal fremme et felles kulturområde i Europa gjennom å stimulere til samarbeid mellom europeiske kulturaktører. Programmet har en budsjetttramme på 400 millioner euro over en sjuårsperiode. EFTAs arbeidsgruppe for kultur ga innspill til utarbeidelsen av programmet. Kultur 2007-programmet ble vedtatt av Parlamentet og Rådet ved beslutning av 12. desember 2006. [St.prp. nr. 45 \(2006-2007\)](#) om samtykke til godkjenning av en beslutning i EØS-komiteen om innlemmelse av programmet i EØS-avtalen ble godkjent i statsråd 23. februar.

Betydning for Norge: Kultur 2007-programmet vil styrke samhandlingen mellom kulturoperatører i Norge og Europa. Norge møter i forvaltningskomiteen for Kulturprogrammet.

Norsk holdning: Norsk deltakelse i Kulturprogrammet bidrar til økte finansieringsmuligheter for norske kulturaktører og gir kompetanse, inspirasjon og mulighet til å skaffe seg et internasjonalt nettverk. I tillegg til å gi felles erfaringsbaser og anledning til å se egen virksomhet med andres øyne, åpner samarbeidsprosjektene også for et nytt publikum. Norske kulturoperatører viser stor interesse for Kulturprogrammet og oppnår jevnt over gode resultater.

Hovedansvarlig departement: Kulturdepartementet

Mediaprogrammet

EUs MEDIA-program, MEDIA 2007 (2007-2013) har som formål å styrke den europeiske audiovisuelle industrien økonomisk for å gjøre den i stand til mer effektivt å spille en kulturell rolle i samfunnet. Programmet gir støtte til utdanning, prosjektutvikling, distribusjon, markedsføring og pilotprosjekter. Programmet har en budsjetttramme på 755 millioner euro over en sjuårsperiode. Europaparlaments- og rådsbeslutning nr. 1718/2006/EF av 15. november 2006 om gjennomføringen av et støtteprogram for den audiovisuelle sektor (MEDIA 2007) trådte i kraft for EU 1. januar 2007. EU-parlamentet og Det Europeiske Rådet vedtok 21. oktober 2009 å etablere et nytt audiovisuelt samarbeidsprogram med tredjeland: MEDIA Mundus. Målet er å styrke de kulturelle og kommersielle båndene mellom den europeiske filmindustrien og filmskapere i tredjeland: Programmet vil løpe fra 2011-2013 og har et budsjett på EUR 15 mill. Norge er invitert til å delta i MEDIA Mundus.

Betydning for Norge: Norge møter i forvaltningskomiteen for MEDIA-programmet.

Norsk holdning: Norske produsenter, distributører og andre yrkesutøvere har jevnt over oppnådd gode resultat innenfor rammen av de foregående programmene, MEDIA II (1996-2000) og MEDIA Plus (2001-2006). I tillegg kommer ikke-målbare resultater som kompetanseutvikling og nettverksbygging.

Utviklingen på filmområdet går i retning av stadig større internasjonalisering. Det er viktig at norske produsenter tar del i denne utviklingen. Norsk deltagelse i MEDIA-programmet bidrar blant annet til økte finansieringsmuligheter for norske audiovisuelle produksjoner, utvidet marked, kompetanseheving, profesjonalisering og internasjonalisering av bransjen.

Hovedansvarlig departement: Kulturdepartementet

Programmet Sikrere Internett 2009-2013

EU-programmet Sikrere Internett 2009-2013 har som mål å fremme sikker bruk av Internett og annen kommunikasjonsteknologi blant barn og unge, og å motkjempe ulovlig og skadelig innhold. For å nå dette målet legger programmet særlig vekt på å støtte prosjekter som gir praktisk informasjon til barn, foreldre, omsorgspersoner og lærere. Programmet har en budsjetttramme på 55 millioner euro over en femårsperiode. Sikrere Internett 2009-2013 ble vedtatt 16. desember 2008 ved europaparlaments- og rådsbeslutning 1351/2008/EF. Stortingets samtykke til deltakelse ble gitt i vedtak av 28. april 2009, jf. St.prp. nr. 44 (2008-2009) og Innst.S. nr. 194 (2008-2009). I avgjørelse i EØS-komiteen nr. 75/2009 av 29. mai 2009 ble programmet innlemmet i EØS-avtalen.

Programmet varer i fem år fra 1. januar 2009 og er en videreføring av Sikrere Internett Pluss (2005-2008), som Norge deltok i fra 2006. I perioden 1999-2004 deltok også Norge i forløperen til dette programmet, EUs handlingsplan for sikrere bruk av Internett.

Betydning for Norge: Norske prosjekter har i de tidligere programmene fått god uttelling. Blant annet har programmene delfinansiert Trygg bruk-prosjektet til Medietilsynet, som er det nasjonale koordineringsorganet for offentlig og statlig initiativ for arbeid med trygg bruk av digitale interaktive medium for barn og unge i Norge. Programmene er også viktig for kompetanseutvikling og nettverksbygging.

Norsk holdning: Kampen mot ulovlig, skadelig og uønsket innhold på Internett og ved bruk av andre kommunikasjonsteknologier, kan best føres gjennom internasjonalt samarbeid. De nasjonale tiltakene kan også gjennomføres mer effektivt, ved koordinering av tiltak på tvers av landegrensene. Den økte utbredelsen og bruken av ny teknologi blant barn gjør det viktig å forsette og utvikle arbeidet som tidligere er gjort på området.

Hovedansvarlig departement: Kulturdepartementet

Europeisk Digital Agenda

Kommisjonen lanserte i mai 2009 en ny overordnet IKT-strategi for Europa for de neste ti årene.

Sentrale temaer i EUs nye IKT-strategi er bredbåndsutbygging, hvordan å oppnå et reelt digitalt indre marked, utvikling av elektroniske offentlige tjenester og styrking av konkurransedyktigheten til Europas IKT-sektor. Den nye strategien har også sterkt fokus på det bidraget som IKT-sektoren forventes å kunne gi til økonomisk nyskaping og nye arbeidsplasser.

EUs nye IKT-politiske strategi er viktig for Norge fordi den indirekte vil få betydning for norske rammebetingelser innenfor IKT-området i bred forstand, samtidig som strategien vil ha betydning for Europas konkurransedyktighet og evne til å arbeide seg ut av den økonomiske krisen.

FAD vil koordinere den nasjonale oppfølgingen av Europeisk Digital Agenda.

Hovedansvarlig departement: Fornyings-, administrasjons og kirke departementet.

Nytt direktiv for audiovisuelle medietjenester - tilpasninger

12. desember 2007 vedtok EU et endringsdirektiv (Direktiv 2007/65) til det tidligere TV-direktivet (Direktiv 89/552). Direktivet, som utvider anvendelsesområdet fra fjernsynstjenester til å omfatte de fleste audiovisuelle medietjenester, skal innlemmes i EØS-avtalen og være gjennomført i nasjonal lovgivning innen to år fra vedtakelsen. Både i forhold til det opprinnelige direktivet og til et endringsdirektiv av 1997 har EØS/EFTA-landene forhandlet fram unntak i forhold til alkoholreklame i fjernsynssendinger fra andre EØS-land. Nåværende unntak gir norske myndigheter adgang til å pålegge kabel-tv-selskaper å "sladde" eller på annen måte begrense slik alkoholreklame i sendinger som er særskilt rettet mot Norge. Pga økningen i TV-reklame fra utlandet for spill og gambling ønsker Norge tilsvarende unntak for slik reklame.

Status: Det er avholdt møter med Kommisjonen om eventuelle tilpasninger til direktivet. Kommisjonen har ikke gitt åpninger for fortsatte unntak og mener at nåværende unntak var ment å være midlertidig.

Betydning for Norge: Nåværende unntak er viktig for sammenhengen i norsk alkoholpolitikk. Saken må avgjøres før direktivet om audiovisuelle medietjenester kan innlemmes i EØS-avtalen.

Norsk holdning: Det er behov for videreføring av unntaket og utvidelse til sendinger i det digitale bakkenettet. Tilsvarende unntak bør også gjelde for TV-reklame for gambling. Island og Liechtenstein støtter dette synet.

Hovedansvarlig departement: Kulturdepartementet i samarbeid med Helse- og omsorgsdepartementet og Utenriksdepartementet

Miljø og bærekraftig utvikling

Klimapolitikk

EU har en ambisiøs klima- og energipolitikk, fastsatt gjennom klima- og energipakken som ble formelt og endelig vedtatt våren 2009. EUs overordnede mål er å redusere klimagassutslippene med 20 % innen 2020 i forhold til 1990-nivå, eller 30 % hvis andre store utslippsland forplikter seg tilsvarende i en global avtale. Regelverket vil fortsatt utvikles, både gjennom komitéarbeid og supplerende lovforslag. Med klima- og energipakken fikk EU en god plattform for sin rolle som en troverdig pådriver i de globale klimaforhandlingene. EUs utvikling av sine internasjonale klimaposisjoner er av vesentlig betydning for de globale forhandlingene.

Norge, ved Miljøverndepartementet, vil i oppfølgingen av klima- og energipakken ha et særlig fokus på det reviderte kvotedirektivet. Det reviderte kvotedirektivet gjelder tredje fase av EUs kvotesystem (2013-2020) og regulerer klimagassutslipp fra en rekke kvotepliktige sektorer.

Til forskjell fra tidligere faser hvor kvoter ble tildelt på grunnlag av nasjonale tildelingsplaner, vil kvotetildelingen nå harmoniseres på EU-nivå, med felles regler for tildeling av gratiskvoter for sammenlignbare virksomheter i alle medlemsstater. Miljøverndepartementet har også, sammen med OED, ansvar for direktivet om geologisk lagring av CO₂. Formålet med dette direktivet er å sikre at lagringen gjennomføres på en miljømessig sikker måte, blant annet gjennom kriterier for og krav til blant annet valg av lagringssteder for CO₂, sammensetning av CO₂-

strømmen, overvåking av lagringsstedene, og plan for korrigerende tiltak dersom overvåkingen skulle avsløre lekkasje. I tillegg inneholder direktivet blant annet krav om utstedelse av tillatelse til leting etter egnede lagringssteder, etablering av finansiell sikkerhet, regler for avslutning av lagringsstedet med mer. Det er lagt til grunn at direktivet er EØS-relevant.

*Betydning for Norge/
Norsk holdning:*

Hovedtyngden av klima- og energipakken anses EØS-relevant og vil bli innlemmet i EØS-avtalen. Den vil derved danne en ramme for utforming og gjennomføring av viktige deler av norsk klimapolitikk.

Norsk holdning til revidert kvotedirektiv er som følger: Hovedlinjene i direktivet er i tråd med norsk politikk. Norge vurderer det som positivt å utvide kvotedirektivets virkeområde, herunder direktivet om å inkludere luftfartssektoren i kvotesystemet fra 2012. Det er også positivt at EU inkluderer anlegg for CO₂-håndtering i kvotesystemet. Dette vil føre til at virksomheter som installerer CO₂-håndtering, ikke trenger å levere kvoter for den delen av CO₂-utslippene som er forsvarlig lagret. Kvotesystemet vil på denne måten bidra til å gjøre det mer lønnsomt å investere i CO₂-håndtering.

Norge deler Kommisjonens syn på at det er viktig med et stramt kvotemarked. Kommisjonens innsats for å koble EUs kvotesystem sammen med lignende systemer i andre deler av verden, for eksempel kvotesystemene som er under utvikling i New Zealand, Australia, Japan og USA er viktig. Et kvotesystem som omfatter flere land vil være et mer effektivt virkemiddel for å redusere utslippene på en kostnadseffektiv måte.

Oppfølging overfor EU:

Under EUs arbeid med klima- og energipakken ble det utarbeidet foreløpige norske posisjoner som ble formidlet til EU-systemet. Det har også blitt gjennomført en rekke møter med Kommisjonen, Europaparlamentet og med sentrale medlemsland hvor norske posisjoner er formidlet og hvor Norge har uttrykt støtte til EUs klima- og energipakke.

Det reviderte kvotedirektivet legger opp til omfattende regelutvikling gjennom såkalt komitologi. Norge deltar i dag i de relevante arbeidsgruppene hvor norske synspunkter formidles til Kommisjonen. Norge vil spille inn og delta i arbeidet med utarbeiding av referansenormer for tildeling av gratiskvoter, utvikling av tildelingssystemene og utvikling av tildelingsregler for finansiering av bl.a. CCS-pilotprosjekter. Norge vil vurdere å gi innspill til oppfølging av København-møtet i EU-regelverk, eventuelt også oppfølging etter senere møter der en forpliktende global avtale inngås. Dette fordi EU da vil vurdere tilpasninger og endringer av regelverket, særlig knyttet til opplegget for å motvirke karbonlekkasje. Tidsplanen for de ulike prosessene varierer, men både referansenormer og opplegg for auksjonering skal etter planen være konkludert i løpet av 2010.

Det vil være nødvendig å følge EUs utvikling av sine internasjonale klimaposisjoner nøye frem til det er enighet om en endelig forpliktende avtale. Norge vil aktivt jobbe for EUs støtte til det norske finansieringsforslaget om internasjonalt å auksjonere en viss prosent av kvotene i et fremtidig globalt kvotesystem og bruke inntektene til klimatilpasning i utviklingsland.

Hovedansvarlig departement: Miljøverndepartementet (delansvar med OED for direktivet om geologisk lagring av CO₂.)

EUs naturmangfoldpolitikk, med fokus på internasjonale naturmangfoldposisjoner, skog/tømmer og fremmede arter

2010 er det internasjonale naturmangfoldåret. Dette vil også prege miljøpolitikken i EU. Utviklingen globalt, i EU og i Norge innebærer i stor grad sammenfallende interesser, noe som tilsier at vi bør samarbeide tettere med EU også på naturmangfoldområdet, selv om dette ikke er omfattet av EØS-avtalen. EU er nå i ferd med å vurdere hvordan de skal beskytte de resterende 83% av naturområdene som ikke er omfattet av Habitatdirektivet /Natura 2000. I denne sammenheng har Kommisjonen uttrykt at den nye naturmangfoldloven er svært interessant for EU

og at de ønsker dialog med Norge om den. Spesielt interessant for EU er områdebeskyttelse utenfor vernede områder og prinsipper om bærekraftig bruk.

Det er også viktig at Norge utnytter de muligheter som ligger i de EU arenaer hvor vi er fullverdige medlemmer. Norge skal nå rapportere på alle relevante naturmangfoldindikatorer fra EUs miljøbyrå (EEA, European Environmental Bureau), og videre samarbeide med EEA om erfaringer med bruk av naturindeks.

Ved siden av den internasjonale dimensjonen vil EU i 2010 legge frem en strategi om fremmede arter som blir viktig for Norge fordi de fleste fremmede arter i Norge kommer fra Europa. En annen viktig sak er den planlagte EU-reguleringen av import av ulovlig tømmer og tømmerprodukter. Reguleringen vurderes som foreløpig EØS-relevant.

*Betydning for Norge/
norsk holdning:*

Tett samarbeid med EU om naturmangfold vil gi Norge bedre muligheter til å tilkjenne norske posisjoner og påvirke EUs posisjoner i viktige saker på den globale naturmangfolds agenda. Særlig viktig blir det å påvirke EUs posisjoner frem mot partsmøtet i den internasjonale naturmangfoldkonvensjonen (CBD) i oktober 2010 hvor nye globale post-2010 mål skal vedtas. Det vil også være viktig å påvirke utviklingen av EUs posisjoner vedrørende etablering av et globalt naturpanel, som forhåpentligvis bli vedtatt under FNs generalforsamling i 2010. Manglende framgang i forhandlinger om genressurser skaper motstand blant G77 i arbeidet med post-2010 mål og naturpanelet (særlig Brasil). Det er etablert tett kontakt med EU i forhandlingene. Norge ønsker å påvirke EU til å fokusere mer på utbyttefordeling.

Oppfølging overfor EU:

Norge har spilt inn norske målformuleringer hentet fra naturmangfoldloven til sekretariatet for den internasjonale naturmangfoldkonvensjonen (CBD), samt til Kommisjonen, Europaparlamentet og EU-formannskapet. Norge vurderer å spille inn ytterligere forslag til formulering av visjon og nytt mål for naturmangfold etter 2010.

Norge har spilt inn til Europaparlamentet, Kommisjonen og EU-formannskapet for å bidra til at den planlagte EU-reguleringen av import av ulovlig tømmer og tømmerprodukter bidrar til at hogst skjer på en miljømessig og sosialt bærekraftig måte. Det er viktig for Norge å komme inn i EUs informasjons- og varslingsystem for fremmede arter. Norge holder seg orientert om utviklingen av EUs grønnbok om skog som for tiden er på høring i medlemslandene.

Hovedansvarlig departement: Miljøverndepartementet

EUs havmiljøpolitikk

EUs havstrategidirektiv ble vedtatt i juni 2008. Hovedmålsetningen med direktivet er å oppnå "god miljøtilstand" i alle europeiske havområder innen 2020. Dette skal sikres gjennom utvikling av marine strategier (forvaltningsplaner) med tiltaksprogrammer for de europeiske havområdene i perioden 2009-2015. I EU pågår det nå en videreutvikling og konkretisering av havstrategidirektivet.

Havstrategidirektivet omtales som miljøpilaren i EUs maritime politikk. MD følger EUs maritime politikk i hovedsak gjennom Norges deltakelse i OSPAR-kommisjonen og samarbeider også tett med EU i IMO (International Maritime Organization) om skjerpete miljøkrav til internasjonal skipsfart, inkludert på klimafeltet. I IMO har Norge og flere EU-land lagt fram konkrete forslag om å begrense klimagassutslippene fra skip gjennom innføring av strammere og mer målrettede virkemidler mot klimagassutslipp, for Norges del i form av et kvotesystem for internasjonal skipsfart. Dersom man ikke får vedtatt mer omfattende virkemidler overfor klimagassutslipp fra skipsfarten, tenker EU å innføre et regionalt kvotesystem, noe som i tilfelle vil ha konsekvenser for Norge. I de internasjonale klimaforhandlingene er Norge og EU pådrivere for et globalt regime for klimatiltak overfor internasjonal skipsfart.

*Betydning for Norge/
norsk holdning:*

Gitt at Norge har vært et foregangsland i arbeidet med en helhetlig havmiljøforvaltning og Norges interesser i en tilsvarende ambisiøs politikk innad i EU, har det vært viktig å delta i utviklingen av EUs havmiljøpolitikk. Dette er særlig viktig i 2010, fordi Norge er inne i en viktig fase med utarbeidelsen av forvaltningsplan for norsk del av Nordsjøen (ferdigstilles i 2013) og revideringen av forvaltningsplanen for Barentshavet. En annen viktig sak for Norge er å få EUs støtte til vårt forslag om å

begrense klimagassutslippene fra skip gjennom IMO-regelverk og som et viktig element i klimaforhandlingene.

Oppfølging overfor EU: Norge vil søke å få innpass i arbeidet med videreutvikling av den europeiske havmiljøpolitikken for eksempel ved faglige relevante innspill til EUs gjennomføring av havstrategidirektivet samt bidrag til EUs arbeid med marin arealplanlegging (maritime spatial planning) og marine overvåkingssystemer.

Hovedansvarlig departement: Miljøverndepartementet

Strategi for bærekraftig utvikling

EUs strategi for bærekraftig utvikling ble vedtatt av EUs stats- og regjeringssjefer i juni 2001. Målsetningen var å bedre livskvaliteten for nåværende og kommende generasjoner ved å sørge for at økonomisk vekst, miljøkvalitet og sosial inkludering går hånd i hånd. En revidert EU-strategi for bærekraftig utvikling ble lagt frem i juni 2006.

Betydning for Norge: Strategien er ikke en del av EØS-avtalen og er således ikke forpliktende for Norge. Den utgjør imidlertid en overordnet ramme for EUs miljøhandlingsprogram som er en del av EØS-avtalen.

Norsk holdning: Regjeringen la fram en oppdatert nasjonal strategi for bærekraftig utvikling i Nasjonalbudsjettet 2008. I Norges strategi og oppfølging av denne, legger en til grunn mange av de samme politiske føringene som EU-landene. Norge har derfor interesse av en viss samordning av sin overordnede politikk for en bærekraftig utvikling med EU. Det vil bli igangsatt en gjennomgang av Norges strategi for bærekraftig utvikling med sikte på fremleggelse i 2011.

Oppfølging overfor EU: Norge følger EUs arbeid med bærekraftig utvikling kontinuerlig.

Hovedansvarlig departement: Finansdepartementet (Miljøverndepartementet og Utenriksdepartementet delansvarlig).

Global Monitoring for Environment and Security (GMES)

Jordobservasjonssystemet GMES er EUs neste store satsing innenfor romvirksomhet. Norge har så langt deltatt i utviklingsfasen av GMES gjennom EUs rammeprogrammer og den europeiske romorganisasjonen ESAs frivillige programmer. Fra 2011 vil EU gradvis ta over ansvaret for GMES. Videre norsk deltakelse vil være betinget av at det oppnås en avtale med EU om dette. Forordningen om GMES' første operative operasjoner (COD/2009/70) ventes vedtatt av Europaparlamentet under plenumsesjonen 16. juni 2010. Forordningen åpner for deltakelse av tredjeland i GMES.

Betydning for Norge: GMES vil gi tilgang på data av nytte for blant annet miljø- ressurs- og nordområdeforvaltning, klimastudier, skredvarsling, kartlegging og infrastrukturbygging. Deltakelse i GMES vil gi Norge muligheten til å påvirke utformingen av programmet til å dekke våre spesielle behov, blant annet i nordområdene.

Norsk holdning: Rombasert infrastruktur er viktig for norsk forvaltning. Norge er derfor positivt innstilt til at det utvikles et europeisk jordobservasjonssystem. Geografisk beliggenhet, våre behov i nordområdene, topografi og store havområder gjør at Norge er en av de nasjonene som vil ha størst utbytte av tjenestene GMES vil tilby.

Oppfølging overfor EU: EU vil ikke kunne starte formelle forhandlinger med Norge om norsk deltakelse før COD/2009/70 er formelt vedtatt. Slike forhandlinger vil måtte føres i regi av UD, slik tilfellet var for Galileo. Fram til oppstart av formelle forhandlinger vil det kunne være uoffisielle sonderinger med EUs GMES-byrå og DG Relex. Norsk Romsenter har allerede foretatt slike samtaler.

Som en del av budsjettprosessen har NHD spilt inn forslag om norsk deltakelse i GMES' første operative operasjoner (kjent som GIO-fasen).

Hovedansvarlig departement: Nærings- og handelsdepartementet i samarbeid med Miljøverndepartementet.

Energi

Energimarkedspakken

Europakommisjonen la frem energimarkedspakken 19. September 2007. Pakken ble ferdig forhandlet under det tsjekkiske formannskapet våren 2009. Energimarkedspakken omfatter følgende fem rettsakter: Endringer i henholdsvis elektrisitets- og gassdirektivene fra 2003, en ny forordning om opprettelse av et byrå for samarbeid mellom regulatorer (Agency for Cooperation between Energy Regulators – ACER), endringer i forordning 1228/2003 om betingelser for tilgang til nettverk for handel med elektrisitet over landegrensler, samt endringer i forordning 1775/2005 om betingelser for adgang til gass transmisjonsrør. De siste to forordninger legger også nye rammer på EU-nivå for samarbeid mellom de ansvarlige systemoperatører på el og gassområde gjennom ENTSO.

De viktige endringer i den 3. energimarkedspakken omfatter bestemmelser for hvordan systemoperatørfunksjonen (TSO-ene) skal skilles fra andre deler av virksomhetene i energiselskaper. Her er det lagt opp til en viss grad av valgfrihet i det endelige kompromiss fra Råd og EU-Parlament. Samarbeid mellom TSOer ("Transmissions System Operators") formaliseres ytterligere gjennom det nye ENTSO i den tredje energimarkedspakken. Videre er bestemmelser for nasjonale regulatorer presisert mer omfattende og et nytt byrå for samarbeid mellom energiregulatorer (Agency for Cooperation between Energy Regulators (ACER) blir etablert. Forholdet til tredjeland omhandles i ulike deler av energimarkedspakken.

Energimarkedspakken ble formelt vedtatt 13. juli og publisert i Official Journal 14. august 2009.

- Betydning for Norge:* For Norge vil energimarkedspakken være viktig og det legges til grunn at bestemmelsene i energimarkedspakken er EØS-relevante. Norge er en del av det indre energimarkedet og en stor leverandør av energi til Europa.
- Norsk posisjon:* Arbeidet med å utvikle fungerende energimarkeder i EU/EØS-området støttes fullt ut fra norsk side. Mange av endringene i energimarkedspakken er allerede innført i Norge bl.a. kravene til "unbundling" av TSO innenfor elektrisitetsmarkedet. Betoningen av regionalt samarbeid i direktivet er en realitet i det nordiske elektrisitetsmarkedet. Fra norsk side vil en spesielt være opptatt av deltakelse i de nye fora som etableres gjennom energimarkedspakken, som ACER og ENTSO.
- Oppfølging overfor EU:* Norge har en fortløpende oppfølging overfor EU gjennom EØS-fora og gjennom en bilateral energidialog med Kommisjonen. Dette har også inkludert spørsmål knyttet til deltakelse i ENTSO og ACER.

Hovedansvarlig departement: Olje- og energidepartementet

Klima- og energipakken – energiområdet

Europakommisjonen la den 23. januar 2008 frem en omfattende klima- og energipakke, herunder forslag til direktiv for fremme av fornybar energi (OED hovedansvarlig). Klima- og energipakken ble formelt vedtatt 23.4.09 og er publisert i Official Journal 5. juni 2009. Under beskrives de ulike hovedelementer av pakken.

Råds og Europaparlaments direktiv (2009/28/EF) av 23. april 2009 for å fremme bruken av fornybar energi

Direktivet er en oppfølging av det europeiske råds vedtak av mars 2007 om et bindende EU-mål på 20% fornybarandel i energiforbruket og 10% fornybarandel i transportsektoren i EU i 2020. Direktivet omfatter både elektrisitet, oppvarming/avkjøling og transport. Dette er en utvidelse av fornybardirektivet fra 2001, som kun omfattet elektrisitet. Direktivet endrer og oppdaterer bestemmelser og forpliktelser i fornybardirektivet fra 2001 og biodrivstoffdirektivet fra 2003. Direktivet er merket EØS-relevant. Det første fornybardirektivet fra 2001 ble tatt inn i EØS-avtalen.

Formålet med direktivet er å redusere utslipp av klimagasser, sikre forsyningssikkerhet, skape nye økonomiske muligheter og påskynde integrasjon av fornybar energi i det indre markedet. Direktivet legger en ramme for fornybarsatsningen i EUs medlemsland, som inkluderer både målsettinger og krav til planer og virkemidler. Dette omfatter en byrdefordeling i EU, samt krav til blant annet rapporteringer av nasjonale handlingsplaner, administrative prosedyrer og tilknytning til nettet for energi fra fornybare kilder. Det legges også opp til etablering

av bærekraftskriterier og rapporteringskrav for biodrivstoff og andre flytende biobrensler (bioliquids). Det er bygget inn regler for anvendelse av fleksibilitets- og samarbeidsmekanismer mellom land innen visse rammer. Både når det gjelder valg av virkemidler nasjonalt og anvendelse av samarbeidsmekanismer på tvers av land er det opp til hvert enkelt land å utforme detaljer.

EØS-tilpasninger vil utformes i lys av drøftelser med Kommisjonen.

Direktiv for lagring av CO₂

Direktivet etablerer det juridiske rammeverket for en miljømessig sikker lagring av CO₂. Det stilles krav om etablering av en konsesjonsordning for leting etter, utbygging og overvåking av lagringssteder for CO₂, tillatelse til lagring av CO₂, renhetsgrad for CO₂-strømmen, overvåking av lagret CO₂, rapportering til myndighetene m.v. Direktivet er hjemlet i artikkel 175 (miljø) og merket EØS-relevant.

Direktivet regulerer ikke direkte fangst eller transport av CO₂, da dette forutsettes dekket av annet EU-regelverk. Direktivet forutsetter likevel at det skal sikres tredjepartsadgang til CO₂-rørledninger og lagringssteder for CO₂.

Meddelelsen om støtte til tidlige demonstrasjonsprosjekter for CCS

I meddelelsen gir Kommisjonen et tydelig signal til energiindustrien om at CCS er en del av framtidens europeiske rammeverk. Industrien må sammen med medlemslandene ta ansvar for at denne løsningen raskt kan tas i bruk. Kommisjonens rolle er å tilrettelegge gjennom forskning, koordinere innsatsen i de ulike landene og å bruke kvotesystemet til å stimulere. Det tas sikte på å etablere inntil 12 CCS-demonstrasjonsprosjekter innen 2015. Målet er at CCS skal være kommersielt attraktivt i 2020 eller snarlig deretter. Kommisjonen skal etablere en struktur (nettverk) for å koordinere og støtte tidlige CCS- demonstrasjonsprosjekter.

Betydning for Norge:

Fornybardirektivet er et omfattende direktiv som krever en bred gjennomgang og oppfølging. Direktivet vil få konsekvenser for Norge når det gjelder krav til handlingsplaner, rapporteringer og forpliktelser.

Ingen av de planlagte CO₂-håndteringsprosjektene i Norge kan gjennomføres uten betydelig offentlig finansiering. Spørsmålet om statsstøtte til konkrete CCS-prosjekter vil fortsatt måtte vurderes direkte i forhold til statsstøttereglene – herunder unntaksbestemmelsene – i EØS-avtalen og EUs traktater. I meddelelsen anerkjennes det at det vil være behov for statsstøtte for å finansiere CCS-prosjekter, og det uttrykkes vilje til å vurdere statsstøtte positivt.

Norsk holdning:

Norge samarbeider med EU når det gjelder videreutvikling av fornybar energi i Europa. Fornybardirektivet er en overordnet ramme for dette på EU/EØS-nivå.

Det EU-vedtatte direktiv for geologisk lagring av CO₂ er basert på hjemmelsgrunnlag ved artikkel 175 om miljø (nå artikkel 192 i TEUV). Det er lagt til grunn at direktivet er EØS-relevant.

EU og Norge har felles interesser i å få på plass tidlige CCS-demonstrasjonsprosjekter.

Oppfølging overfor EU:

Norge har en fortløpende oppfølging overfor EU gjennom EØS-fora og gjennom en bilateral energidialog med Kommisjonen. Innenfor rammen av EØS vil det utarbeides tilpasningstekster der det er nødvendig.

Hovedansvarlig departement: Olje- og energidepartementet (delvis Miljøverndepartementet for lagring av CO₂ og for biodrivstoff og bærekraft i fornybardirektivet)

Energieffektivisering. Handlingsplan og direktiver

Kommisjonen la frem en større energieffektiviseringspakke i november 2008. I denne pakken inngikk blant annet omarbeiding (recast) av byggennergidirektivet og en omarbeiding av energimerkedirektivet, som begge er en del av EØS-avtalen. Begge disse direktiver er nå vedtatt og en venter på en endelig formalisering i Official Journal. Samtidig skjer det en stadig utvikling av ny lovgivning/forordninger under det såkalte Ecodesigndirektivet (for eksempel utfasing av ineffektive lyspærer - formelt vedtatt 24. september 2009). Energieffektivisering har kommet høyt opp på energidagsorden til EUs medlemsland og utgjør en viktig del av EUs energidagsorden. Det er forventet at Kommisjonen kan komme til å legge frem nye strategidokumenter om energieffektivisering i 2010 eller 2011.

- Betydning for Norge:* Justeringer i ecodesigndirektivet, byggenenergidirektivet og energimerkedirektivet vil ha betydning for Norge gjennom EØS-avtalen. Endringene må følges gjennom de vanlige EØS-kanaler og en vil se på de endelige justeringer som følger av råds- og parlamentsbehandlingen. Både Ecodesigndirektivet og omarbeiding av direktivet om energimerking innebærer at en lang rekke energiforbrukende produkter kan bli gjenstand for reguleringer.
- Norsk holdning:* Både byggenenergidirektivet (recast) og energimerkedirektivet (recast) vil være viktig å følge opp når en ser endelige EU vedtatte tekster våren 2010. De vedtak om nye forordninger, som foreligger under Ecodesigndirektivet, vil måtte vurderes med henblikk på EØS-gjennomføring etter vanlige prosedyrer. Det er viktig at Norge ikke blir "dumping"-område for ineffektive produkter. Ecodesigndirektivet er basert på artikkel 95 (indre marked). Norge har vært positive til EUs arbeid med energieffektivisering.
- Oppfølging overfor EU:* Norge har en fortløpende oppfølging overfor EU herunder bl.a. gjennom EØS-fora og gjennom aktuelle komiteer på disse områdene. Når endelige vedtatte tekster foreligger for omarbeidede byggenergi- og energimerkedirektiver vil disse bli gjenstand for vanlig EØS-behandling.

Hovedansvarlig departement: Olje- og energidepartementet

Forordning om gassforsyningssikkerhet

Europakommisjonen la frem forslag til en forordning om gassforsyningssikkerhet 16. juli 2009. Forslaget til forordning er hjemlet i artikkel 194 i TEUV). Forordningen skal vedtas av Europaparlamentet og Rådet etter medbestemmelsesprosedyren.

Forordningen foreslås å erstatte gjeldende forsyningssikkerhetsdirektiv 2004/67/EF. Revisjonen av det eksisterende direktivet ble fremskyndet som en reaksjon på den russisk-ukrainske gasskrisen i januar 2009.

Forslaget til forordning kan sees i sammenheng med energimarkedspakken, da formålet er å bidra til økt gassforsyningssikkerhet i EU/EØS gjennom et velfungerende konkurransedyktig gassmarked. Økt koordinering på tvers av medlemsland og innføring av ulike preventive mekanismer skal gi bedre muligheter til å takle en eventuell krisesituasjon. Det påpekes at forvaltningen av gassressurser ikke påvirkes.

Betydning for Norge: EØS-relevans vurderes.

Norsk posisjon: Norge støtter arbeidet med å øke gassforsyningssikkerheten i Europa, da dette vil bidra til å gi gass et godt renommé som energikilde. Forordningen vil kunne gi økt oppmerksomhet om Norges betydning for europeisk forsyningssikkerhet. Fra norsk side følger en opp hensyn til forvaltningen av norske gassressurser. Forordningen forventes å ha begrenset betydning for norsk bruk av gass pga størrelsen og sammensetningen av norsk forbruk, samt at Norge er selvforsynt med gass.

Oppfølging overfor EU: Norge følger opp overfor EU ved kontakt med Kommisjonen og viktige EU-land med betydelig gassproduksjon.

Hovedansvarlig departement: Olje- og energidepartementet

Markedsadgang og ressursamarbeid innen fiskerisektoren

Markedsadgang innen fiskerisektoren

Fiskerinæringen er en av Norges fremste eksportnæringer. Den totale produksjonen som varierer noe fra år til år utgjorde i 2009 ca 2,6 millioner tonn. Av andelen som går til konsum blir ca 95 % eksportert. Markedsadgang for norsk sjømat er en sentral utfordring for norsk fiskeri- og havbrukspolitikk. EU er det viktigste markedet for norsk

fisk og norske sjømatprodukter. Målt i verdi går omtrent 60% av all sjømat fra Norge til EU, og i 2009 lå eksporten til EU på 26,4 milliarder kroner, mens samlet eksportverdi utgjorde 44,7 milliarder kroner.

Markedsadgangen for norsk laks og ørret i EU har vært preget av handelshindringer i en årrekke. Etter å ha gjennomført panelsak mot EU i WTO over EUs minstepristiltak mot norsk laks, opphevet EU antidumpingtiltaket mot norsk laks 20. juli 2008. Antidumpingtollen mot norsk ørret ble opphevet 14. august 2008. Norsk laks og ørret møter dermed ikke handelshindringer på EU-markedet i dag, bortsett fra den ordinære tollene.

Betydning for Norge: EU er Norges største eksportmarked for fisk og fiskeprodukter. Bedret markedsadgang og forutsigbare rammebetingelser er derfor svært viktig. EØS-avtalens protokoll 9 sikrer tollfrihet eller sterkt redusert tollbelastning for norsk fisk, med unntak av laks, ørret, sild, makrell, reker, sjøkreps og kamskjell. Protokoll 9 forhindrer ikke at norsk eksport kan bli møtt med konkurransebegrensende virkemidler. I tillegg er det etablert bilaterale avtaler som blant annet gir Norge tollfrie importkvoter.

Norsk holdning: Fra norsk side er målet full frihandel med fisk og fiskeprodukter, samt regler som forhindrer bruk av handelspolitiske beskyttelsestiltak.

Oppfølging overfor EU: I forhandlingene om de nye EØS-finansieringsordningene ble det inngått en avtale om bedret markedsadgang for fisk og fiskevarer. Norge må opprettholde presset for at de nye tollfrie importkvotene skal innføres så raskt som mulig i løpet av 2010 og at gjennomføring av nye norske finansieringsordninger ses i sammenheng med EUs åpning av de nye tollfrie kvotene.

Hovedansvarlig departement: Utenriksdepartementet i samarbeid med Fiskeri- og kystdepartementet

Samarbeid om ressursforvaltning

Fiskerisamarbeidet mellom Norge og EU er basert på den bilaterale fiskeriatvaten mellom Norge og EU av 1980 med senere brevveksling av 1992, avtalen av 1966 mellom Norge, Sverige og Danmark om fisket i Skagerrak og Kattegat (Skagerrakavtalen), samt nabolandsavtalen av 1976 mellom Norge og Sverige om svensk fiske i Norges økonomiske sone (NØS) sør for 62°N, med senere brevveksling av 1996. Partene er forpliktet til å samarbeide om forvaltning og vern av de levende ressursene i havet. Fra og med 1983 er det opprettet en balanse i partenes gjensidige fiske. På grunnlag av den bilaterale rammeavtalen, har Norge og EU fra 1978 inngått årlige kvoteavtaler om Norges og EUs fiske på fellesbestandene i Nordsjøen, norsk fiske vest av De britiske øyer og ved Grønland, samt EUs fiske i norsk økonomisk sone i Barentshavet.

I tilknytning til EØS-forhandlingene ble det ført separate forhandlinger om utvikling av det bilaterale fiskerisamarbeidet. En avtale om dette ble inngått ved brevveksling av 2. mai 1992. Avtalen innebærer et utvidet samarbeid med utgangspunkt i fiskeriatvaten av 1980.

Skagerrak-avtalen fra 1966 definerer havet utenfor 4 nautiske mil som åpent hav. I dag har Norge 12 mil territorialfarvann og økonomisk sone på 200 mil utenfor det. Det finnes således ikke åpent hav i Skagerrak. Norge har derfor sagt opp avtalen som vil opphøre i 2012. Norge har startet en prosess for å få på plass et nytt regime for fiske i Skagerrak og Kattegat.

Betydning for Norge: Ut fra behovet for en forbedret forvaltning av fellesbestandene i Nordsjøen, har Norge og EU blitt enige om forvaltningsstrategier som fastlegger bestandsnivåer og tiltaksgrenser som grunnlag for fastsettelse av kvoter. Forvaltningsplanene skal ivareta hensynet til en forsvarlig forvaltning og bidra til stabile rammebetingelser for næringen. Målet er å oppnå et høyt langtidsutbytte. Forvaltningsplanene virker således styrende på de årlige fastsettinger av kvoter.

Kontroll med uttaket av fisk står sentralt i samarbeidet mellom Norge og EU. EU og Norge har undertegnet en MOU om kontrollsamarbeid innen fiskeriene. Dette gir en ramme for hvordan Norge og EUs medlemsland skal samarbeide om felles fiskeriresurser og hvordan partene skal arbeide mot ulovlig, urapportert og uregistrert fiske. Norge har i tillegg inngått bilaterale avtaler om kontroll med de fleste relevante medlemsland, dog har det foreløpig ikke lyktes å inngå en slik kontrollavtale med Spania. Norge og EU har i flere år samarbeidet om å bedre kontrollen av fisket i pelagisk sektor. Dette har ført til flere tiltak både på

landingsiden og på havet. Spesielt har fokuset vært rettet mot utkast og såkalt "high grading".

EU har innledet en prosess om reform av den felles fiskeripolitikken, CFP. Kommisjonen har utarbeidet en grønnbok som har dannet utgangspunkt for en bred høring, og nytt regelverk forventes å tre i kraft 1. januar 2013. De tiltak som EU måtte iverksette i oppfølgingen av reformprosessen vil ventelig få betydning for Norge bl.a. når det gjelder forvaltningen av felles fiskebestander.

Oppfølging overfor EU:

Den viktigste utfordringen er å bedre beskatningsmønsteret i Nordsjøen. Regelverket for ilandføring av fisk er ikke harmonisert mellom Norge og EU, og for Norge er det viktig å få gjennomslag for et regime som innebærer at dagens utkastpåbud i EU erstattes av en generell ilandføringsplikt, slik det er i Norge. EUs utkastpolitikk innebærer at store mengder fisk kastes ut og dermed ikke blir registrert i fangsstatistikken. Denne praksisen vanskeliggjør en forsvarlig forvaltning av fellesbestandene. For å redusere utkast har Norge og EU etablert et felles system for stenging og åpning av fiskefelt i Nordsjøen for å beskytte yngel og ungfisk. Systemet skal evalueres i 2010 og for Norge blir det viktig at systemet gir tilfredsstillende effekt. Norge vil også prioritere arbeidet for å bedre det tekniske regelverket for å oppnå et mer selektivt fiske.

Norge har levert omfattende kommentarer til EUs Grønnbok om reform av CFP. Norges erfaringer med strukturtiltak for fiskeflåten for å tilpasse fangstkapasiteten til fangstgrunnlaget, står sentralt i det norske innspillet. Det samme gjelder innføring av ilandføringsplikt og andre tiltak for å redusere utkast. Norge vil søke å påvirke reformen gjennom møter både på politisk- og embetsnivå.

Norge vil arbeide for at et nytt regime for fiske i Skagerrak er på plass i god tid før avtalen opphører som følge av oppsigelsen.

Hovedansvarlig departement: Fiskeri- og kystdepartementet

Samfunnssikkerhet

Samfunnssikkerhet og beredskap i bred forstand - *security* - er et tungt politisk satsingsfelt i EU. Feltet omfatter blant annet rettslige tiltak mot terror og annen organisert kriminalitet, IT-politikk, utpeking og sikring av europeisk kritisk infrastruktur, security-forskning i EUs syvende rammeprogram og i enkeltstående programmer, CBRN/bioberedskap, økt sikring av eksplosiver, katastrofeberedskap, sivil krisehåndtering og militære operasjoner. EUs krisehåndteringsmekanisme er for øvrig under vurdering. Samfunnssikkerhet er også ett av flere områder som nå er særlig nevnt i EUs utkast til ny intern sikkerhetsstrategi (Internal Security Strategy).

EU-programmet for kritisk infrastruktur- EPCIP

EU tok i 2004 initiativ til å utarbeide et "European Programme for Critical Infrastructure Protection" (EPCIP).

EPCIP består bl.a. av et direktiv, et finansieringsprogram og et forslag til informasjons- og varslingssystem (CIWIN). EPCIP-rammeverket omfatter beskyttelse mot både tilsiktede og utilsiktede uønskede hendelser, men trusselen fra terrorangrep har en uttrykt prioritet.

EPCIP-direktivet gjelder for grenseoverskridende infrastruktur og for infrastruktur i enkeltland hvis infrastrukturen blir brukt av et annet land. I utkast til direktiv ble opprinnelig 11 sektorer angitt som kritisk infrastruktur, deriblant energi, transport, IKT og drikkevann. Det vedtatte direktivet har et snevrere anvendelsesområde og gjelder foreløpig kun for transport- og energisektorene (elektrisitet, olje og gass). Direktivet utgjør det første steget i en trinnvis utvikling og en revisjon av direktivet skal iverksettes tre år etter dets ikrafttredelse, med sikte på å inkludere ytterligere sektorer; i første rekke IKT- sektoren. Direktivet gir regler om identifisering og utpeking av europeisk kritisk infrastruktur, nominering av nasjonale kontaktpunkt og gjennomføring av ROS-analyser. I Operatører av kritisk infrastruktur skal involveres som liaisoner inn mot myndighetene og det skal opprettes operatørsikkerhetsplaner (OSP), som operatørene skal forplikte seg til å følge.

Direktiv 2008/114/EF om identifisering og utpeking av kritisk europeisk infrastruktur og vurdering av behovet for å beskytte den bedre (EPCIP-direktivet), ble formelt vedtatt av Rådet 8. desember 2008 og trådte i kraft 20 dager etter. Direktivets krav må gjennomføres i norsk rett innen 12. januar 2011.

Betydning for Norge: Det er i dag en økende grad av gjensidig avhengighet mellom aktiviteter, objekter og virksomheter med potensial for store ulykker, på tvers av sektorer og landegrenser. Det blir derfor tilsvarende viktig å forbedre vår evne til å identifisere gjensidige avhengighetsforhold, sårbarheter og utfordringer, samt utvikle vår evne til å håndtere disse. EPCIP kan være et viktig skritt på veien i så måte. Videre harmoniserer EPCIP-direktivet regelverk som vil påvirke rammebetingelsene for tilbydere av ulike former for tjenester som i utgangspunktet faller inn under EØS-avtalens saklige virkeområde. Direktivet er således knyttet til det indre markedes funksjon ved at tjenestetilbydere pålegges forpliktelser, samtidig som forebygging mot terror bare er et av flere formål som direktivet skal ivareta.

Norsk holdning: Fra norsk side er vi positive til tiltaket, og Justisdepartementet har derfor bidratt aktivt til utformingen av direktivutkastet. EPCIP-direktivet er EØS-relevant og ved innlemmelse i EØS-avtalen bør det inntas i Vedlegg IV Energi, med en kryssreferanse til Vedlegg XIII Transport. Spesialutvalget for samfunnssikkerhet har sluttet seg til dette, og standardark om EPCIP-direktivet er sendt til EFTA-sekretariatet.

Oppfølging overfor EU: Norske departementer og etater har etter invitasjon fra Kommisjonen deltatt i arbeidsgrupper for nærmere avklaringer rundt implementeringen av direktivet.

Hovedansvarlig departement: Justisdepartementet har en samordningsrolle, og vil gjennom Spesialutvalget for samfunnssikkerhet lede arbeidet med å implementere direktivet i norsk rett. Ut over det følger hvert enkelt departement sitt sektoransvar.

Sivil krisehåndtering

Norge deltar i EUs operative verktøy for sivil krisehåndtering, den såkalte samordningsmekanismen. Deltakelsen er basert på EØS-avtalen og innebærer rett til deltakelse i arbeids- og styringsgrupper under Kommisjonen samt innmelding av norske ressurser som kan mobiliseres etter henvendelser fra Kommisjonens krisekoordineringssenter (MIC). Norge kan ved behov anmode om bistand i form av eksperter, ressurser og kompetanse for å understøtte nasjonal krisehåndtering. Samordningsmekanismen for sivil beredskap og krisehåndtering skal videreutvikles og styrkes. Det skal videreutvikles felles informasjons- og varslingssystemer, treningsprogram, sivilbeskyttelsesmoduler og en transportstøtteordning i tillegg til flere arenaer for samarbeid og erfaringsutveksling.

Norge deltar også i EUs finansielle instrument for sivil beredskap (2007 – 2013).

Betydning for Norge: Norge blir på lik linje med EU-landene medlem i samordningsmekanismen og Instrumentet for sivil krisehåndtering. Norge får ta del i diskusjoner og samarbeid på området sivil beredskap og krisehåndtering, og får tilgang til informasjon fra Kommisjonen som man ellers ikke ville fått. Gjennom det finansielle instrumentet kan norske offentlige, private og frivillige søke om del- eller fullfinansiering av prosjekter innen sivil beredskap og krisehåndtering. Deltakelsen styrker også nasjonal beredskap siden Norge kan få bistand fra andre EU-land ved en nasjonal katastrofe.

Norsk holdning: Norge støtter arbeidet. Samarbeidet innen sivil beredskap og krisehåndtering styrker evnen til innsats i kriser og effektiviserer bruk av innsatsgrupper, eksperter og andre ressurser gjennom en solid struktur, samt økt effektiv koordinering med andre internasjonale organisasjoner.

Oppfølging overfor EU: Justisdepartementet og Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap vil se på mulighetene for å søke støtte til prosjekter gjennom Instrumentet. Hvis Norge bidrar med støtte gjennom samordningsmekanismen vil det søkes transportstøtte.

Hovedansvarlig departement: Justisdepartementet

Bioberedskap og CBRN-vern

24. juni 2009 vedtok Kommisjonen en handlingsplan om CBRN-vern (vern mot kjemiske, biologiske, radiologiske og nukleære materialer). Handlingsplanens overordnede mål er å styrke beskyttelsen av EUs borgere mot hendelser som involverer CBRN-materiale, og planen inneholder en rekke konkrete tiltak innenfor forebygging, deteksjon, beredskap og håndtering. CBRN-handlingsplanen tar utgangspunkt i en rekke anbefalte tiltak fra CBRN Task Force (med norsk deltakelse), som fremla sin rapport januar 2009. Handlingsplanen bygger også på Kommisjonens grønbok om bio-beredskap fra 2007. Handlingsplanen ble vedtatt av Rådet 30. november 2009. Implementeringen vil pågå fra 2010 til 2013.

Betydning for Norge: CBRN-vern er en integrert del av EUs handlingsplan for bekjempelse av terrorisme. Det følger også av trioprogrammet til det spanske, belgiske og ungarske formannskapet at CBRN-risiko vil bli viet spesiell oppmerksomhet. Handlingsplanen for CBRN-vern vil ha betydning for Norge ved at en rekke av tiltakene vil dekket av EØS-avtalen.

Norsk holdning: Norge støtter arbeidet. Som grunnlag for handlingsplanen for CBRN-vern ligger en rapport fra ulike ekspertgrupper under Kommisjonen (CBRN Task Forces). Justisdepartementets underliggende etat, Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, har gjennom faggruppen for beredskap mot masseødeleggelsesmidler bidratt med norske eksperter i dette arbeidet.

Oppfølging overfor EU: Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap v/den tverrsektorielle faggruppen for beredskap mot masseødeleggelsesmidler vil ha det praktiske ansvaret for følge opp EUs arbeid innen CBRN-området. Der det er behov for å drøfte problemstillinger til et høyere nivå vil dette foregå i Spesialutvalget for samfunnssikkerhet som ledes av Justis- og politidepartementet.

Hovedansvarlig departement: Justisdepartementet har en samordningsrolle. Ut over dette følger hvert enkelt departement sitt sektoransvar.

Maritim politikk

EUs integrerte maritime politikk

EU la høsten 2007 fram sin integrerte maritime politikk (IMP) i form av en blåbok og en handlingsplan. De overordnede målsettingene for EUs integrerte maritime politikk er å fremme bærekraftig bruk av havområdene, oppbygging av solid kunnskaps- og utviklingsgrunnlag, skape høyest livskvalitet i kystregionene og fremme Europas lederskap i internasjonale maritime spørsmål.

Handlingsplanen gir et femtittalls tiltak både innenfor sektorer og av mer sektorovergripende karakter. Kommisjonen har det siste året lagt frem en rekke forslag, bla om marin/maritim forskning, Arktis, Østersjøstrategi, maritim overvåking, maritime klynger, integrert maritim forvaltning (governance) og forslag til en europeisk skipfartsstrategi frem mot 2018 og et europeisk maritim transportmarked uten grenser.

Betydning for Norge: EUs maritime politikk har mange tilknytningspunkter med vår nordområdepolitikk, og berører sentrale norske interesser, både innenfor og utenfor rammen av EØS-avtalen: sjøtransport/kystfart, fiskeri/fangst, petroleums- og gassvirksomhet, kystadministrasjon, miljø/forurensning, havrett, forskning, turisme og regional utvikling.

Norsk holdning: Norge er positiv til Kommisjonens initiativ til en sektorovergripende politikk som ser samlet på de enkelte områder innenfor den maritime og marine sfære.

Oppfølging overfor EU: Norge har bidratt aktivt med innspill til utformingen av blåboken og en rekke av oppfølgingstiltakene. Store deler av EUs regelverk på sektorer som omfattes av den maritime politikken er EØS-relevant. Det er særlig på sjøtransportsiden at det vil komme ny EØS-relevant EU-lovgivning. Deltakelse i ekspertgrupper og komiteer under DG Tren (sjøtransport), DG Env (miljø) DG Research (forskning) mv, følger direkte av EØS-avtalen. I den sammenheng er det også viktig å utnytte den kompetansen som norske nasjonale eksperter i disse DGene har.

EØS-avtalen omfatter i utgangspunktet ikke deltakelse i de EU fora som baserer seg på den åpne koordineringsmetoden, men på grunn av vår betydning og viktige erfaringer/kompetanse er vi blitt invitert inn i slike innen maritim politikk. Her er Høynivågruppen (Focal Points) under Rådet og ekspertgruppen under DGMare sentrale. Norge er representert i begge fora. Deltakelse her gir gode muligheter til å spille inn synspunkter og bidra faglig til EUs arbeid med integrert maritim politikk. Norge har i dag 3 nasjonale eksperter i DGMare som også gir et viktig uformelt norsk inntak til Kommisjonens arbeid på området. Satsningen på utviklingen av en sektorovergripende tilnærming i EU har medført et økt behov for koordinering også på norsk side for å sikre en helhetlig utforming av norsk holdning og tiltak. UD har et viktig samordningsansvar mens ansvaret for de ulike sektorområdene som berøres av EUs maritime politikk ligger i ulike fagdepartementer (spesielt NHD, FKD og MD).

Hovedansvarlig departement: Utenriksdepartementet i samarbeid med andre berørte departementer.

Nedenfor følger en oversikt over viktige enkeltkomponenter i EUs integrerte maritime politikk med særlig relevans for EØS-avtalen og norske interesser. Omtalen om EUs havmiljøpolitikk er å finne under kapittelet om *Miljø og bærekraftig utvikling*.

EUs skipsfartsstrategi fram til 2018

21. januar 2009 la Kommisjonen fram en melding med forslag til strategi for europeisk skipsfart fram til 2018. I meldingen identifiseres utfordringer og virkemidler for å sikre de maritime næringers konkurransevne på en miljømessig bærekraftig måte og slik at Europa kan beholde sin verdensledende posisjon i maritim virksomhet. Strategien er basert på kjerneverdier som bærekraftig utvikling og økonomisk vekst i et åpent marked med rettferdige konkurranseforhold.

Strategien omfatter følgende emner; utfordringer som følge av globaliserte markeder, kompetanse, skipsfart basert på kvalitet innenfor miljø og sikkerhet, nærskipsfart og Europas posisjon internasjonalt. Av tiltak som særlig berører kyststatsinteresser står EUs arbeid med utvikling av et maritimt informasjonshåndteringssystem.

Betydning for Norge: Tiltak som fremmes som oppfølging av hvitboken må vurderes for EØS-relevans.

Norsk holdning: Regjeringen fremmet sin maritime strategi 3. oktober 2007. Det er nyttig for Norge at EU også utgir en strategi for å fremme maritime næringer med vekt på å fremme en konkurransedyktig og bærekraftig skipsfartsnæring i Europa. Den tilnærmingen som Kommisjonen har i forhold til satsing på å opprettholde og utvikle konkurransevne i globaliserte markeder og satsing på kompetanse som grunnlag for bærekraftig kvalitetsskipsfart samsvarer godt med regjeringens maritime strategi.

På et punkt er det avdekket en viss meningsforskjell. Europakommisjonen og medlemslandene ønsker å beholde mulighetene til å gi statsstøtte til næringen for å gi skipsfartsnæringen samme konkurransevilkår som i land utenfor Europa. Begrunnelsen er at dette vil bidra til å opprettholde en verdensledende skipsfartsnæring i Europa med tilhørende verdiskaping og sysselsetting samt den transportberedskapen som en handelsstormakt som EU er avhengig av. Regjeringen ønsker imidlertid å arbeide internasjonalt herunder overfor EU for å redusere subsidie- og skattekonkurranse i skipsfart. Fra norsk side er det pekt på at skatte- og lønns subsidieringen av skipsfart virker begrensende på den økonomiske utviklingen i Europa og derfor bør opphøre. Dette er bl.a. meddelt i brev fra Fornyings- og administrasjonsdepartementets til Kommisjonen av 26. mai 2008, der det sies at retningslinjene for statsstøtte til skipsfart bør avvikles i forbindelse med revisjonen fram mot 2011. Samtidig er det sagt at så lenge EU opprettholder sitt støtteregime vil Norge opprettholde konkurransedyktige betingelser.

Oppfølging overfor EU: Europakommisjonens strategi for skipsfarten vil bli fulgt opp i relevante EU/EØS-prosesser, herunder møter med Kommisjonen og løpende formannskap.

Hovedansvarlig departement: Nærings- og handelsdepartementet i samarbeid med Fiskeri- og kystdepartementet og andre berørte departementer.

Skipsbygging og verft

Skipsbygging er en del av EØS-avtalen. Skipsbygging er en av få næringer hvor tillatt støtte iht EØS-avtalen er regulert gjennom et eget sektorregelverk. Gjeldende statsstøtteretningslinjer er fra 2004 og er forlenget fram til utgangen av 2011. Disse åpner for noe mer innovasjonstøtte enn det alminnelige regelverket, men er noe mer restriktiv mht regional støtte.

EU har etablert et samarbeidsforum *Leadership 2015* mellom Europakommisjonen, medlemslandene og næringen for å drøfte og finne løsninger som kan ivareta verftsindustriens utfordringer knyttet til langsiktige konkurranseevne, herunder internasjonalt likeverdige konkurransevilkår, forskning og utvikling, samt kompetanse.

Norsk holdning: Fra norsk side blir det i ulike sammenhenger advart mot at nye subsidieordninger kan starte et subsidiekapløp. Nasjonale rammebetingelser i EØS-området må utformes innenfor rammen av Europakommisjonens statsstøtteretningslinjer for skipsbygging.

Det er en målsetning å etablere et nærmere samarbeid med Europakommisjonen (DG Enterprise) og EUs medlemsland innen skipsbyggings- og maritim industripolitikk. Et virkemiddel er å opprette norsk myndighetstilknytning til dialogplattformen *Leadership 2015*.

Hovedansvarlig departement: Nærings- og handelsdepartementet i samarbeid med Fiskeri- og kystdepartementet og andre berørte departementer.

Etablering av et indre marked for sjøtransport i Europa

Kommisjonen fremla 21. januar 2009 en meddelelse, som også inkluderer en handlingsplan, for å effektivisere det indre marked for sjøtransport. Dokumentet er en oppfølging av arbeidet med effektivisering av bærekraftige godstransporter i EU, blåboken om en helhetlig maritim politikk samt en del av Europakommisjonens skipsfartsstrategi frem til 2018.

Sjøtransporten er underlagt mer omfattende krav og administrative prosedyrer enn landtransport. Dette er til hinder for overføring av godstransport fra vei til sjø. Ved å eliminere og forenkle administrative prosedyrer vil sjøtransport bli mer attraktivt, effektivt og konkurransedyktig, gi gunstige miljøeffekter og bidra til å redusere kapasitetsproblemer i veinettet. Sentralt står forenkling av tollprosedyrer og ulike rapporteringsrutiner. Viktig her vil være elektronisk informasjonsutveksling og overvåkningssystemer på tvers av sektorer og landegrenser. Dette forenklingsarbeidet i EU vil også sees i sammenheng med tilsvarende prosesser som finner sted på internasjonalt nivå gjennom arbeidet i IMO's komité for forenkling (FAL). EUs transportministerråd sluttet seg til dokumentet på Rådsmøte avholdt i mars 2009. Et av de konkrete tiltakene som omtales i strategien er lovforslaget om forenkling av gjeldende rapporteringsformaliteter for fartøy ved ankomst og eller avgang fra havner i EU. Et slikt lovforslag ble fremmet samme dag, 21. januar, se omtale nedenfor. Videre har Kommisjonen i april lagt frem et forslag for forenklete tollprosedyrer for gods som transporteres mellom skip som kun går mellom EU havner. Forslaget innebærer en forenklet registreringsprosedyre for skip i slik fart. Det må vurderes hvilke konsekvenser disse endringene får for norske interesser og regelverk.

Betydning for Norge: Tiltak omtalt i dokumentet har EØS-relevans.

Norsk holdning: Norsk holdning ble fremmet gjennom EFTA-kommentar i februar 2008 i forkant av dokumentet og i norske kommentarer til EUs maritime blåbok. Som utgangspunkt er Norge positiv til at nærskipsfarten får tilsvarende vilkår som landtransport ved gjennomføring av det indre marked gjennom reduserte administrative byrder. Norge påpekte tidlig i prosessen at tiltak må være flaggnøytrale og ikke etablere hindre i forhold til land utenfor Europa, noe Europakommisjonen også legger opp til. Norsk holdning til de enkelte tiltak som fremmes i kjølevannet av meddelelsen må avklares etter hvert som disse fremmes.

Oppfølging overfor EU: Forslaget følges opp i relevante EU/EØS-prosesser.

Hovedansvarlig departement: Flere departement har interesse i saken, herunder Nærings- og handelsdepartementet, Fiskeri- og kystdepartementet, Samferdselsdepartementet og Finansdepartementet.

EUs 3. maritime sjøsikkerhetspakke

Kommisjonen fremla 23. november 2005 sjøsikkerhetspakken som omfattet syv forslag til rettsakter. Pakken er Kommisjonens siste oppfølging etter oljesølsulykkene med Erika og Prestige. Rettsaktene er i hovedsak rettet mot myndighetene som henholdsvis flaggstat, havnestat og kyststat. Forslagene omfattet havnestatskontroll (ansvarlig departement NHD), felles trafikkovervåkings- og informasjonssystem for sjøtrafikk (FKD), etterforskning av maritime sjøulykker (NHD), skjerpede krav til klasse (NHD), passasjeransvar (JD), erstatning og begrensning av reders ansvar (JD), skjerpede krav til flaggstater (NHD). Samtlige rettsakter ble vedtatt i EU 23. april 2009 og publisert i *Official Journal* (OJ) 28. mai 2009.

Flere av rettsaktene er nært knyttet til regelverk som er eller har vært forhandlet i internasjonale fora som FN/International Maritime Organisation (IMO), hvor NHD /Sjøfartsdirektoratet og FKD deltar. Det er viktig for Norge at EUs regelverk er i overensstemmelse med internasjonalt regelverk for å tilrettelegge for like konkurransevilkår og global operasjon av skip og sjøtransport.

I 2006 ble det laget en EFTA-kommentar til direktivet om undersøkelse av sjøulykker. Hovedbudskapet var at regelverket må harmoniseres bedre med annet internasjonalt regelverk på området.

1. Felles regler for godkjente organisasjoner. RO-forslaget ble delt opp i to forslag til rettsakter:
 - o krav til myndigheters delegering- ansvarlig NHD
 - o krav til RO- ansvarlig NHD.
2. Nytt regime for havnestatskontroll (Port State Control)- ansvarlig NHD
3. Etablering av et trafikkovervåkings- og informasjonssystem (Monitoring and information system)- ansvarlig FKD
4. Etterforskning av maritime sjøulykker (Accident investigation)- ansvarlig NHD
5. Ansvar for passasjerer (Liability for passengers)- ansvarlig JD
6. Flaggstatsforslaget (flag initiative) - ansvarlig NHD
7. Ansvar for reder (Civil liability)- ansvarlig JD

Betydning for Norge: Alle rettsaktene er EØS-relevante.

Norsk holdning: Norge har fulgt prosessen aktivt i EU, International maritime Organisation (IMO) og Paris MOU om havnestatskontroll (Paris MOU).

Hovedansvarlig departement: Nærings- og handelsdepartementet i samarbeid med andre berørte departementer.

Forslag til forordning om passasjerrettigheter

Kommisjonen fremmet 4. desember 2008 forslag til forordning om rettigheter for båtpassasjerer til sjøs og på de innenlandske vannveiene. Formålet er å harmonisere båtpassasjerers rettigheter på linje med rettigheter for reisende med andre transportformer. Forslaget etablerer/styrker rettigheter for båtpassasjerer, og inneholder bl.a. bestemmelser om informasjon til passasjerer, assistanse for passasjerer med redusert bevegelighet, tiltak til felle forsinkelser, ansvar for tap av eller skade på bagasje, i tillegg til klagehåndteringsbestemmelser. Forslaget krever at statene utpeker eller oppretter et klageorgan, gjennomføring i Norge er foreløpig ikke avklart. Forslagets tiltak for å tilrettelegge for funksjonshemmede er i hovedsak allerede gjennomført i norsk rett. Forslaget innebærer ikke krav til tekniske endringer av fartøy, jfr. artikkel 2, nr 3. Enighet i Rådet ble oppnådd i oktober 2009, og forordningen kan ventes vedtatt 1. halvår 2010.

Betydning for Norge: Forslaget er EØS-relevant og Norge er i utgangspunktet positiv til forslaget.

Norsk holdning: For det første vurderes det som hensiktsmessig at regelverket omfatter alle typer av maritime passasjertransporttjenester, men det er viktig at det tas hensyn til forskjellene mellom transportformene.

Oppfølging overfor EU: Forslaget er blitt tatt opp fra norsk side i flere sammenhenger, blant annet sendte JD innspill til Kommisjonens konsultasjonsrunde i april 2006, Norge har sendt skriftlige innspill til andre medlemsland, og forslaget har blitt drøftet i møter med Kommisjonen og Rådet våren 2009.

Hovedansvarlig departement: Nærings- og handelsdepartementet

Ny rettsakt om havnestatskontroll

Eksisterende rettsakter om havnestatskontroll ble foreslått endret ved kodifisering av gjeldende rett, oppdatering i henhold til internasjonalt regelverk og erstatning av gjeldende 25% kontrollforpliktelse ved nytt kontrollregime utarbeidet av Paris Memorandum of Understanding om havnestatskontroll (PMOU) hvor Kommisjonen deltar. Herunder nytt teknisk regime for utvalg av fartøy til kontroll (NIR) og en felles informasjonsdatabase (NIS) innen EU/EØS, Russland, Canada og Kroatia. Rettsakten ble vedtatt 23. April 2009.

Betydning for Norge: Rettsakten er EØS-relevant.

Norsk holdning: Norge er generelt positiv til forslaget.

Oppfølging overfor EU: Norge deltok i arbeidsgruppene under Paris MOU som ga innspill til arbeidet, og satt i den mest aktuelle perioden i styret i Paris MOU hvor EU-medlemsstater, ikke- EU medlemsstater, Kommisjonen og EMSA var representert i tillegg til Paris MOU-sekretariatet.

Hovedansvarlig departement: Nærings- og handelsdepartementet

Forslag til direktiv om forenkling av gjeldende rapporteringsformaliteter for fartøy ved ankomst og/eller avgang fra havner i EU

Redskapene for å gjennomføre etableringen av et indre marked for sjøtransport er å forenkle og redusere det administrative byråkratiet skipsfarten står overfor. Kommisjonen har fremlagt et lovforslag som skal forenkle fartøys rapporteringsplikt ved ankomst og/eller avgang til havner i Europa. Hensikten med rettsakten er å avskaffe eller å forenkle dokument- og varekontroll for skip og gods som går i trafikk mellom havner innefor EUs område. Forslaget vil erstatte EUs gjeldende regelverk om rapporteringsplikt for skip (direktiv 2002/6/EF). IMO's regler om meldings- og rapporteringsformaliteter (Facilitation Convention) er inntatt EUs gjeldende regelverk og videreføres i forslag til nytt direktiv. EU-kommisjonens forslag innebærer videre

- innføring av et eget formular for "security"-informasjon før ankomst
- all rapportering skal foregå elektronisk gjennom bruk av SafeSeaNet som database for all innrapportert informasjon
- all informasjon skal på sikt gå gjennom et nasjonalt "single window", for navigasjon skal dette være interoperasjonelt med "single window" for gods basert på beslutning 70/2008 om elektronisk toll

Betydning for Norge: Forslaget er EØS-relevant.

Norsk holdning: Norge er som utgangspunkt positiv til EUs arbeid med harmonisering og forenkling av formalitetsrutiner for skip ved ankomst til og avgang fra havner. Det er viktig å understreke betydningen av SafeSeaNet som portal for informasjon om skip. En utstrakt bruk av SafeSeaNet vil gi økt tilgjengelighet til informasjon om det aktuelle fartøy for berørte myndigheter. Forslag til rettsakt vil bli sendt ut på ny høringsrunde etter behandling i Europaparlamentet i mars 2010. Endelig norsk holdning avklares etter uttalelser fra høringsinstansene er mottatt,

Oppfølging overfor EU: Forslaget følges opp i relevante EU/EØS-prosesser. Norge har vært aktivt med i EUs arbeid med forenkling av administrative formaliteter for skipsfart bl.a. gjennom deltakelse i styret i EUs maritime navigasjons og informasjonstjeneste (MarNis) – etablert for å utvikle "singel Window" løsningen. Norge vil videre delta i styringsgruppen på høyt nivå som EU har etablert for SafeSeaNet.

Hovedansvarlig departement: Fiskeri- og kystdepartementet i samarbeid med berørte departementer.

Integrert maritim overvåking

I Kommisjonens kommunikasjon i 2007 (COM (2007)575) om EUs integrerte maritime politikk uttales at det bør tas steg for bedre integrering av eksisterende maritime overvåking- og sporingssystemer for bl.a. maritim sikkerhet, og fiskerikontroll, grensekontroll og politioppgaver. I en meddelelse fra Kommisjonen i 2009 (COM (2009)538) trekkes det opp følgende overordnede prinsipper for videre utvikling på området:

- Knytte alle relevante myndigheter/brukergrupper sammen.
- Bygges et teknisk rammeverk for informasjonsutveksling mellom ulike systemer.
- Informasjonsutveksling mellom sivile og militære myndigheter.

- Vurdere behov for lovgivning for å fjerne hindringer for utveksling av informasjon og for å ivareta data konfidensialitet, personvern og opphavsrettigheter.

Rådet ga i november 2009 sin tilslutning til dette og ba Kommissjonen om å legge frem et veikart for den videre utviklingen innen utgangen av 2010, med en mer detaljert versjon i løpet av 2011.

Betydning for Norge: Norge har forvaltningsansvar for store hav- og kystområder. Tilgang til oppdatert informasjon om trafikk og annen maritim aktivitet er viktig for at ulike myndigheter effektivt skal kunne ivareta sine forvaltningsoppgaver. Norge har bidratt til utvikling av felleseuropeiske systemer innen overvåking av og informasjonsutveksling om maritim trafikk. Nasjonalt er etablert informasjonsutveksling mellom flere etater med ansvar knyttet til det maritime området. Dette samarbeidet skal videreutvikles og det vil også gi skipsfarten en enklere administrativ hverdag med færre ankomstmeldinger til ulike myndigheter.

Norsk holdning: Det er i norsk interesse å sikre tilgang til informasjon om våre og tilgrensende havområder, ivareta en adekvat beskyttelse av informasjon, og å kunne påvirke valg av standarder som skal legges til grunn for videre teknisk utvikling.

Oppfølging overfor EU: Norge vil delta i EUs ekspert og høynivå-grupper som er etablert for utarbeidelse av veikartet for den videre utviklingen av integrert maritim overvåking.

Hovedansvarlig departement: Fiskeri- og kystdepartementet

Nye rettsakter om felles regler for godkjente organisasjoner

Rettsaktene konsoliderer det eksisterende direktivet 94/57 med endringsdirektivene fra 1997, 2001 og 2004, og inneholder i tillegg endringer. Klassebegrepet er fjernet og erstattet med Recognised Organisation (RO). Formålet er å heve standarden på RO som utfører delegert myndighetsarbeid gjennom forsterket kontrollsystem, harmonisere det gjeldende dobbeltsystemet for ordinær og begrenset godkjenning og forenkle kriteriene for godkjenning. Rettsaktene ble vedtatt 23. april 2009.

RO-rettsakten er nå delt opp i to rettsakter som regulerer:

- krav til myndigheters delegering- ansvarlig NHD
- krav til RO- ansvarlig NHD.

Betydning for Norge: Rettsaktene er EØS-relevant. Norge er berørt ved å ha et av verdens største classeselskap DNV, i tillegg til at vi har avtale om delegert kompetanse til fem classeselskap inklusive DNV.

Norsk holdning: Norge har ikke stort behov for rettsakten. Norge og nordeuropeiske stater har allerede klasseavtaler som regulerer forholdet ved delegering til klasse. DNV ligger på hvitlisten til Paris MOU.

Oppfølging overfor EU: Norge har fulgt EUs prosess bl.a. gjennom innspill i møter med Kommissjonen og rullerende formannskap, og støttet forslag hvoretter EU vil overføre saken til IMO for utarbeidning av internasjonale regler. Rettsaktene er fulgt opp i relevante EU/EØS-prosesser, herunder møter med Kommissjonen og løpende formannskap.

Hovedansvarlig departement: Nærings- og handelsdepartementet

Forslag om felles regler for etterforskning av maritime sjøulykker (Accident investigation)

Formålet er å "tette et hull" i EUs lovgivning gjennom å stille krav til etterforskning som grunnlag for å vurdere forbedring av regelverket for å hindre gjentagelse. Herunder etablering av en ulykkesdatabase. Det stilles krav til uavhengig etterforskningsorgan med myndighet også for tekniske etterforskere også iht. tredjepart. I tillegg skal direktivet legge til rette for samarbeid mellom EUs medlemsstater (MS) og mellom MS og tredjeland. Forslaget er endret fra Kommissjonens opprinnelige forslag og fastsetter undersøkelsesplikt bare for "very serious casualties and incidents". Undersøkelseskommissjonen avgjør etter nærmere krav om andre ulykker eller hendelser skal etterforskes. Virkeområdet utvides til å omfatte etterforskning av sjøulykker med fiskefartøy over 15 m og ikke 25 m som foreslått av kommissjonen. Parallelt med EU er undersøkelseskode forhandlet i IMO. Direktivet og koden har ulik struktur, men direktivet etablerer undersøkelsesplikt i harmoni med IMO- koden.

Rettsakten ble vedtatt 23. april 2009.

Betydning for Norge: Rettsakten er EØS-relevant.

Norsk holdning: Det var av stor betydning at IMO og EU-reglene ikke var i motstrid med norsk vedtak om etablering av undersøkelseskomisjon og dette er oppnådd gjennom tett oppfølging mot Kommissjonen og medlemsstatene.

Hovedansvarlig departement: Nærings- og handelsdepartementet

Rettsakt om krav til flaggstater

Rettsakten er en del av den såkalt "tredje sjøsikkerhetspakken" fra Kommissjonen i 2005. Rettsakten avviker i stor grad fra det opprinnelige forslaget, og er blitt vesentlig forenklet ved å pålegge medlemsstatene å underlegge seg IMO s (International Maritime Organisation) revisjonssystem for flaggstater hvert 7. år- IMO koden res. A.974 (24). Denne er ikke bindende for flaggstater internasjonalt. Ved dette direktivet gjøres IMO-revisjonen obligatorisk for medlemsstatene, frem til internasjonal krav om obligatorisk revisjon vedtas i IMO. Direktivet skal oppheves når IMO Model Audit Scheme er blitt internasjonalt obligatorisk. Dette for å unngå dobbeltregulering fra hhv. EU og IMO. Rettsakten ble vedtatt 23. april 2009.

Betydning for Norge: Rettsakten er EØS-relevant.

Norsk holdning: Rettsakten er uproblematisk for Norge, som tidligere frivillig har vært revidert av IMO for å støtte IMOs arbeidet mot obligatorisk revisjon av flaggstater.

Hovedansvarlig departement: Nærings- og handelsdepartementet.

EUs politikk for Arktis

Kommisjonen la i november 2008 frem en melding om EUs politikk for det arktiske området. Meldingen tar for seg klimaendringer med ismelting, nye seilingsleder og lettere tilgjengelige hydrokarboner. Meldingen inneholder en rekke forslag til tiltak som er tenkt gjennomført med en kombinasjon av virkemidler. På noen områder (der EU-institusjonene har lovgivningsmyndighet) foreslås det bruk av EU-regelverk som ledd i oppfølgingen. Samtidig vil vesentlige elementer i utviklingen av EUs arktiske politikk enten være basert på åpen koordinering mellom medlemlandene (soft-law) eller bygge på gjeldende internasjonale (folkerettslige) avtaler og regelverk. Kommisjonen foreslår en rekke tiltak knyttet til sjøtransport i Arktis, bla behovet for full implementering av eksisterende IMO-regelverk for navigasjon, maritim sikkerhet og miljøstandarder. Det legges videre vekt på bedre havovervåkning, herunder samarbeid mellom Kommissjonen og det europeiske romfartsbyrået, ESA og en viktig rolle for Galelio i forbindelse med havovervåkning i Arktis.

*Betydning for Norge/
norsk holdning:*

Meldingen fra Kommissjonen understreker at EU har økt fokus på det arktiske området, noe som understrekes av at Kommissjonen ønsker permanent observatørstatus i Arktisk Råd. Det er ikke minst på forskningsområdet at EU har mye å bidra med i det arktiske området.

Oppfølging overfor EU:

Norge bidro med synspunkter på meldingsarbeidet i 2008. Et viktig punkt var å fremme norsk syn om at det ikke er nødvendig å lage nytt internasjonalt regelverk for området, men at utfordringen består i at Havrettskonvensjonen og IMO's regler faktisk anvendes. Alle de øvrige fire land med grenser til polområdet, er enig i dette, og dette synet er reflektert i den såkalte Ilulissat-erklæringen fra 2008. I meldingen foreslår Kommissjonen ikke nytt regelverk. Norge vil følge godt med på hvordan EU i tiden fremover vil konkretisere sin politikk i Arktis.

Miljøverndepartementet vil følge opp miljødelene av den arktiske strategi iht norske interesser, spesielt ift klima, miljøgifter, forskning, kartlegging og overvåking. Miljøverndepartementet vil bruke denne anledningen til å styrke miljøkonvensjonene ift miljøutfordringene i Nordområdene og få økt fokus på implementering av sentrale miljøkonvensjoner som Klimakonvensjonen, Konvensjonen om biologisk mangfold, m.fl., samt IMO-regelverk.

Det må forventes at EUs arktiske strategi kan generere noe EU-regelverk som er EØS-relevant, spesielt knyttet til skipsfartsrelatert virksomhet. Det er imidlertid for tidlig å si noe om sannsynlig omfang. Norge bør aktivt forsøke å medvirke i utformingen av det EU-regelverket som kommer på området, spesielt det som kan anses som EØS-relevant. EU kan tenkes å bli en positiv kraft i fremme av blant annet sikkerhet og miljøstandarder knyttet til økt internasjonal næringsvirksomhet i Arktis, spesielt knyttet til skipsfart. Det er da viktig å stimulere EU til å jobbe gjennom IMO, da IMO-løsning ofte vil være det beste sett fra Norge.

Hovedansvarlig departement: Utenriksdepartementet i samarbeid med andre berørte departementer.

Handel med landbruksvarer

Norge og EU innledet i juli 2006 nye forhandlinger om utvidet handel med basislandbruksvarer etter artikkel 19 i EØS-avtalen. Partene kom fram til en avtale 28. januar 2010. Det gjenstår formell godkjenning fra begge parter. Den nye avtalen vil trolig tre i kraft våren 2011.

De siste endringene i EØS-avtalens protokoll 3 om handel med bearbejdede landbruksvarer ble iverksatt 1. november 2004. Det er fra EUs side uttrykt ønske om reforhandlinger av protokoll 3.

Betydning for Norge: For artikkel 19-avtalen, er erfaringen at EU i stor grad utnytter sine konsesjoner til Norge, mens Norge i liten grad utnytter sine konsesjoner inn på EU-markedet. For protokoll 3 er det viktig at avtalen sikrer norsk matindustri likeverdige konkurransevilkår med EUs matindustri, slik at ikke norsk industri har en råvareprisulempe.

Norsk holdning: I artikkel 19 forhandlingene ble det fra norsk side lagt til grunn at ordlyden i artikkel 19 forutsetter at forhandlingene skal skje innenfor rammene av partenes respektive landbrukspolitikk og være gjensidig fordelaktige. Den nye avtalens omfang er således mye mindre enn EUs opprinnelige krav om konsesjoner.

Når det gjelder protokoll 3 ønsker man fra norsk side ikke nye forhandlinger. Importen fra EU øker jevnt. Fra norsk side legges derfor til grunn at avtalen fungerer etter hensikten, og at den gir rom for utvikling i handelen. I juni 2009 var det bli en felles gjennomgang av konkurransesituasjonen for protokoll 3 varene. Partene var enige om at gjennomgangen skulle følges opp med et møte i Norge. Dette møtet vil avholdes høsten 2010.

Oppfølging overfor EU: Det er løpende dialog med Kommisjonen om disse sakene.

Hovedansvarlig departement: Landbruks- og matdepartementet i samarbeid med Utenriksdepartementet.

Del 2 – Justis og innenrikssamarbeidet

EU-samarbeidet om justis- og innenrikspolitikk spenner over et vidt felt. Det omfatter lovlig og ulovlig innvandring, visumsamarbeid, grensekontroll, politisamarbeid, strafferett, sivilrett, asyl- og flyktningspolitikk.

Avtalen om norsk tilslutning til Schengen-samarbeidet er den mest omfattende avtalen vi har med EU på justis- og innenriksfeltet. Norge deltar gjennom fellesorganet i utformingen av det felles regelverket. Schengen-samarbeidet omfatter samarbeid om kontroll av den felles yttergrensen, felles visumpolitikk, og deler av politisamarbeidet. Siden Schengen-relevant samarbeid med EU berører ulike fagområder, omtales det under de respektive fagområder nedenunder og er ikke samlet i en egen omtale.

Norge er den europeiske staten som har flest avtaler med EU på justis- og innenriksområdet. [Stockholmprogrammet](#) utgjør rettesnoren for EUs arbeid på dette feltet til og med 2014. Programmet bygger videre på prinsippene i det forutgående Haag-programmet, men legger større vekt på rettighetsperspektivet i tillegg til sikkerhetsperspektivet. Det legges også stor vekt på å få til en helhetlig tilnærming. Stockholmprogrammet presiserer at det må utarbeides en overordnet strategi for informasjonsutveksling, og at man ikke lenger bør vedta rettsregler om dette på ren ad- hoc basis. Videre legges det stor vekt på personvern. Det vises også til utfordringer fremover: unionsborgerskap, sivilrett, IT-kriminalitet, terrorisme, grensekontroll, migrasjonspress, ulovlig innvandring og asyl. Kommisjonen har lagt fram et forslag til en detaljert handlingsplan for å operasjonalisere Stockholmprogrammet. Handlingsplanen skal være et levende dokument.

Allerede før Lisboa-traktaten har EU gått i retning av å behandle større, horisontale pakker, hvor bare en begrenset del er Schengen-relevant. Når EU gjennom behandlingen av disse tematiske pakkene har fastlagt retningen, går en over til den konkrete utformingen av rettsaktene hvor Norge deltar når det dreier seg om Schengen-relevante rettsakter. Den overordnede retningen legges mao. uten vår deltakelse. Denne trenden, som trolig vil forsterkes av Lisboa-traktaten, medfører bla. at de uformelle kanalene blir viktigere for Norge.

Frankrike tok under sitt formannskap høsten 2008 initiativ til en asyl- og immigrasjonspakt. Pakten presenterer ikke ny politikk på området, men er en intensjonsavtale mellom medlemsstatene om håndteringen av de fremtidige utfordringene på asyl- og migrasjonsområdet. Pakten består av fem deler; i) bedret kontroll med yttergrensene, ii) legal migrasjon, iii) retur av illegale innvandrere, iv) asyl og v) samarbeid med opprinnelsesland. Det er utarbeidet en egen oppfølgingsmetode for overvåking av gjennomføringen av pakten, som også er foreslått innlemmet i handlingsplanen for Stockholmprogrammet.

Schengen-evaluering

Sammen med de øvrige nordiske land skal Norge gjennomgå en ny og fullstendig evaluering av standarden på vår etterlevelse av Schengenregelverket i 2011. Dette er en viktig og omfattende prosess som inkluderer flere departementer. Nasjonale forberedelser til evalueringsprosessen pågår. Forberedelsene, som berører politisamarbeid, kontroll og overvåking av ytre grenseområder, visumsamarbeid og regler om personvern og databeskyttelse, koordineres av Justis- og politidepartementet.

Hovedansvarlig departement: Justis- og politidepartementet

Grensesamarbeidet

Grensepakken

For å forsikre seg om at Schengen-yttergrensenes integritet opprettholdes og at man er i stand til å møte nye trusler og utfordringer, la Kommisjonen våren 2008 frem den såkalte grensepakken. Denne inneholder en meddelelse om et entry/exit program, et forslag om et europeisk grenseovervåkingssystem samt en evaluering av Frontex, EUs grensekontroll-byrå.

Entry/ exit systemet

Forslaget går ut på å innføre elektronisk registrering av alle tredjelandborgere som reiser inn eller ut av Schengenområdet, med eller uten visum. Videre foreslår Kommisjonen å legge til rette for et forenklet (automatisk) reiseregime for EU/Schengen-borgere, samt grensepassering for bona fide reisende (reisende som man har grunn til å tro vil følge reglene). Forslaget bygger på bruk av biometri i personkontrollen ved grenseovergangsstedene. Det forutsetter at disse reisende kontrolleres og registreres ved inn- og utreise.

Hensikten med forslaget er å forbedre grensekontrollen ved å øke mulighetene for å hindre ulovlig innvandring, samt å gjøre det enklere å identifisere tredjelandborgere som ikke har reist ut av området ved oppholdstidens slutt.

Status: Det er forventet at Kommisjonen skal legge fram forslag til rettsakt som skal regulere entry/exit og et forenklet automatisk grensepasseringssystem i 2011

Betydning for Norge: Forslaget vil berøre rutiner ved passeringer av ytre grenser som faller inn under norske myndigheters ansvar. Dersom det blir fastsatt bindende regler for dette, må nødvendige elektroniske systemer kunne tas i bruk ved våre grensepasseringssteder, og vi må ha en lovgivning som gir hjemmel for slike registreringer. Det vil dessuten stilles klare krav til regler som ivaretar personvern og databeskyttelse.

Norsk holdning: Formålet med entry/exit-systemet er sammenfallende med Norges syn hva gjelder å motvirke ulovlig opphold. Norge vil bidra til arbeidet med innføringen av et entry/exit-system og et automatisert grensekontrollsystem som vil effektivisere grensekontrollen og motvirke ulovlig opphold, samtidig som det ivaretar enkeltpersoners grunnleggende rettigheter, herunder personvernet.

Nytt mandat for Frontex

I februar 2010 fremmet Kommisjonen et forslag til endringer i forordningen om Frontex. Forslaget innebærer at Frontex blir styrket, og legger sterkere forpliktelser på medlemsstatene til å bidra med personell og utstyr til felles operasjoner i regi av Frontex. Forslaget åpner også for at Frontex selv kan lease utstyr. Etter forslaget skal Frontex ikke kunne behandle personopplysninger. Kommisjonens forslag bygger på en tidligere framlagt rapport om Frontex og en ekstern evaluering av Frontex sin virksomhet.

Status: Forslaget er våren 2010 til behandling i en rådsarbeidsgruppe (FRONT) hvor Norge deltar.

Betydning for Norge: Norge tar del i arbeidet i Frontex på linje med EUs medlemsland og bidrar både økonomisk gjennom en årlig kontingent og ved å stille personell og utstyr til disposisjon. Økte bidrag til Frontex fra EU-budsjettet medfører også at det norske økonomiske bidraget vil stige. Det må også forventes at det i fremtiden vil stilles økte krav til Norge for å bidra med utstyr og personell. Endringsforslaget er Schengenrelevant.

Norsk holdning: Det kan være gode faglige grunner for å styrke Frontex. Norge ønsker å videreutvikle samarbeidet med Frontex og stiller seg særlig positiv til at Frontex i fremtiden kan spille en viktigere rolle i felles returoperasjoner.

European Border Surveillance system (Eurosur)

DER besluttet i 2006 å be Kommisjonen om å utvikle forslag til tiltak for å forsterke overvåkingen av særlig de sørlige maritime grenseområdene. Bak initiativet ligger et ønske om å begrense den illegale innvandringen over sjøgrensene og i denne forbindelse redusere forekomsten av skipsbrudd med tap av menneskeliv. I kommunikasjonen om Eurosur peker Kommisjonen på at EU i dag kun har et fragmentert og ufullstendig system for elektronisk overvåking av ytre grenser. Kommisjonen lanserer derfor nå forslag om en gradvis opptrapping og utvikling av et integrert system av denne karakter for Schengenområdet med særlig vekt på de sørlige maritime grensene og de østlige landegrensene. Det overordnede element i konseptet er å etablere et felles teknisk rammeverk for å støtte nasjonal innsats innen grensehåndtering og å fremme samarbeid mellom medlemslandene og med aktuelle tredjeland på dette området. Alt uten å påvirke nasjonal jurisdiksjonsutøvelse.

Forslaget peker på en utvikling over tre faser frem mot 2013, hvor sluttmålet er å få opp et integrert system for elektronisk grenseovervåking. I første fase bør det særlig nevnes at Kommisjonen foreslår å etablere nasjonale koordineringssentra i hvert deltakende land hvor man kan ha oversikt og samkjøre virksomhet knyttet til overvåking av nasjonale ytre land- og sjøgrenser.

Betydning for Norge: Norge har en østlig landgrense mot Russland som vil falle inn under konseptet for Eurosur. På lengre sikt vil også vår maritime grense komme inn i bildet. I første omgang må vi ha en diskusjon om organiseringen av et nasjonalt koordineringssenter.

Status: Kommisjonens forslag er foreløpig bare gitt i form av meddelelser. Kommisjonen er i ferd med å utvikle retningslinjer for organisering av nasjonale koordineringssentre under Eurosur. Norge deltar i dette arbeidet.

Norsk holdning: Fra norsk side er vi i utgangspunktet positive til at det settes i gang arbeid for å styrke grensekontroll og grenseovervåking. Alle tiltak må imidlertid være proporsjonale i forhold til det man ønsker å oppnå, og det må tas behørig hensyn til våre internasjonale forpliktelser på menneskerettighetsområdet. Det er også viktig med tilfredsstillende personverngarantier.

I utkast til ny grenselov (NOU 2009:20) er det foreslått å gi grenseovervåkingen en rettslig forankring. Utkastet har vært på høring, og blir nå forberedt som lovproposisjon til Stortinget.

Visum og retur

De viktigste sakene på visumfeltet fremover er:

- Oppfølging av Schengen-landenes forberedelser til oppstart av VIS.
- Innsats for bedre samarbeid mellom medlemslandenes utenriksstasjoner i tredjeland.

Visuminformasjonssystemet (VIS)

Blant annet som følge av terrorangrepet 11. september 2001, har det blitt besluttet å opprette et informasjonssystem om visum, Visa Information System (VIS), jf. rådsbeslutning 512/2004 av 8. juni 2004. De nærmere rammene for innhold og bruk av VIS ble vedtatt ved Europaparlaments og rådsforordning nr. 767/2008 av 9. juli 2008 og rådsbeslutning nr. 633/2008 av 23. juni 2008.

VIS er et felles system for Schengen-landene, der opplysninger om visumsøkere skal lagres i en sentral database. I tillegg til saksopplysninger som visumsøkere allerede i dag må oppgi ved søknad om visum, skal fingeravtrykk og ansiktsfoto registreres i basen. Schengen-landene skal, innenfor nærmere angitte rammer, gis tilgang til informasjonen i forbindelse med behandling av visumsøknader, grensekontroll og identifisering. Videre kan politimyndigheter med ansvar for å forebygge, etterforske eller oppklare terrorhandlinger eller annen alvorlig kriminalitet, samt Europol, gis tilgang på nærmere bestemte vilkår (se eget punkt om sikkerhetsmyndighetenes tilgang til VIS på s.67).

Foruten den tekniske tilrettelegging for innføring av VIS, er innføring og bruk av VIS hjemlet i utlendingsloven. Lovbestemmelsene innfører hjemmel i norsk lov for lagring, bruk og overføring av personopplysninger som er registrert. Informasjon som er lagt inn i systemet vil bli slettet automatisk etter fem år, eller så snart en visumsøker får statsborgerskap i et Schengen-land. Det er besluttet at VIS, på nærmere angitte vilkår, skal være tilgjengelig for politi- og sikkerhetsmyndigheter for bekjempelse av organisert kriminalitet og terrorisme jf. rådsbeslutning nr. 633/2008 (se omtale på s. 67).

Status: Innføring og bruk av VIS er hjemlet i utlendingsloven. Lovbestemmelsene vil bli nærmere utfyllt ved forskrift. Oppstart av VIS-databasen var opprinnelig planlagt til 2007, men har blitt utsatt flere ganger. Ny planlagt oppstart er (per juni 2010) satt til 2011.

Betydning for Norge: Norge blir på lik linje med de øvrige Schengenlandene tilknyttet VIS. Dette vil være til stor hjelp for utlendingsforvaltningen mht. kontroll og oversikt i visumsaksbehandlingen. VIS vil gjøre det mulig å ha en smidigere og åpnere visumpraksis, siden systemet bl.a. vil gjøre det vanskelig å misbruke reisedokumenter og visum. Dette vil forenkle identifikasjon, og eventuelt tilbakesendelse, av personer som påtreffes uten lovlig opphold i et Schengen-land. Videre vil en bedre oversikt over visumsøkernes referansepersoner i større grad gjøre det mulig å ansvarliggjøre disse når en person som har fått visum ikke reiser ut etter visumets utløpstid.

Norsk holdning: Som part i Schengensamarbeidet har Norge deltatt i utarbeidelsen av rettsaktene som ligger til grunn for VIS. Norge ønsker å fortsette som part i Schengen-samarbeidet, og foretar derfor de nødvendige forutgående tiltak for innføringen av systemet

Visumforordningen (Visa Code)

Kommisjonen ble gitt mandat til å revidere dagens felles konsulære instruks (CCI). For å imøtekomme dette formålet og styrke den felles visumpolitikken ble det foreslått;

- å samle alt regelverk og praksis som omhandler visum i en visumforordning
- å lage nytt regelverk på områder som ikke tidligere har vært regulert, jf. opprettelsen av VIS
- øke åpenheten og den rettslige sikkerheten ved å klargjøre konsulærinstruksens rettslige status
- styrke prosedyregarantiene ved å innføre regler om obligatorisk begrunnelse ved avslag på visumsøknad
- styrke likebehandling av visumsøkere ved å gi klare regler som ledd i å fremme en harmonisert anvendelse av regelverket

Visumforordningen kodifiserer gjeldende visumregelverk og praksis innen Schengen-samarbeidet, samtidig som den inneholder enkelte nye bestemmelser som tar høyde for utviklingen på visumområdet, bl.a. bruken av visuminformasjonssystemet VIS. Med visumforordningen oppheves tidligere regelverk om visum samt Konsulærinstruksen, som inneholdt praktiske regler og anvisninger for håndtering av visumsaker. Tidligere regelverk og Konsulærinstruksens materielle innhold videreføres i visumforordningen.

Visumforordningen er et rammeverk for Schengen-landenes visumsamarbeid, og den videre praksis vil i stor grad bli utviklet innen det lokale konsulære samarbeidet mellom Schengen-landenes utenriksstasjoner.

Status: Visumforordningen ble formelt vedtatt 13. juli 2009 og anvendes f.o.m. 5.april 2010. Det vil kreves løpende oppfølging for nærmere utvikling av praksis etter at reglene nå har trådt i kraft.

Norsk holdning: Visumforordningen er gjennomført som ny § 3-4 i utlendingsforskriften. Forordningen som sådan er inntatt som vedlegg 8 A til forskriften, jf endringsforskrift 12. mars 2010.

Tilbaketakelsesavtaler og visumavtaler

To aktuelle problemstillinger i utviklingen av EUs felles visumpolitikk er visumresiprositet og avtaler om lettelse i visumbehandlingen. Det er også et økt fokus på de praktiske sidene ved retur av tredjelandsborgere som oppholder seg ulovlig på territoriet, for eksempel tilbaketakelsesavtaler og felles returflygninger.

EUs politikk mht. visumresiprositet dreier seg om å sikre gjensidighet mellom EU og tredjeland når det gjelder fritak for visumplikt. Utfordringen i dag er å sikre slik gjensidighet for alle EUs medlemsland overfor USA, Canada og Australia. Dette vil bli en langsiktig forhandlingssak, som håndteres av Europakommisjonen.

EUs naboland har overfor EU reist spørsmålet om egne avtaler om visumlettelse, der det langsiktige målet er visumfrihet til EU. EU har åpnet for forhandlinger om slike avtaler. EU aksepterer ideen om lettelse i visumregimet overfor utvalgte tredjeland, men det må kombineres med avtaler om tilbaketakelse av personer som misbruker systemet.

Returpolitikken er en viktig del av EUs globale tilnærming til migrasjon. For å kunne gjennomføre retur av illegale innvandrere, er det nødvendig med opprinnelses- og transitlandenes aksept for den folkerettslige forpliktelsen de har til å ta de angjeldende personene tilbake. Det har derfor vært viktig for EU å inngå avtaler om prosedyrer for tilbaketakelse parallelt med inngåelse av avtaler om visumlettelse.

Betydning for Norge: Kommisjonen representerer ikke Norge i slike forhandlinger. EU har en praksis med at deres avtaler skal inneholde en klausul om at det er ønskelig at tilsvarende avtaler inngås med de Schengen-assosierte statene (herunder Norge). Vår utfordring er å følge opp disse avtalene med egne bilaterale forhandlinger med de aktuelle landene. Fra våren 2010 vil det gjennomføres årlige konsultasjonsmøter om tilbaketakelsesavtaler mellom Norge og EU-Kommisjonen.

Status: På grunnlag av den nevnte klausulen i EUs avtaler, har Norge inngått avtaler med en rekke land: Hong Kong, Albania, Russland, Ukraina (avtaler med Norge ikke i kraft pr. juni 2010), Makedonia, Bosnia-Hercegovina, Montenegro, Serbia og Moldova (visumavtalen med Norge ikke i kraft pr. juni 2010). Avtaler vurderes / forhandles med følgende land hvor EU

også har mandat: Macao (EU har signert), Sri Lanka (EUs avtale har trådt i kraft), Pakistan (EU har signert), Georgia, Marokko og Algerie. EU har mandat for følgende land som Norge per i dag ikke jobber med: Tyrkia, Cap Verde og Kina. Norge arbeider også med noen land som EU per i dag ikke har mandat for.

Returdirektivet

Direktiv om felles standarder og prosedyrer for retur av tredjelandsborgere uten lovlig opphold, det såkalte returdirektivet, ble vedtatt den 16. desember 2008 og inntatt i Official Journal 24. desember samme år.

Formålet med direktivet er å skape et klart og enhetlig regelsett for utsendelse av tredjelandsborgere som oppholder seg ulovlig i EU/Schengenområdet, samt å sikre rettighetene for de som returneres. Bakgrunnen er et ønske om harmonisering av returpraksis, da denne i dag varierer sterkt mellom medlemslandene.

Status/norsk holdning: Direktivet er Schengen-relevant og gjennomføringen i norsk rett vil måtte medføre enkelte endringer i utlendingslovgivningen. Forslag til lovendringer har vært på høring. Endringsforslagene berører frivillig retur, utvisning (innreiseforbud), frihetsberøvelse, retur av enslige mindreårige, kontrollsystem for uttransportering og lovfesting av hva som skal utgjøre en fare for unndragelse. Saken skal forelegges Stortinget.

Oppfølging overfor EU: EU er underrettet om Norges godtakelse av returdirektivet med forbehold om Stortingets samtykke.

Asylpolitikk

Felles europeisk asylsystem (CEAS)

EUs felles europeiske asylsystem (CEAS) består av fire grunnelementer; prosedyredirektivet, statusdirektivet, mottaksdirektivet og Dublinsamarbeidet. EU er i ferd med å evaluere CEAS som helhet. Første skritt i prosessen var grønboken om CEAS som ble fremlagt i 2007. Denne ble etterfulgt av en høring samme år, og samtidig ble gjennomføringen av de enkelte direktivene i medlemslandene evaluert av forskere. En egen evaluering av Dublinsystemet er også gjennomført. Evalueringene er etterfulgt av forslag til endringer i de ulike elementene i CEAS. Det er fremmet forslag om opprettelse av et europeisk støttekontor på asylområdet (European Asylum Support Office, EASO).

Betydning for Norge: Asyl- og flyktningpolitikken er, med unntak av Dublinsamarbeidet, et område hvor Norge per i dag ikke har inngått samarbeidsavtaler med EU. Norge har dermed ingen formelle rettigheter eller forpliktelser overfor EU i denne sammenheng. Dette innebærer imidlertid ikke at samarbeid med EU ikke er viktig for Norge, men samarbeidet er av uformell og ad hoc-preget karakter. EU-landenes politikk på utlendingsfeltet har ofte betydning for utviklingen i Norge, særlig i forhold til asylankomster, men tilsvarende kan gjelde også i forhold til andre utlendings saker, f.eks. konkurransen om internasjonal arbeidskraft.

I tillegg til den formelle tilknytningen til Dublin-samarbeidet er Norge på uformelt grunnlag gitt innpass i Kommisjonens interne ekspertorgan om asylpraksis, Eurasil. Norge deltar også i et nettverk for direktørene for medlemslandenes innvandringsdirektorater (GDISC). For Norge er det viktig å bruke ressurser på å delta aktivt og konstruktivt her, slik at vi kan bidra til at systemene utvikles på måter som er i tråd med norske interesser.

Status: De første forslagene til revidering av det felles europeiske asylsystemet ble lagt frem mot slutten av 2008 og i begynnelsen av 2009, og gjaldt blant annet forslag til endringer i Dublin- og Eurodacforordningene og opprettelse EASO. Forslagene behandles i Rådet og Europaparlamentet. Endelige rettsakter vil tidligst bli vedtatt i 2010. Rådet ga i februar 2010 politisk tilslutning til utkastet til rettsakt om opprettelsen av EASO, som etter planen skal etableres i 2010. Det er i denne rettsakten åpnet for norsk tilknytning til EASO. Det ligger videre an til at de fleste

av de aktiviteter som hittil har ligget i Eurasil og GDISC, vil bli overført til EASO når dette er etablert.

Norsk holdning:

Norge følger utviklingen i oppbyggingen av CEAS svært nøye, siden endringer i regelverk og praksis innenfor EU kan få indirekte konsekvenser for Norge, blant annet gjennom endringer i tilstrømmingen av asylsøkere. Det skal fremover prioriteres å sikre at vi er oppdatert på generell regelverks- og praksisutvikling på asylfeltet i EU. En økt harmonisering av EUs asylpolitikk vil kunne medføre behov for tilpasninger av norsk regelverk for å ta høyde for de konsekvenser det eventuelt vil ha for tilstrømmingen av asylsøkere til Norge. Regjeringen vil prioritere arbeidet med å knytte Norge til EASO.

Dublin-samarbeidet

Dublin II-forordningen regulerer hvilken medlemsstat (EU, Island og Norge) som er ansvarlig for behandlingen av en asylsøknad. Hovedhensikten er å sikre at alle som fremmer en asylsøknad skal få den behandlet, samtidig som man skal unngå asyl-shopping. Det skal altså ikke være mulig å søke asyl i flere land, eller velge hvilket land man skal søke i. Hovedprinsippet er at det landet som har hovedansvar for at en asylsøker har kommet inn på territoriet, eller hatt muligheten til å oppholde seg der ulovlig, skal behandle asylsøknaden.

En rapport om evalueringen av Dublin-samarbeidet ble fremlagt i juni 2007, og Norge avga høringsuttalelse. Etter å ha bearbeidet innspillene fremla Kommisjonen forslag til videreutvikling og forbedring av CEAS. I denne forbindelse fremla Kommisjonen i slutten av 2008 endringsforslag som berører Dublin II- og Eurodac-forordningene. I 2009 ble det også lagt frem forslag til en rådsbeslutning om tilgang til Eurodac for politimyndigheter mv.

De sentrale endringsforslagene når det gjelder Dublin-systemet går ut på å introdusere endringer som medfører større effektivitet i det eksisterende systemet, bl.a. tidsfrister, opphør av ansvar for tilbaketakelse, klargjøring av grunner for å benytte suverenitetsklausulen, samt å gjøre det obligatorisk med intervju av søkeren. De prosedyremessige rettighetene til søkere skal styrkes, herunder rett til å klage og bestemmelser ment for å styrke familiers rettigheter. Det er også foreslått en utvidelse av omfanget til forordningen til også å gjelde personer med subsidiær beskyttelse (i tråd med statusdirektivet). Overføring etter Dublin-forordningen skal kunne midlertidig suspenderes når: 1) et medlemsland opplever et uforholdsmessig sterkt press på asylsystemet, og 2) når et medlemsland ikke tilbyr en adekvat behandling, særlig med tanke på asylprosedyrer og mottaksforhold. Kommisjonen skal (alene) ha myndighet til å bestemme når vilkårene for midlertidig suspensjon av overføringer er tilstede. En slik beslutning skal være bindende for alle medlemslandene.

Forslagene mht. endringer i Eurodacforordningen, er bl.a. at det skal settes klarere frister (48 timer etter fremsatt asylsøknad) for overføring av data til den sentrale enheten, innføringen av tekniske regler for sletting av data (systemet skal informere medlemslandene når data skal slettes), samt en tydeligere spesifisering av hvilke nasjonale myndigheter som har tilgang til Eurodac. I tråd med SIS II- og VIS-forordningene foreslås det å opprette et felles byrå (Management Authority) som skal ha ansvar for å operere både Eurodac, SIS II og VIS.

Status:

Første behandling av forslagene i Europaparlamentet ble gjennomført 7. mai 2009. Forslagene er fortsatt til behandling i Rådet. Det ble avholdt møter i Joint Committee i juni og november 2009, der Kommisjonen oppdaterte Norge, Island, Sveits og Liechtenstein på forhandlingene i Rådet og Europaparlamentet, og hvor de nevnte landene fremla sine hovedsynspunkter på det fremlagte forslaget. I etterkant av siste møte har Norge også gitt skriftlig innspill til Kommisjonen.

*Betydning for Norge/
norsk holdning:*

Norge ser Dublin-systemet som en sentral del av samarbeidet på feltet og deltar aktivt i det operative samarbeidet og den faglige utviklingen. Norge er også opptatt av at endringene i forordningene i størst mulig grad blir i overensstemmelse med norske prioriteringer og arbeider aktivt for dette. Fra norsk side ønsker man at hovedtrekkene i dagens modell videreføres. Vi støtter forslaget om en felles suspensjonsmekanisme for alle landene, og ønsker blant annet en klar definisjon av familiebegrepet slik at det blir lik forståelse i alle samarbeidende land.

Opprettelsen av et felles støttekontor på asylfeltet, European Asylum Support Office (EASO)

En av EUs hovedstrategier for de kommende årene på flyktning og migrasjonfeltet er å utvikle et effektivt og godt understøttet praktisk samarbeid mellom medlemslandene og med andre partnere. Som et ledd i dette skal det opprettes et felles støttekontor på asylfeltet, *European Asylum Support Office (EASO)*. Støttekontoret skal på sikt:

- Koordinere asylstøtteam, bestående av nasjonale eksperter, som kan rykke ut når medlemsland som mottar et svært høyt antall asylsøkere anmoder om det.
- Identifisere *best practices* og legge til rette for å sammenligne disse.
- Organisere opplæring på EU-nivå.
- Bedre tilgangen til informasjon om opprinnelsesland.
- Yte vitenskaplig og teknisk bistand som kan videreutvikle politikken og lovgivningen på asylfeltet.
- Samarbeide med de relevante nasjonale myndigheter og UNHCR.

Status: Målsettingen er at støttekontorets ledelse skal være på plass i løpet av 2010, og at de første funksjonene allerede da kan igangsettes. EASO skal lokaliseres på Malta.

Betydning for Norge: EASO er ikke Schengenrelevant, men en deltakelse i EASO har nær sammenheng med vår deltakelse i Dublinsamarbeidet. Ved anvendelsen av Dublinregelverket i asylsaksbehandlingen er det viktig for oss å kunne legge til grunn at mottaksforhold, asylpraksis og asylprosedyrer i de land vi samarbeider med er i samsvar med internasjonale standarder. Et tettere praktisk europeisk samarbeid vil være viktig for å kunne ivareta norske interesser, samtidig som vi vil bidra med kompetanse, bl.a. når det gjelder asylprosedyrer, organisering av arbeid med asylsaksbehandling, og erfaringer med spesielle grupper asylsøkere.

Norsk holdning: Regjeringen prioriterer arbeidet med å knytte Norge til EASO og norsk deltakelse i byrået.

European Migration Network (EMN)

EU-samarbeidet på flyktning- og migrasjonfeltet er i ferd med å bygges ut når det gjelder systematisk utveksling av informasjon på bredere grunnlag. EU har blant annet styrket informasjonsnettverket European Migration Network (EMN). Nettverket består av nasjonale kontaktpersoner og Kommisjonen. I tillegg til dette skapes nasjonale nettverk som bringer sammen ulike myndigheter, forskningsinstitusjoner og det sivile samfunn. Nettverket har som formål å dekke informasjonsbehov hos EUs institusjoner og medlemsland om migrasjon og asyl, gjennom å bidra med oppdatert, objektiv, pålitelig og sammenliknbar informasjon som skal støtte politikkutvikling i EU. Det bidrar blant annet med en samlet årlig analyse av politikkutvikling i EU-landene, brede temastudier og enklere sammenstillinger av medlemslandenes regelverk og praksis på særlige saksfelt. Det er et hovedmål at store deler av informasjonen skal være offentlig tilgjengelig.

Betydning for Norge: En eventuell deltakelse i EMN vil gi løpende informasjon om utviklingen i ulike deler av EUs og - ikke minst - de enkelte medlemslands flyktning- og migrasjonspolitikk. Dette vil gi en styrking av norske myndigheters muligheter til å bidra til politikkutvikling og innhente nyttige erfaringer fra andre europeiske land. Dette er avgjørende for å sikre at norsk politikk og praksis er godt avstemt mot andre europeiske land.

Norsk holdning: Det arbeides for at Norge i løpet av 2010 skal ta del i EMN.

Politi- og strafferettslig samarbeid

Avtale om forsterket politisamarbeid, særlig med sikte på å bekjempe terrorisme og grensoverskridende kriminalitet (Prüm)

I november 2009 undertegnet Norge og Island en avtale som knytter oss til de såkalte Prüm-beslutningene.

Prümbeslutningene dreier seg i hovedsak om å forbedre informasjonsutvekslingen mellom politietatene i EUs medlemsstater. Det viktigste tiltaket er at statene skal sikre tilgang for andre staters politimyndigheter til nasjonale

databaser for DNA, fingeravtrykk og kjøretøy. Tilgangen skal skje gjennom et nasjonalt kontaktpunkt. Ved søk i databaser for DNA og fingeravtrykk vil man bare få beskjed om man har fått treff eller ikke. Ved treff vil man måtte henvende seg til den aktuelle staten for å få ytterligere opplysninger. Det er denne statens regler, inkludert reglene for rettshjelp, som vil regulere hvilken adgang det er til å gi tilgang til ytterligere informasjon.

Prümbeslutningene har også regler om informasjonsutveksling ved større arrangementer. Det legges opp til at det på begjæring og uoppfordret skal utveksles informasjon for å forebygge straffbare handlinger og for å opprettholde den offentlige orden og sikkerhet. Opplysninger som kan knyttes til person, kan bare brukes til dette formål og skal slettes etter bruk. Beslutningene har også regler om felles politioperasjoner som åpner for fellespatruljer og felles operasjoner. Alle deltakende stater må være enige om slike operasjoner, og deltakende tjenestemenn står under vertsstatens kommando.

Prümbeslutningene har et omfattende kapittel om datasikkerhet og behandling av personopplysninger. De personvernmessige sidene er derfor godt ivaretatt.

Status: Prümbeslutningene er ikke Schengenrelevante og ble dermed ikke gjeldende for Norge gjennom vår Schengen assosieringsavtale. Avtalen er undertegnet med forbehold for ratifikasjon. Før avtalen kan settes i kraft kreves det en oppgradering av de tekniske systemene i politiet. Det må også fastsettes forskrifter, herunder om behandling av personopplysninger og om datasikkerhet. På EU-siden kreves det godkjenning av Parlamentet. Det er forventet at Parlamentet vil behandle saken i løpet av våren 2010.

Betydning for Norge: En Prüm-avtale vil ikke gi politiet tilgang til flere eller andre opplysninger enn det vi allerede har tilgang til gjennom regulært politisamarbeid, herunder gjennom Schengenavtalen. Derimot gjøres informasjonsutvekslingen mer effektiv gjennom at man kan søke direkte i andre staters databaser. Politiet kan raskt utelukke videre forespørsler til de stater hvor man ikke har fått treff i registrene, og konsentrere sin innsats mot den stat eller de stater der man har fått treff. Tilslutning til Prüm vil derfor medføre en effektivisering av etterforskningen av alvorlig grensekryssende kriminalitet og for oppklaringsmulighetene av slik kriminalitet. Også de øvrige bestemmelsene om politisamarbeid vil gi norsk politi forbedrede muligheter til samarbeid over landegrensene. Avtalen vil ha budsjettmessige konsekvenser da norske fingeravtrykk og DNA-registre vil måtte tilpasses de tekniske kravene i Prüm.

Norsk holdning: Avtalen knytter Norge til alle de materielle bestemmelsene i Prümbeslutningene slik de er. I og med at Norge og Island er et tredjeland, er det foretatt enkelte institusjonelle tilpasninger i vår tilknytningsavtale.

SIS II

Høsten 2006 ble det vedtatt et nytt regelverk for Schengen informasjonssystem, det såkalte SIS II. Regelverket bygger på eksisterende regelverk, men SIS II vil inneholde noen flere opplysningskategorier.

De nødvendige lovendringer ble vedtatt i juni 2008 i Norge ved en endring av SIS-loven. Innføring av SIS II krever imidlertid også omfattende tekniske endringer, både i det sentrale EU-systemet og i nasjonale systemer. SIS II kan ikke tas i bruk før man er sikre på at så vel det sentrale som de nasjonale systemene fungerer tilfredsstillende.

Betydning for Norge: SIS II vil gi bedre funksjonalitet enn SIS I. En oppgradering av det nasjonale systemet har budsjettmessige konsekvenser.

Status: Igangsetting av SIS II var opprinnelig planlagt til mars 2007. Det har imidlertid inntruffet en serie forsinkelser i det tekniske arbeidet med SIS II som fortsatt ikke er ferdig. Det kan ikke settes i operativ bruk før tidligst i 2013.

Norsk holdning: Norge har hatt en positiv holdning til utviklingen av SIS II. Vi ligger i fremste rekke i den tekniske gjennomføringen, og bidrar aktivt ved å bistå Kommisjonen i det sentrale prosjektarbeidet.

Sikkerhetsmyndighetenes tilgang til VIS

Parallelt med VIS-forordningen har det blitt behandlet en Rådsbeslutning om tilgang til VIS for utpekte myndigheter og Europol med henblikk på å hindre, avdekke og etterforske terrorhandlinger og andre alvorlige kriminelle handlinger. Rådsbeslutningen er Schengen-relevant og Norge har deltatt i arbeidet i Rådet.

Betydning for Norge: Rådsbeslutningen innebærer at norsk politi vil få tilgang til informasjonen fra registeret på nærmere vilkår og etter fastsatte prosedyrer. Det enkelte land bestemmer selv hvilke nasjonale kontaktpunkter som skal gis tilgang. På norsk side legges det opp til at dette vil være KRIPOS og PST.

Rådsbeslutningen har omfattende regler om personvern. Tilgangen til informasjon skal registreres og underlegges kontroll fra den nasjonale personvernmyndigheten (Datatilsynet). Dette forutsetter etablering av rutiner, organisasjon og at det blir satt av ressurser til å administrere og kontrollere bruken av ordningen i Norge. En av VIS-bestemmelsene i utlendingsloven vil særskilt regulere politiets tilgang til VIS.

Status: Se omtale av VIS ovenfor (s. 61).

Gjensidig hjelp i straffesaker

Norge og Island har undertegnet en avtale med EU om gjensidig hjelp i straffesaker. Avtalen vil bla. medføre at framskaffelse av bevis fra andre medlemsstater blir enklere. Avtalen har også regler om vitneavhør ved video-opptak eller over telefon. Avtalen, som ennå ikke her trådt i kraft, krever lovendring på norsk side.

Status: Forslag til de nødvendige lovendringer ble sendt på høring i mars 2010. På EU-siden krever avtalen Parlamentets godkjenning. Det er forventet at Parlamentet vil behandle saken i løpet av våren 2010.

Avtale med EU om arrestordre

Norge og Island har undertegnet en parallellavtale til den europeiske arrestordren – et forenklet system for overlevering av lovbrøttere. Denne avtalen har ennå ikke trådt i kraft. Avtalen krever lovendring på norsk side.

Status: Det tas sikte på å fremme proposisjon for Stortinget i løpet av høsten 2010. På EU-siden skal avtalen endelig godtas av Rådet, etter at det er innhentet samtykke til inngåelsen fra Europaparlamentet. Avtalen er nå sendt til Europaparlamentet for godkjenning.

Samarbeid innenfor kriminalomsorg

Rammebeslutning 2008/909/JHA om soningsoverføring

EUs ministerråd vedtok 27. november 2008 rammebeslutning om anvendelse av prinsippet om gjensidig anerkjennelse på dommer i straffesaker om idømmelse av frihetsstraff eller frihetsberøvende foranstaltninger med henblikk på fullbyrdelse i den Europeiske Union.

Rammebeslutningen bygger på prinsippet om gjensidig anerkjennelse og effektiviserer overføringsprosessen i forhold til Europarådets overføringskonvensjon. Etter rammebeslutningen kan en domfelt overføres uten samtykke dersom han eller hun overføres til sin nasjonalstat og det er der vedkommende bor.

Rammebeslutningen forenkler gjeldende prosedyrer for overføring av straffedømte personer til soning i sine hjemstater i forhold til bestemmelsene i europarådskonvensjonen av 1983. Videre innsnevres hjemstatens muligheter til å nekte å ta i mot personer til soning i forhold til tilsvarende regler i ovennevnte europarådskonvensjon med tilleggsprotokoll.

Status: Rammebeslutningen er vedtatt i EU. Den er ikke Schengenrelevant, og dermed ikke gjeldende for Norge. Norge ønsker en avtale med EU som slutter oss til dette systemet. I påvente av dette, har Norge også bedt om avtaler som bygger på rammebeslutningen med

enkelte utvalgte land. En avtale med Romania forventes undertegnet i løpet av høsten 2010.

Betydning for Norge: En tilslutningsavtale til EUs rammebeslutning vil innebære en betydelig effektivisering og forenkling av overføringsprosedyrene, samt en utvidelse av muligheten for overføring.

Menneskehandel

EU vedtok i 2005 en handlingsplan mot menneskehandel. Planen ble utviklet etter innspill fra en oppnevnt ekspertgruppe.

Status: Kommisjonen har opprettet en ny ekspertgruppe på menneskehandel-området. Den nye ekspertgruppen består av 21 medlemmer. Opptil 11 medlemmer er oppnevnt fra berørte myndigheter i medlemslandene eller fra EØS-området. Øvrige eksperter er fra organisasjoner, akademiske miljøer og fra Europol. Medlemmene møter i gruppen på selvstendig basis, ikke som representanter for sine land. Gruppen skal bidra til å utvikle og styrke medlemsstatenes innsats mot menneskehandel ved å opptre som rådgiver for Kommisjonen.

Norsk holdning: Fra norsk side er vi positive til at EU utvider sitt arbeid på dette området og deltar i ekspertgruppen ved Justisdepartementets koordinator på menneskehandel.

Samfunnssikkerhet

EU's arbeid med sivil krisehåndtering

Norge deltar bl.a. i arbeidet med sivil krisehåndtering i EU gjennom handlingsprogrammet for sivil beredskap og samordningsmekanismen for sivil krisehåndtering. EUs samarbeid innen sivil beredskap og krisehåndtering styrker evnen til innsats i kriser og effektiviserer bruk av innsatsgrupper, eksperter og andre ressurser gjennom en solid struktur, samt økt effektiv koordinering med andre internasjonale organisasjoner.

En nyere utvikling er nå at EUs arbeid med sivil krisehåndtering sees i en større sammenheng under paraplyen *Internal Security Strategy (ISS)*. Strategien tar for seg både security- og safety-problemstillinger.

Betydning for Norge: EUs interne sikkerhetsstrategi vil kunne inneholde en rekke tiltak som vil være Schengen- eller EØS-relevante og som dermed vil ha direkte betydning for Norge. Utarbeidelse av sikkerhetsstrategien som sådan er imidlertid ikke verken EØS- eller Schengen-relevant, og Norges muligheter for påvirkning er derfor noe redusert.

Status: Strategien var tema på det uformelle justisministermøtet i Toledo i januar 2010, hvor også Norge var representert.

Norsk holdning: Norge vil arbeide for å påvirke utarbeidelsen i de fora hvor det er mulig, og støtter at også faren for store ulykker og naturskapt hendelser som skogbrann, oversvømmelser m.v. (safety) inkluderes i strategien.

EU's 7. rammeprogram innen sikkerhetsforskning

Programmet startet opp i 2007 og har en ramme totalt på om lag 50 mrd EURO over syv år. Delen om sikkerhetsforskning allokerte i 2007 og for 2008 101 millioner EURO og vil ytterligere gi 120 millioner Euro for 2009.

Programmet ligger under DG Enterprise, men samarbeider med DG JLS innenfor sikkerhetsforskning når det gjelder blant annet radikaliseringsproblemer i forhold til terrorhandlinger. Hovedtema er beskyttelse for sivilbefolkningen (forsyningskjedens robusthet, detektering av substanser brukt i biologisk terror, detektering av

narkotika til bruk ved grensekontroll, "forensic toolbox"), sikkerhet for kritisk infrastruktur (jernbane/luftthavn, fysisk sikring), overvåking av grensen (havnesikkerhetssystem, overvåking i sjøen), krisehåndtering (krisehåndteringssystem innen EU, medias rolle under kriser, framtidens førstelinje, nøytralisering av CBRN effekter etter terrorangrep, bio-dosimetre for å håndtere radiologiske hendelser, simulerings og øvelsesverktøy), sikkerhet i samfunnet (oversikt over nasjonale ressurser, organisasjon og praksis innen EU, radikaliserings og segregering, foresight-analyser, sikkerhetsøkonomi, juridiske og etiske problemstillinger, analyser av offentlig finansiering av sikkerhet over tid) samt ulike aktiviteter for å fremme forskningskoordinering og strukturering innen EU (nettverk for forskning og for små og mellomstore bedrifter som jobber med sikkerhet).

Betydning for Norge: Norge deltar på lik linje med EU-landene. Gjennom arbeidet i programkomiteen kan vi påvirke profilen til programmet, slik at det er utformet i tråd med norsk politikk og norske behov. Norske forskningsmiljøer fikk et godt utbytte av den første utlysningen av forskningsmidler. Det er viktig å knytte nettverk og bygge opp kompetanse innen sikkerhet både for brukere, bedrifter og forskningsmiljøer.

Status: Justisdepartementet og Norges forskningsråd avholder aktiviteter for å knytte opp forskningsmiljøer og bedrifter og å engasjere brukere. Det nasjonale programmet for sikkerhetsforskning SAMRISK forsøker å ivareta strategisk, tematisk og finansielt samspill med det 7. rammeprogram, slik det er lagt opp til i KDs strategi for Norges samarbeid med EU om forskning og utvikling.

Norsk holdning: Norge ser positivt på å delta i dette arbeidet.

Del 3 – Samarbeid på det utenriks- og sikkerhetspolitiske området

Bakgrunn

Norsk utenrikspolitikk ligger i de fleste saker svært nær EUs. Et samarbeid med EU er dermed hensiktsmessig på mange utenrikspolitiske områder gitt EUs utenrikspolitiske tyngde. Vår formelle tilknytning til EUs utenrikspolitiske samarbeid er sterkest på det *sikkerhets- og forsvarspolitiske området (CSDP)*, der Norge deltar i ulike typer militært og sivilt samarbeid med EU. Norge har forøvrig i tilknytning til EØS-avtalen en *politisk dialog* med EU om utenrikspolitiske spørsmål. Denne omfatter møter på embetsnivå med noen av Rådets arbeidsgrupper, og konsultasjoner om utenrikspolitiske emner i tilknytning til EØS-rådsmøtet hvert halvår. I tillegg kommer halvårlege møter på utenriksministernivå mellom Norge og EUs formannskap. Videre har Norge mulighet til å slutte seg til *EUs utenrikspolitiske erklæringer*, og gjør det i om lag 90% av tilfellene. Vi slutter oss også ofte til EUs 'felles holdninger' (inkl. sanksjoner mot enkelte land) og EUs innlegg i internasjonale organisasjoner.

Våre formelle påvirkningsmuligheter overfor EU er begrenset. De uformelle kanalene blir derfor viktige. Norge vil tjene på å sette inn kreftene der vi har kompetanse, erfaringer eller offensive interesser.

Følgende områder har prioritet fra norsk side i kontakt med EU:

- *Nordområdene/Russland og Det østlige partnerskap*
- *Sivil og militær konfliktforebygging og krisehåndtering i rammen av CSDP*
- *Freds- og forsoningsarbeid for land/regioner der Norge er involvert*

Et tema som i stadig større grad vil prege de politiske kontakter med EU er *energi og klima*. De vesentligste spørsmål ved dette feltet dekkes under arbeidsprogrammet for EØS-saker. Her bør det være tilstrekkelig å slå fast at dette tema i økende grad er en del av den utenrikspolitiske agenda for så vel Norge som EU, og de respektive relasjoner begge har med tredjeland.

Inndelingen i dette arbeidsprogram er satt opp med utgangspunkt i EUs program, men tilpasset norske prioriteringer.

Russland, nordområdene, SUS-området

Russland

EU ønsker et forpliktende samarbeid på det økonomiske og politiske området som støtter opp under en stabil og demokratisk utvikling i Russland. Man ser forholdet til Russland i en større regional kontekst, jfr. naboskapspolitikken og Det østlige partnerskap. Energispørsmål og energileveranser har stor betydning. EU har foreslått et Partnerskap for modernisering for å støtte russiske myndigheters ønske om å modernisere landet.

Samarbeidet mellom Russland og EU er omfattende og reguleres gjennom Partnerskaps- og samarbeidsavtalen (PCA) av 1997. I tilknytning til denne avtalen finnes et rammeverk for samarbeidet om fire samarbeidsrom som ble vedtatt i mai 2005, dvs. for handel og økonomi, justis/frihet/sikkerhet, ytre sikkerhet, og forskning/utdanning/kultur. Implementering av inngåtte avtaler, inkl. veikartene for de fire samarbeidsrom, er en hovedprioritet for EU fremover. Forhandlingene om en ny avtale ble påbegynt i 2008. EU vektlegger særlig områdene energi og handel. Forhandlingene er vanskelige og vil ta tid. Finansieringsinstrumentet for EUs naboskapspolitikk, ENPI, omfatter også Russland.

Utvidelsen av EU har gjort samarbeidet med Russland mer komplekst og utfordringene større når det gjelder å føre en enhetlig Russland-politikk. Nye medlemsland har gjerne vist en mer restriktiv holdning til samarbeidet med Russland enn andre medlemsland. Videre finnes nære og vel etablerte bilaterale forbindelser mellom Russland og enkelte av de gamle medlemsland, ikke minst blant de større landene. I enkelte kriser, f.eks. Georgia-konflikten sommeren 2008 og gasskrisen vinteren 2009, har EU imidlertid opptrådt med en enhetlig profil.

Norge har et historisk godt forhold til Russland. Det brede samarbeidet er konstruktivt og pragmatisk, bygd på felles interesser. Spesielt i nordområdespørsmål er det stor gjensidig forståelse. Det ble våren 2010 oppnådd tentativ enighet om bilateral avgrensning mellom Norge og Russland i Barentshavet og i Polhavet. Avtalen skal ratifiseres av begge landenes Storting/Duma og vil legge grunnlag for det videre samarbeidet i området.

Naboskapet med Russland byr på utfordringer såvel som muligheter. Utrveksling av erfaringer, analyser og vurderinger mellom Norge og EU er til gjensidig nytte. Sentralt i dialogen med Kommisjonen, Rådssekretariatet og medlemslandene vil være å skape forståelse for at det er i felles interesse å integrere Russland i internasjonale samarbeidsfora og prosesser. Russland må ses som en del av løsningen på felle s europeiske og globale utfordringer, herunder i nordområdene.

Nordområdene

EUs politikk for de nordlige områder, Den nordlige dimensjon, ble reetablert i 2006 som et likeverdig partnerskap mellom EU, Russland, Norge og Island, med deltakelse også fra de fire regionale rådene – Akrtisk råd, Barentsrådet, Østersjørådet og Nordisk råd. Samarbeidet har sterk fokus på Nordvest-Russland og skal være et regionalt uttrykk for de fire samarbeidsrommene mellom EU og Russland. Norge og Island har adgang til full deltakelse i sistnevnte samarbeid i spørsmål som er relevante for Den nordlige dimensjon. Norge overtar formannskapet i Den nordlige dimensjon i november 2010.

Kommisjonen fremla 20.11.08 en egen melding om det arktiske området, "The European Union and the Arctic Region". Rådet slo på sin side i desember 2009 fast at klimaendringer og andre effekter av menneskelig virksomhet i Arktis også har følger for EU, og at EU derfor ønsker å bidra til det multilaterale samarbeidet om Arktis. Dette skal skje i nært samarbeid med de arktiske landene, og i samsvar med internasjonale konvensjoner, spesielt Havrettskonvensjonen, og Nordlig dimensjon politikken. Videre slo Rådet fast at det ikke anser det som aktuelt eller hensiktsmessig å arbeide for noen egen traktat eller andre nye former for rettslig instrument for Arktis. Man ba videre Kommisjonen om å fortsette arbeidet med å utforme en egen EU-politikk vedrørende Arktis, og man ba om en fremdriftsrapport fra dette arbeidet innen juli 2011. Rådets konklusjoner var i det alt vesentlige i samsvar med norske interesser og posisjoner. Europaparlamentet har foreløpig ikke kommet med noe eget tilsvar eller innspill til Kommisjonens melding. Det finnes imidlertid en rekke ulike initiativ på trappene og disse bør følges tett.

For Norge er det fortsatt viktig å arbeide for forståelse i EU for norsk syn på Arktis og de virkemidler som bør benyttes for å sikre en forsvarlig utvikling i Arktis. Dette gjelder særlig synet på FNs havrettstraktat og Kontinentalsokkel-kommisjonen. Klimaendringene har aktualisert viktige problemstillinger knyttet til ny bruk, men også vern av Arktis. Derfor har man fra norsk side hatt kontakt med Kommisjonen og fått gjennomslag for norske synspunkter på viktige punkter i meldingen om Arktis. Fra norsk side vil man fortsatt ha nær dialog med sentrale medlemsland og EUs institusjoner i EUs videre arbeid med utforming av en Arktis-politikk.

Norge har siden 2006 ført *nordområdedialoger* med utvalgte EU-land for å fremme større engasjement og større forståelse for norske synspunkter når det gjelder spekteret av nordområderelaterte spørsmål innen miljø og klima, forskning, økonomisk utvikling og bærekraftig forvaltning.

Fra norsk side vil det være viktig å holde EUs oppmerksomhet mot det regionale samarbeidet i nordområdene. De tre nordiske EU-land og Kommisjonen er medlemmer av Barentsrådet og Østersjørådet, og de samme tre landene er også med i Arktisk Råd. EU selv anser også de fire regionale rådene i nord (de nevnte pluss Nordisk Ministerråd) som viktige samarbeidspartnere i utviklingen av Den nordlige dimensjon. Norge ønsker å trekke EU tettere inn i det arktiske arbeidet på en konstruktiv måte. Norge vil videreføre arbeidet for å sikre en større og mer effektiv EU-finansiering av samarbeidstiltak i Barentsregionen.

Øvrige naboland i øst

EUs forhold til sine øvrige naboland i øst (Ukraina, Moldova, Hviterussland, Georgia, Armenia og Aserbajdsjan) utdypes gjennom EUs naboskapspolitikk (ENP) og bruk av finansieringsinstrumentet ENPI, som ble tatt i bruk fra 1. januar 2007. Partnerskaps- og samarbeidsavtaler (PCA) gir et formelt og juridisk grunnlag for samarbeidet. Gjennom ENP utarbeides handlingsplaner i samarbeid med landene selv. Disse skal styrke landenes økonomi, demokratiske institusjoner og rettssamfunnet. Landene deltar også i Det østlige partnerskap, som ble lansert i mai 2009, og som omfatter bilateralt og multilateralt samarbeid. EU har planlagt eller påbegynt forhandlinger om assosieringsavtaler med Ukraina, Moldova, Georgia, Armenia og Aserbajdsjan, med dype og omfattende frihandelsavtaler der det er ønskelig og mulig. EU har åpnet for et sterkere engasjement med Hviterussland, avhengig av utviklingen i landet. En skygge-handlingsplan synliggjør hva som kan oppnås dersom Hviterussland velger politiske reformer, demokratisk utvikling og samarbeid med EU.

Norge samarbeider nært med EU-landene i OSSE og Europarådet, samt gjennom tilslutning til EUs utenrikspolitiske erklæringer, for å styrke ENP-landenes demokratiske utvikling. Også norsk prosjektinnsats retter seg mot demokratisering, utbygging av rettsstaten, konfliktforebygging, energi og miljø. Det arbeides med å få i gang grensekryssende prosjekter mellom nye EU-medlemsland og Ukraina under EØS-finansieringsordningene.

Det vil arbeides for å oppnå synergieffekt mellom den norske innsatsen og ENP i de aktuelle landene. Det kan bli aktuelt å innlede bilateralt samarbeid med nye EU-land om prosjekter for å trekke på deres erfaringer med overgangen fra kommunisme til markedsøkonomi. Videre er samarbeidet med EU om Hviterussland styrket i tråd med regjeringens strategi for Hviterussland av juni 2007, også gjennom samarbeid på prosjektområdet. Norge vil delta i Det østlige partnerskap på prosjektbasis.

Sentral-Asia

EU har partnerskapsavtaler med alle fem sentralasiatiske land. En egen EU-strategi for Sentral-Asia ble vedtatt i 2007, med en ny spesialrepresentant for regionen. EU ønsker å fremme økonomisk og demokratisk utvikling og stabilitet i regionen og legge tilrette for samarbeid på energisektoren. EU-strategien omfatter et bistandsprogram på 750 mill. euro for perioden 2007 – 2013. En stor del av bistanden kanaliseres bilateralt og går til fattigdomsbekjempelse, utdanningstiltak og institusjonsbygging i det enkelte land, resten går til fremme av samarbeid innen regionen på energi, miljø, transport og vannforvaltning. Menneskerettighetsdialoger med hvert land i regionen er et sentralt element i EUs tilnærming. EU-landene har store næringslivsinteresser i de fleste land i Sentral-Asia. Sentral-Asia er også viktig for EU i et energisikkerhetsperspektiv.

Norge ser det som viktig å styrke våre forbindelser med de sentralasiatiske land, både bilateralt og gjennom multilaterale kanaler som FN og OSSE. Norge opprettet i 2009 en ambassade i Astana (Kasakhstan). Vi har store næringslivsinteresser og en prosjektportefølje på nærmere 100 mill. NOK i Sentral-Asia med støtte til demokratitiltak, menneskerettigheter samt institusjons- og kapasitetsutbygging. Både utenrikspolitisk og hva gjelder prosjektstøtte ligger Norge tett opp til EUs politikk og strategi for Sentral-Asia. Dette vil bli fulgt opp gjennom styrket kontakt med EU-delegasjonene i de enkelte sentralasiatiske land og med Rådet og Kommisjonen i Brussel. Det styrkede norske nærværet i regionen vil styrke grunnlaget for en dialog med EU om Sentral-Asia.

Vest-Balkan og Middelhavsregionen

Vest-Balkan

EU: EU definerer landene på Vest-Balkan som en del av det europeiske prosjektet og legger til rette for å styrke landenes utsikter til EU-medlemskap. Thessaloniki-agendaen (vedtatt på toppmøtet i Thessaloniki i 2003) og Stabiliserings- og assosieringsprosessen (SAP) legges til grunn for dette arbeidet. EU sendte et viktig signal til regionen gjennom opphevelse av visumkravet til borgere fra Serbia, Montenegro og FYROM i desember 2009. Det arbeides for at også borgere fra BiH og Albania skal få samme fritak i løpet av 2010.

Kosovo: EU lanserte den sivile rettsstatsoperasjonen EULEX i februar 2008. Operasjonen er forankret i Sikkerhetsrådsresolusjon 1244, som har ligget til grunn for det internasjonale nærvær siden 1999. EULEX er den største CSDP-operasjonen noensinne og nådde full operasjonell kapabilitet i 2009 med om lag 1900 internasjonalt personell. EUs spesialrepresentant i Kosovo (p.t. Peter Feith) innehar også stillingen som representant for det internasjonale samfunn - The International Civilian Representative. Mandatet for stillingen er gitt i Ahtisaari-planen.

Montenegro søkte om EU-medlemskap i desember 2008 og i løpet av 2009 søkte både Albania og Serbia. Stabiliserings- og assosieringsavtalen (SAA) med Albania trådte i kraft 1. april 2009, og Kommisjonen utarbeider nå en "avis". Når det gjelder Serbia er det en forutsetning for at EU skal ratifisere SA-avtalen og Kommisjonen bes om å utarbeide "avis" at regjeringen i Beograd anses å samarbeide fullt ut med Den internasjonale straffedomstolen for Det tidligere Jugoslavia (ICTY).

Medlemskapsforhandlinger med Kroatia fortsetter, tross utfordringer bl.a. på grunn av en bilateral grensetvist mellom Kroatia og Slovenia. Man håper likevel å kunne avslutte forhandlingene i 2011. Navnestriden med Hellas hindrer fortsatt fremdrift for FYROM, tross Kommisjonens anbefaling om åpning av forhandlinger.

EUs engasjement i regionen blir stadig styrket, både ved nærmere tilknytning gjennom Stabilitets- og assosieringsprosessen og gjennom CSDP-operasjonen i Kosovo. EUs øvrige sivile og militære operasjoner i regionen vil bli videreført, men i redusert omfang. Det gjelder så vel militæroperasjonen Althea, som EUPM (politi- og overvåkingsoperasjon), begge i Bosnia-Hercegovina.

For Norge er det viktig å støtte den felles europeiske anstrengelse for stabilisering og utvikling på Vest-Balkan. Norges innsats på Vest-Balkan følger en bred internasjonal tilnærming som tar sikte på Balkan-landenes integrasjon i euroatlantiske strukturer (EU og NATO). Norge vil gjennom prosjektbistand støtte reformarbeidet og implementering av europeiske standarder, i samarbeid med EU. Norge vil videre bidra gjennom fortsatt deltakelse

i EUs militære og sivile krisehåndteringsoperasjoner. Vi bidrar i dag med syv personer i EULEX-operasjonen i Kosovo.

Norge fører bilaterale forhandlinger med Serbia og Bosnia-Hercegovina i forbindelse med disse staters søknad om WTO-medlemskap. Med Montenegro ble slike forhandlinger sluttført i 2008.

Middelhavsregionen

EU inkluderer land rundt Middelhavet og i Midtøsten i sin naboskapspolitikk og signaliserer økt vilje til å videreutvikle de politiske, økonomiske og sosiale forbindelsene med landene rundt det sørlige og østlige Middelhav. Naboskapspolitikken ses i sammenheng med en videreføring av Barcelona-prosessen og EUs strategiske partnerskap for Midtøsten. Under det franske formannskapet høsten 2008 ble Barcelona-prosessen inkorporert i Middelhavsunionen, som ble vedtatt etablert på et toppmøte i Paris 13. juli 2008. Middelhavsunionen har imidlertid hatt en svært trang start, men det er nå etablert et sekretariat i Barcelona som skal ha som hovedoppgave å organisere prosjekter. Det planlagte møtet i Middelhavsunionen sommeren 2010 er utsatt, fordi man ønsker mer tid til indirekte samtaler mellom Israel og PLO, som kan muliggjøre et mer vellykket møte.

Handlingsplaner med Tunis, Marokko, Jordan, Israel og Det palestinske området, Egypt og Libanon innenfor naboskapspolitikken er undertegnet. Demokratiutvikling, konfliktforebygging, fattigdomsbekjempelse, bedrede økonomiske rammevilkår og forebygging av rekruttering til terrornettverk er blant de prioriterte sakene.

Norge deler EUs målsettinger for landene i regionen, ut fra et generelt fokus på fremme av stabilitet, demokrati og rettsstatsprinsipper. Et eventuelt styrket norsk samarbeid med Maghreb-landene, særlig på energiområdet, ses i sammenheng med EUs politikk. Det er inngått EFTA handelsavtaler med de fleste av landene (Egypt, Marokko, Israel, Jordan, De palestinske områdene, Libanon, Tunis).

Transatlantiske relasjoner

EU vil intensivere dialogen med USA og søke muligheter for å styrke samarbeidet med den nye amerikanske administrasjonen spesielt på områdene multilateralt samarbeid; Midtøsten, Afghanistan/Pakistan, Russland, Kina og ikke-spredning. I tillegg ventes tettere samarbeid om finanskrisen samt miljø, klima og energispørsmål. Dialogen med USA innebærer årlige toppmøter, og et nært samarbeid om utenrikspolitiske konfliktområder som Midtøsten, Vest-Balkan, Iran, Afghanistan m.m. samt om tiltak for bekjempelse av terrorisme (inkl. en avtale mellom Eurojust og USA). Samarbeidet om transport- og grensesikkerhet vil bli videreført.

På toppmøtet i 2005 ble et nytt samarbeid på det økonomiske område lansert – Transatlantic economic initiative (TEI), og på toppmøtet i 2007 ble man enig om en rammeavtale for samarbeidet som legger særlig vekt på regelverkssamarbeid, innovasjon og teknologi, handel og sikkerhet, energi, kapitalmarkeder og intellektuelle eiendomsrettigheter.

Norge ser positivt på at EU ønsker å intensivere dialogen med USA på de nevnte områdene. På det sikkerhetspolitiske felt samarbeider Norge godt med både EU og USA om ikke-spredning, konfliktforebygging og gjenoppbygging.

For Norge er det av meget stor betydning at en utvidet dialog mellom EU og USA ikke går på bekostning av et samarbeid mellom EU og NATO, eller marginaliserer alliansen. NATO må forbli det sentrale forum for sikkerhetspolitiske konsultasjoner mellom USA og Europa. CSDP må utvikles i samarbeid med NATO. Samtidig medfører EUs økende evne til militær og sivil krisehåndtering at de politiske og praktiske berøringspunktene stadig øker. Norge ønsker et strategisk partnerskap mellom de to organisasjonene, inkludert bredt anlagte konsultasjoner om spørsmål av felles betydning og praktisk samarbeid samt arbeidsdeling i de aktuelle konfliktområder.

Midtøsten, Iran, Irak

Midtøsten

EU: EU ønsker å bidra til en løsning på konflikten mellom Israel og palestinerne i tråd med "Veikartet for fred" og slutter opp om USAs arbeid for en tostatsløsning gjennom nye forhandlinger mellom Israel og PLO. EUs politiske rolle i fredsprosessen er forankret i Midtøsten-kvartetten som foruten EU består av USA, FN og Russland. EUs

rådskonklusjoner av desember 2009 var dessuten et viktig bidrag til internasjonal konsensusbygging om rammene for en tostatsløsning, basert på 1967-grensene og med Jerusalem som hovedstad for to stater.

Gitt USAs politiske lederrolle, er det imidlertid som bistandsaktør at EU gjør sin primære innsats. Sentralt står støtte til oppbygging av palestinske institusjoner, spesielt på sikkerhetsområdet. EU opprettet i februar 2008 en egen finansieringsmekanisme (Pégase) for overføring av bistand til de palestinske områder. EU har iverksatt to sivile CSDP-operasjoner i de palestinske områdene, en innenfor sivilt politi (EUPOL COPPS) og en grenseovervåkningsoperasjon mellom Gaza og Egypt (EUBAM Rafah). Sistnevnte har ikke vært operativ siden Hamas' maktovertagelse i Gaza. Norge bidrar til politioperasjonen EUPOL COPPS.

Norge: Tett dialog med Kommisjonen, Rådssekretariatet og det aktuelle formannskapsland om den israelsk-palestinske konflikt og giversamarbeidets innretning vil fortsatt bli prioritert høyt, både lokalt og på hovedstadnivå. Norge er en betydelig giver til den palestinske befolkning, og har formannskapet i giverlandsgruppen AHLIC, hvor EU og USA er co-sponsorer. AHLIC og Kvartetten arbeider komplementært, og tett dialog om de politiske strategiene og det økonomiske samarbeidet er nødvendig.

Iran

EU. Forsøkene på å finne en løsning på atomsaken, herunder at Iran retter seg etter Sikkerhetsrådets resolusjoner, samarbeider fullt og helt med IAEA og krav om at Iran innstiller anrikingen av uran, er den dominerende saken i EUs forhold til Iran. EU3+3 (UK, Frankrike, Tyskland + Kina, Russland og USA) er den sentrale aktøren, men Høyrepresentanten vil sannsynligvis legge større vekt på denne saken etter hvert. EU har en tosporstilnærming med insentiver til dialog og samarbeid, samtidig som man opprettholder presset mot regimet. EU har, etter en del diskusjon internt, vedtatt sanksjoner som går noe lenger enn sanksjonene vedtatt i Sikkerhetsrådet. Iran har ikke respondert positivt på den omfattende tilbudspakken om samarbeid og invitasjonen til dialog fra EU3+3. Det som har skjedd i kjølvannet av presidentvalget i 2009 har ikke styrket mulighetene for en dialog med EU3+3, og iranske myndigheter har uttalt seg negativt om EUs mulige videre rolle i atomspørsmålet. Den forverrede MR-situasjonen bekymrer EU. Iran har ikke villet ha noen møter med EU under MR-dialogen som har pågått siden 2004. Den siste tid har EU økt sin oppmerksomhet vedrørende Irans regionale rolle.

Norge deler EUs ønske om å oppnå en forhandlingsløsning i atomspørsmålet, og vil videreføre en løpende kontakt med EU for evaluering av utviklingen. I tillegg til politisk press, er det viktig å se på muligheter for å videreføre en politisk dialogen med Iran, og det er tatt skritt for å identifisere områder hvor dialog og samarbeid med Iran kan utvides. Imidlertid er det uaktuelt å utvide samarbeidet med Iran i nær framtid, sett i lys av det nåværende bilateral forholdet. Norges samarbeid med EU om menneskerettighetsspørsmål i Iran har vært nyttig og vil bli videreført.

Irak

EU vil styrke relasjonene med Irak med sikte på en langsiktig stabilisering av landet. Muligheten for å inngå en samarbeidsavtale er under vurdering. EU har en rettsstatsoperasjon i Irak (EUJUSTLEX), som særlig fokuserer på å øke kompetansen i strafferettspleien.

Norge har utvidet sine bilaterale relasjoner med Irak blant annet ved å etablere et ambassadekontor i Bagdad, samlokalisert med Sveriges ambassade. Det bilaterale samarbeidet med Irak vil styrkes, herunder utvidelse av det bilaterale oljesamarbeidet mellom Norge og Irak, opplæring for irakiske diplomater i Oslo, kultursamarbeid, og teknisk faglig samarbeid mellom finansinstitusjoner. Norske og irakiske myndigheter undertegnet en MoU i 2009 om tilbaketakelse av asylsøkere som har fått avslag på oppholdssøknaden. Implementeringen av avtalen er iverksatt og fungerer godt.

Norge vil holde seg oppdatert om EUs initiativ og prioriteringer. Vi har støttet det multilaterale giverfondet IRFFI (administrert av Verdensbanken og UNDP) med overgangsbistand. Videre utviklingssamarbeid med Irak vil bli løpende vurdert som ledd i en utvidelse av den bilaterale kontakten. Fra norsk side vil det være spesielt interessant å følge EUs arbeid med en rettsstatsoperasjon i Irak.

Asia

Afghanistan

EU vedtok under ministerrådet desember 2009 en felles handlingsplan for Afghanistan, der prioriterte områder blant annet er oppbygging av samfunnsinstitusjoner, reformer i justissektoren, narkotikabekjempelse, menneskerettigheter og utdanning. Parallelle handlingsplaner for Pakistan og regionen sett under ett ble samtidig

vedtatt. EU og medlemslandene ga under London-konferansen i 2007 tilsagn om å bidra med 2 mrd euro til gjenoppbygging under utviklingsplanen 'Afghanistan Compact', som ble vedtatt i 2006 mellom den afghanske regjering og det internasjonale samfunn. Kommisjonens bidrag på ca. 600 mill euro går til utvikling av landsbygda, godt styresett og helse, samt humanitære bidrag. Pt. er samlede årlige bidrag fra Kommisjonen og medlemsland ca. 1 milliard euro.

EU utnevnte, med virkning fra 1. april, en ny spesialrepresentant for Afghanistan, litauiske Vygaudas Uzackas. Han skal samtidig lede EUs delegasjon i Kabul, og dermed koordinere EUs innsats på bakken i landet. EUPOL Afghanistan, EUs politioperasjon, videreføres.

Norge har et bredt engasjement for fred og utvikling i Afghanistan. På Kabul-nivå samarbeides det tett med EU, både med EUs Head of Mission og med EUSR. Norge ga under Paris-konferansen i 2008 tilsagn om NOK 750 mill pr år i perioden 2008-2012. Det er et overordnet hensyn å innrette den norske innsatsen på en slik måte at den bidrar til å bygge afghansk kapasitet til å ivareta egen sikkerhet og utvikling. Hovedinnsatsområdene for den langsiktige bistanden er godt styresett, utdanning og landsbygduitvikling, med kvinners rettigheter og korrupsjon som tverrgående temaer. I tillegg ytes humanitær innsats.

Norge har 23 politirådgivere i Afghanistan. For å sikre at den norske politiinnsatsen gir best mulig effekt er det besluttet at det skal foretas en gjennomgang av det fremtidige bidraget. Ca halvparten av norske politirådgiverne deltar i EUs sivile operasjon (EUPOL) i Kabul og Meymaneh.

Norge har nå ca 500 soldater i landet, hovedsakelig i Meymaneh i Faryab og Mazar-e Sharif nord i Afghanistan. I provinsen Faryab har Norge et spesielt ansvar. Der leder vi et regionalt stabiliseringslag (Provincial Reconstruction Team) og vi har et treningslag for den afghanske hæren.

Andre land

EU vil etablere tettere relasjoner til Kina, India og Japan gjennom strategiske partnerskap, og avholder årlige toppmøter med disse land. Klima- og energispørsmål står sentralt i samarbeidet med Kina og India. Spørsmål knyttet til investeringer og handel er viktig i dialogen med Kina, men samarbeidet er etter hvert blitt meget bredt, og forhandlingene om en omfattende samarbeids- og partnerskapsavtale som ble innledet i 2007 har høy prioritet. Kina og EU har også etablert en dialog om Afrika. Overfor India er det særlig vekt på å utdype det økonomiske samarbeidet. EU har innledet forhandlinger om frihandelsavtaler med India, Sør-Korea og det sørøst-asiatiske samarbeidsforum ASEAN. Ikke-spredning vil være et viktig felt, særlig i relasjonene til Pakistan og India. Engasjementet for Burma vil fortsette under koordinering av spesialutsending Piero Fassino.

EU vil styrke samarbeidet med regionale organisasjoner, særlig ASEAN, og videreutvikle ASEM-samarbeidet (Asia-Europe Meetings, etablert i 1996). EU ble observatør i SAARC (South Asian Association for Regional Cooperation) i 2007 og ønsker å fremme regional integrasjon i Sør-Asia. Afghanistan er høyt prioritert fra EUs side (se egen omtale pkt 3.2). EU vil sende valgobservatører til presidentvalget i Afghanistan. Utviklingen i Nord-Korea vil bli fulgt nøye og EU vurderer hvordan unionen best kan bidra til en videre positiv utvikling.

For Norge er det viktig å intensivere det bilaterale samarbeidet med de respektive stormakter i Asia og å dra nytte av deres samarbeid med EU, gitt de asiatiske lands økende politiske og økonomiske betydning, regionalt og globalt. Norge må brukekontaktene med EU i informasjonsutveksling og policy-spørsmål. Fra EUs side er det bl.a. interesse for vårt utviklings-, forsonings- og MR-engasjement i Asia. Fra norsk side er det særlig interesse for EUs relasjoner med Asia på områdene handels-/næringslivsspørsmål, energi- og klimasamarbeid, politisk dialog (herunder konfliktforebygging), nedrustning og ikke-spredning, demokratibygging/MR og utviklingsspørsmål.

Afrika

Sudan

EU har økt sitt engasjement i fredsprosessen i Sudan den siste tiden, bl.a. ved å utnevne en spesialutsending til landet. EU har utarbeidet en ny strategi for Sudan, basert på en balansert støtte til gjennomføring av fredsavtalen mellom nord og sør (CPA), engasjementet i Darfur-prosessen og støtte til gjenoppbyggingen i sør. EU deltar som observatør i overvåkings-kommisjonen for CPA (AEC), som inntil mars 2008 var ledet av Norge. EU-kommisjonen er en betydelig giver til flegiverfondene for Sudan og har et omfattende bistandssamarbeid med Sudan. EU har også vært engasjert i fredsforhandlingene i Juba mellom Herrens motstandshær (LRA) og ugandiske myndigheter. I tillegg har EU etablert en stabiliseringsoperasjon, EUPOL Tchad/RCA, i Sudans naboland Tsjad, som nå er overtatt av FN (MINURCAT).

Norge har et bredt engasjement til støtte for fredsprosessene i Sudan. Vi var direkte involvert i nord-sør-forhandlingene som førte frem til avtalen (CPA) i 2005. I slutfasen av CPA-prosessen har Norge ytterligere trappet opp sin innsats, og det er utnevnt en egen spesialutsending til Sudan. Norge har også støttet fredsavtalen for Øst-Sudan og forhandlingene for Darfur og LRA. Norsk bistand til Sudan har vært i overkant av 650 mill. NOK de siste 3 år, bl.a. gjennom flegiverfondene. Norge deltar i FN-operasjonen i sør (UNMIS), og i Darfur (UNAMID) med hhv 8 og 5 politirådgivere. Norge samarbeider tett med EU-utsendinger for Sudan og har på grunn av vårt betydelige engasjement i landet fått en viktig rolle som rådgiver under EUs interne politiske prosesser vedr. Sudan. Det norske samarbeidet med EU er meget nyttig og gir oss en betydelig påvirkningsmulighet. Samarbeidet vil videreføres.

DR Kongo

EUs spesialrepresentant (EUSR) til De store sjøer, Roeland van de Geer, er meget aktiv, og koordinerer tett med FNs spesialutsending Olusegun Obasanjo. I lys av medlemslandenes divergerende interesser og syn er det imidlertid vanskelig for EU å formulere en koherent og effektiv politikk for DR Kongo. Den svært omskiftelige situasjonen i landet og regionen gjør det ikke lettere for EU å forholde seg enhetlig og effektivt til dette konfliktbelastede området.

EU har for tiden to CSDP-operasjoner i DR Kongo: politioperasjonen EUPOL RD Congo, og en operasjon for sikkerhetsreform, EUSEC RD Congo. Førstnevntes mandat utløper 30.juni 2010, mens sistnevntes utløper 30. september. Norge har en egen spesialutsending til De store sjøer (ambassadør Arild Øyen).

Norsk innsats i DR Kongo har fokus på bekjempelse av seksualisert vold (SV), hjelp til ofre for SV, bistand til tidligere barnesoldater, avvæpning og tiltak for internt fordrevne. Bistanden, som kanaliseres gjennom FN-systemet og norske NGOer, lå på rundt 200 mill og 180 mill for henholdsvis 2008 og 2009. Et annet viktig fokus for norsk innsats er skogbevaring i Kongobasenet, der DR Kongo er det største skoglandet. Norge bidrar her med betydelige midler.

Norge deltar i EUs arbeidsgruppe for ulovlig utnyttelse av naturressurser i området rundt De store sjøer og har tett kontakt med EUs spesialrepresentant for De store sjøer. Et sentralt fokus for EUs arbeid i DR Kongo er sikkerhetssektor reform, hvor Norges innsats er begrenset. Imidlertid har sikkerhetssektor reform store implikasjoner for de norske innsatsområdene og kontakten med EU er svært nyttig.

AU

EU og Afrika/AU vedtok på toppmøtet i Lisboa i desember 2007 en felles strategi og handlingsplan. Planene er svært omfattende, og de er i begrenset grad operasjonaliserte, noe som skaper frustrasjon både på afrikansk og europeisk side. EU vil utvikle relasjonene med Afrika på alle nivå: regionalt, subregionalt og med de individuelle landene. I disse relasjonene vil det legges vekt på konfliktforebygging, -håndtering og -løsning. EU har som ambisjon å støtte Afrikas egen evne til fredsstøttende operasjoner bl.a. gjennom Den afrikanske union (AU) og bruk av budsjettvirkemidlene som ligger i 'EUs fredsfasilitet for Afrika'. Videre gir EUs stabilitetsinstrument, etablert i 2007, større handlingsrom for overgangsbistand. Uten EUs omfattende støtte til AUs fredsoperasjon i Somalia, AMISOM, hadde denne ikke vært mulig å gjennomføre. EU vil også arbeide med afrikanske organisasjoner og internasjonale partnere om tema som handel med håndvåpen, barn i konflikter, og virkningen av hiv/aids, samt arbeide for frie og rettferdige valg.

For Norge er EUs politikk overfor Afrika av stor interesse. Siden 2007 er det holdt halvårlige møter på embetsnivå om Afrika med EU-troikaen under den politiske dialog-ordning tilknyttet EØS-avtalen. Norge og EU har stort sett sammenfallende målsettinger overfor Afrika og arbeider innenfor mange av de samme områdene. Norge og andre giverland har sammen med EU arbeidet for å få på plass en rammeavtale med AU, hvor konfliktforebygging og -håndtering står sentralt, foruten samarbeid om kapasitetsbygging. Det er ellers ønskelig å ha tett dialog med EU om utviklingen i enkeltland i Afrika og i de regionale organisasjonene. Det er nær kontakt om situasjonen på Afrikas Horn, og EU er en viktig diskusjonspartner om spørsmål som gjelder fred og sikkerhet på det afrikanske kontinent.

Latin-Amerika og Karibia

EU vil fortsette å utvikle forbindelsene med Latin-Amerika gjennom toppmøtet mellom EU og Latin-Amerika, som holdes annet hvert år. EU går ellers inn for å slutføre forhandlingene om en assosieringsavtale med frihandelsforbundet MERCOSUR, og det vurderes om tilsvarende forhandlinger skal åpnes med Andean-landene og Mellom-Amerika. EU gir særlig prioritet til politisk dialog med Brasil og Mexico.

For Norge er det viktig å følge med på utviklingen i forholdet mellom EU og MERCOSUR, som kan ha betydning for eventuelle fremtidige forhandlinger mellom EFTA og MERCOSUR. Videre er det viktig å følge med på utviklingen i EUs forhold til Cuba, med spesielt fokus på kontakten med dissidenter og myndigheter. Kontakten med EU er viktig i land som Nicaragua, hvor både EU og Norge er betydelige bistandsgivere. I lys av økt norsk fokus på Sør-Amerika, er EUs tilnærming til land som Bolivia, Ecuador og Brasil av særlig interesse.

Freds- og forsoningsprosesser

EU har økende ambisjoner på freds- og forsoningsområdet. Foruten sin betydelige rolle på Vest-Balkan, har EU et omfattende engasjement for konflikthåndtering i Afrika (Kongo, Sudan/Darfur, Somalia) og i konfliktområder i Asia. EU deltar dessuten i Kwartetten for en løsning på konfliktene i Midtøsten. I den internasjonale kontaktgruppen for Somalia er EU representert ved formannskapet, Kommisjonen, Rådssekretariatet og enkelte medlemsland.

For Norge er EU-dimensjonen viktig i dette arbeidet. Vi har samarbeidet tett med EU i engasjementet for fred og forsoning på Sri Lanka, hvor EU er en del av giverlandsgruppen Co-Chairs. Norge bidro også til EUs overvåkingsmisjon i Aceh helt frem til den ble avvirket ved årsskiftet 2006/2007. Foruten nær kontakt med EU om Midtøsten-spørsmål, samarbeider Norge nært med EU om Sudan og Somalia. For Somalias vedkommende har Norge hatt en sentral rolle som koordinator innenfor den internasjonale kontaktgruppen. Norge og EU er begge invitert til å delta i overvåkningsmekanismen IMT på Filippinene (Mindanao) og det er nær dialog med EU om dette engasjementet.

Norge vil forøvrig støtte EU i implementering av FNs SR 1325 om Kvinner, fred og sikkerhet (kvinners deltakelse i freds- og forsoningsprosesser), i tråd med gjennomføring av den norske handlingsplanen.

Generelt er freds- og forsoningsarbeidet en god innfallsvinkel for samarbeid med EU. Selv om det allerede er et utstrakt samarbeid, er det rom for å utdype kontaktene både med Rådssekretariatet og Kommisjonen.

Sikkerhetsspørsmål

EU-sikkerhets- og forsvarspolitik – CSDP

Den felles sikkerhetspolitikken forplikter medlemslandene til å stille sivile og militære kapasiteter til rådighet for EU-operasjoner. CSDP skal gradvis lede til utforming av en felles forsvarspolitik, mens de forpliktelsene de fleste EU-land har overfor NATO skal overholdes.

Operasjoner

Totalt har EU satt i verk 24 sivile og militære krisehåndteringsoperasjoner siden 2003. Norge er det tredjelandet som har deltatt i flest CSDP-operasjoner, sivile og militære, til sammen ni.

Av pågående sivile operasjoner er det naturlig å trekke frem EULEX Kosovo, og EUPOL Afghanistan. Norge deltar her med personell, hovedsakelig politirådgivere. EU har ytterligere seks sivile operasjoner, totalt sett 9. De to pågående militære EU-operasjonene er Althea i Bosnia og Hercegovina, hvor flere medlemsland mener tiden er inne til å avvikle den operative evnen og gå over til en ren treningsoperasjon for sikkerhetsstyrken i BiH, og Atalanta utenfor Afrikas horn, hvor flere aktører er engasjert i å eskortere forsyninger for FN og AU og bekjempe pirater som angriper sivil skipstrafikk. Norge deltok fra august 2009 til januar 2010 med en fregatt i operasjon Atalanta, og vi vil fra april til august 2010 delta med inntil fire marineoffiserer til det svenske styrkehovedkvarteret.

Den siste som er vedtatt er en militær operasjon for å trene somaliske sikkerhetsstyrker i Uganda. Dette skal skje i nært samarbeid med AU og andre aktører i regionen. Målsettingen er å trene 2000 personell som etter 6 måneders trening skal gå inn i TFGs sikkerhetsstyrke i Mogadishu. Operasjonen planlegges å være operativ i ett år fra 1. mai 2010.

EUBG (EU Battle Groups)

Norge deltar i den nordiske stridsgruppen, ledet av Sverige (de andre deltakerlandene i NBG er Finland, Estland og Irland). Vi stod i beredskap første halvår 2008 og vi skal stå i beredskap første halvår 2011. EUs stridsgruppekapasitet ble erklært operativ i januar 2007, men er foreløpig (mars 2010) ikke blitt brukt.

Bekjempelse av terrorisme

EU: Kampen mot terrorisme har høy prioritet. EU har vedtatt en strategi for å motvirke radikaliserings og rekruttering, samt en handlingsplan som oppdateres jevnlig. Det erkjennes at det er nødvendig å ta i bruk et bredt sett virkemidler. Disse virkemidlene omfatter så vel utenriks- og sikkerhetspolitiske tiltak, som innsats på de innenriks- og justispolitiske felt og interkulturell dialog. EU har plukket ut syv prioriterte land som medlemslandene samarbeider spesielt med; Marokko, Algerie, Pakistan, Indonesia, Tunis, Kenya og Saudi-Arabia. Samarbeidet innebærer teknisk assistanse og/eller politisk dialog.

Norge har de samme mål for global stabilitet og sikkerhet som EU med særlig vekt på Europa og Europas nærområder. Samtidig er Norge opptatt av terrorismens underliggende årsaker. Selv om Norge på bakgrunn av sin rolle i fredsarbeid har trukket sin tilslutning til EUs terroristliste (vedlegg til en felles holdning fra 2001 om bekjempelse av terrorisme), er målet fortsatt et nært samarbeid med EU om terrorismebekjempelse, både bilateralt og i multilaterale fora som FN, OSSE og Europarådet. Fra norsk side vil man jevnlig informere EU om de prosjekter Norge finansierer i FN og i tredjeland som kan bidra til å bekjempe terrorisme.

Nedrustning, ikke-spredning og eksportkontroll

EU: Oppfølging av EUs strategi mot spredning av masseødeleggelsesvåpen er fortsatt høyt prioritert. Forberedelse av NPT-tilsynskonferansen (ikke-spredning av atomvåpen) i 2010 står sentralt, selv om samordningen kompliseres av at EU-landene har ulike holdninger. EU ønsker å styrke internasjonale regimer som Kjernivåkonvensjonen, Biologivåpenkonvensjonen, Konvensjonen for konvensjonelle våpen, Landminekonvensjonen og FNs handlingsprogram for bekjempelse av ulovlig omsetning av håndvåpen, samt andre regionale mekanismer på håndvåpenfeltet. Et viktig skritt i retning av å styrke regimet for eksportkontroll ble tatt da Rådet i desember 2008 vedtok en felles holdning for kontroll med eksport av konvensjonelle våpen og relatert militært materiell (forsvarsmateriell). Den felles holdningen erstatter den tidligere atferdskoden på dette området.

Norge deler gjennomgående EUs holdninger på nedrustnings- og ikke-sprednings- og eksportkontrollspørsmål og har et nært samarbeid med EU på de fleste områder. I NPT har Norge et utstrakt samarbeid med utvalgte allierte EU-land. Dette vil bli videreført. Norge og EU samarbeider også nært i kampen for å redusere trusselen fra masseødeleggelsesvåpen, herunder innenfor de multilaterale eksportkontrollregimene.

Når det gjelder eksportkontroll av konvensjonelt forsvarsmateriell, har Norge faste halvårlege møter med EUs COARM-formannskap (arbeidsgruppen for koordinering av eksportkontroll innenfor rammen av EUs felles holdning for eksport av forsvarsmateriell) på embetsnivå. Innenfor dette formaliserte samarbeidet utveksles lisensavslag, informasjon og prioriteringer knyttet til kontroll med eksport av forsvarsmateriell. Som ledd i styrking av samarbeidet ble det i 2007 enighet om å utveksle lisensavslag hvert kvartal. Samarbeidet er nyttig for begge parter og vil bli videreført. Norge sluttet seg til fellesholdningen om eksportkontroll av forsvarsmateriell i mars 2009, og fellesholdningens åtte normative kriterier ble i mai 2009 tatt inn i det norske eksportkontrollregelverket. Fellesholdningens øvrige krav til nasjonale kontrolltiltak er allerede reflektert i regelverket.

Det tas sikte på å holde Rådssekretariatet, Kommisjonen og Europaparlamentet orientert om de initiativ Norge tar internasjonalt, og der EU-land er viktige aktører, som syvlandsinitiativet (NPT).

Utviklingssamarbeid

EU: Sentralt står implementering av ny utviklingspolitisk plattform fra 2005 ("*The European Consensus on Development*"). Denne trekker opp felles generelle mål for alle EU-landenes nasjonale utviklingspolitikk, samt retningslinjer for Kommisjonens administrasjon av EUs utviklingspolitikk. Her er inkludert FNs tusenårsmål og forpliktelsene fra Finansiering for utvikling-konferansen om bistandseffektivitet fra 2005, og forpliktelser fra andre internasjonale erklæringer/møter.

Fattigdomsbekjempelse er hovedmålet for EUs utviklingspolitikk. For øvrig vil matvaresikkerhet, handel, jordbruk og hiv/aids-problematikken fortsatt være tematiske hovedpunkt.

"*EU Code of Conduct on Complementarity and Division of Labour in Development Policy*" ble vedtatt i 2007. Denne bygger på felles prinsipper for komplementaritet i utviklingsarbeidet utarbeidet av The Nordic+ (Irland, Nederland og Storbritannia i tillegg til de nordiske land). "*EU Toolkit for the implementation of complementarity and division of labour in development policy*", som er en operasjonalisering av "Code of Conduct", ble nylig utarbeidet

av Kommisjonen og medlemslandene, og vil bli løpende oppdatert. Norge og andre givere vil nå bli invitert inn i prosesser på landnivå med sikte på å få til bedre arbeidsdeling mellom givere.

EU vedtok i desember 2008 å opprette en *Emergency Food Aid Facility* på 1 mrd. EUR som skal avhjelpe matmangel i utviklingsland.

Fra norsk side blir det fortsatt viktig å samarbeide nært med EU både i generell utforming av utviklingspolitikken, i OECD/DAC og innenfor det bredere "Working Party on Aid Effectiveness" som overvåker oppfølgingen av Paris-erklæringen. Kommisjonen og sentrale medlemsland, særlig innenfor Nordic+ kretsen, vil fortsatt være viktige dialog- og samarbeidspartnere på landnivå. Fra norsk side vil det sentrale prinsippet være at giversamarbeid må støtte opp om samarbeidslandenes evne til å styrke sitt eierskap til utviklingsprosessen. Løpende kontakt med EU på embetsnivå vil bli videreført.

Det vil dessuten fra norsk side være ønskelig med et bredest mulig samarbeid med EU om bekjempelse av de uheldige sidene ved skatteparadisenes rolle for kapitalflukt fra utviklingsland. Et interessefellesskap med de skandinaviske landene, Storbritannia og Nederland kan videreutvikles til en generell holdning mot bruk av skatteparadis ved investeringsvirksomhet og til å utvikle et press mot aktuelle jurisdiksjoner for større grad av åpenhet.

Innenfor flere av de temaområder som EU har løftet fram, er det rom for nært samarbeid. Dette gjelder for eks. hiv/aids-problematikken og de utfordringer som knytter seg til helsepersonellkrisen i Afrika. Et nytt samarbeidsfelt er ellers migrasjon og utvikling, der EU er i ferd med å utvikle en politikk som ser disse saksfelt i sammenheng, og der Norge er invitert til å delta. EUs arbeid med en helhetlig politikk for utvikling kan være et interessant samarbeidsområde i lys av den NOU det norske utviklingsutvalget utarbeider. Norge tar ellers del i GEEREF ("*Global Energy Efficiency and Renewable Energy Fund*") som vil investere i fornybar energi og energieffektivitet i utviklingsland for å takle klimaendringene. Norge vil være en pådriver for integrering av et likestillingsperspektiv i utviklingssamarbeidet sammen med EU.

Det er generelt viktig å følge nært EUs utviklingspolitikk overfor Afrika, og de pågående forhandlinger om inngåelse av *Economic Partnership Agreements* (EPAs) mellom EU og ACP-landene (Afrika, Karibia og Stillehavsregionen), som omfatter så vel handels- som bistandsspørsmål.

Menneskerettigheter

EU styrker sitt MR-arbeid og har vedtatt egne retningslinjer på feltet. EU har løpende MR-dialoger med flere land, herunder Kina, Iran og Russland (hvorav Iran-dialogen p.t. ikke er operativ). I 2007 ble det også etablert en MR-dialog med Usbekistan. I tillegg avholdes dialoger på stasjonssjefsnivå med India, Pakistan og Vietnam. MR-spørsmål tas også opp med flere andre tredjeland land innenfor rammen av samarbeidsavtaler og assosieringsavtaler med de enkelte land. Med USA, Canada, New Zealand og Japan avholdes halvårlige konsultasjoner om MR-saker på embetsnivå.

EUs senter for overvåking av rasisme og xenofobi i Wien ble fra 1. mars 2007 utvidet til et byrå for grunnleggende rettigheter ('European Fundamental Rights Agency'). Sentrale oppgaver for byrået er å samle informasjon om menneskerettigheter i EU og gi råd til EUs institusjoner.

Norge holder seg underrettet om virksomheten til EUs byrå for grunnleggende rettigheter. Eventuell norsk tilknytning vil vurderes i tiden framover, men det anses hensiktsmessig å avvente hvilken rolle byrået får i den europeiske MR-arkitekturen før man tar stilling til hvilken tilknytningsform som er mest tjenlig for Norge. Norge vil kunne dra nytte av erfaringene fra EU-landene i arbeidet med menneskerettigheter. I tillegg vil vi få adgang til sammenlignbare data på europeisk nivå. Fra norsk side er det ellers viktig at byrået komplementerer og ikke dupliserer Europarådets MR-arbeid.

Dersom EUs dialog med Iran gjenopptas, vil denne være av interesse for Norge. Det samme gjelder EUs erfaringer med dialogen med Russland. Norge konsulterer på uformell basis om andre MR-spørsmål, som f.eks. dødsstraff. Når det gjelder menneskehandel har Norge et samarbeid med EU først og fremst på justissektoren, som er nærmere omtalt i 'Arbeidsprogrammet for samarbeid med EU på justis- og innenriksfeltet'.

Multilateralt samarbeid

FN

EU: FN har en sentral plass i EUs utenrikspolitiske orientering. EU ønsker en effektivisering av det multilaterale felt og en sterkere felles EU-opptreden så vel i FN som i andre internasjonale fora. Det satses også på nærmere samarbeid med de internasjonale finansinstitusjonene (IMF og Verdensbanken). Et nærmere samarbeid og bedre arbeidsdeling med FN om krisehåndtering er prioritert.

Norge: I FN-sammenheng er Norge en viktig og selvstendig aktør, som den syvende største økonomiske bidragsyter til organisasjonens aktiviteter, og som tilrettelegger, premissleverandør og brobygger, blant annet i spørsmål knyttet til FN-reform, fredsbygging, menneskerettigheter, humanitær innsats, utvikling og nedrustning. Som hovedregel søker Norge å ha en selvstendig eller nordisk profil i FN-sammenheng. I mange sammenhenger vil Norge imidlertid ha sammenfallende synspunkter med EU, og dersom det anses formålstjenlig slutter Norge seg i slike tilfelle til EUs innlegg. Det er tett uformelt samarbeid mellom Norge og EU-landene i forbindelse med de saker som forberedes og vedtas i FN.

OSSE og Europarådet

EU satser på en styrket synergi mellom OSSE, EU og Europarådet. EU koordinerer daglig sin politikk i OSSE som et viktig forum for å uttrykke EUs agenda for de østlige og sørøstlige naboregionene. Kommisjonen søker også et tettere partnerskap med OSSE for å kunne arbeide tettere sammen i felt for å oppnå målsettingene for EUs naboskapspolitikk.

Norge ønsker et bredt samarbeid som sikrer én standard i Europa for menneskerettigheter. Vi går derfor inn for et nært samarbeid mellom Europarådet og EUs byrå for grunnleggende rettigheter i Wien. Samarbeidsavtalen mellom EU og Europarådet har åpnet for en styrking av politiske konsultasjoner mellom de to institusjonene. Den åpner også for norsk deltakelse i prosjektsamarbeid med EU-kommisjonen og Europarådet i SUS-området og på Balkan.

I OSSE samarbeider Norge tett med EU-landene og bidrar til det europeiske verdifelleskap i arbeidet for demokrati og menneskerettigheter i OSSE-området. Norsk prosjektbistand til ODA-godkjente OSSE-land søker å støtte opp under landenes bestrebelser med å oppfylle krav i handlingsplanene under EUs naboskapspolitikk.